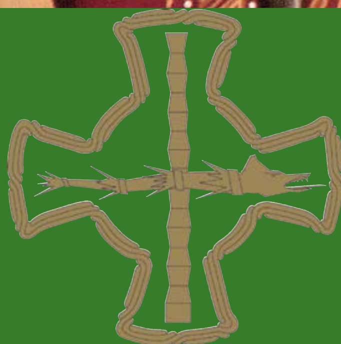
DREPTCREDINCIOSUL VOIEVOD

ȘTEFAN CEL MARE ȘI SFÎNT

rost

manifest românesc

an II • nr. 17 • 2004 • 20.000 lei

www.romfest.org

Coperta I: Ștefan cel Mare și Sfânt, dreptcredinciosul voievod
Coperta IV: Detaliu din Icoana Binecredinciosului Voievod Ștefan cel Mare și Sfânt pictată de Elena Murariu

sumar

numărul 17 • iulie 2004

Fondată 2002

Revistă națională editată de Asociația ROMFEST XXI

DIRECTOR
Claudiu TÂRZIU
0740.103.621
rost@romfest.org

DIRECTOR ADMINISTRATIV
Nicu BUTNARU
0723.504.807
romfest@romfest.org

REDACȚIA
Mihail ALBIȘTEANU
Silviu ALUPEI
Cristi PANTELIMON
Mircea PLATON

COLABORATORI PERMANENȚI
Cristian BĂDILIȚĂ
Corina BISTRICEANU
Alexandru BOER
Pr. Gheorghe CALCIU
Răzvan CODRESCU
George ENACHE
Paul GHIȚIU
Dumitru MANOLACHE
Paul NISTOR
Cosmin OPREA
Viorel PATRICHI
Adrian Nicolae PETCU
Marcel PETRIȘOR
Ioan RĂDUCEA
Nicolae STROESCU-STÎNIȘOARĂ
Florea TIBERIAN
Varujan VOSGANIAN

DESIGN & GRAFICĂ
Bianca OPREA

EDIȚIE INTERNET
Dragoș DORAN

CORESPONDENȚĂ
C.P. 62, O.P. 66 – București

DIFUZARE
Rodipet SA

ABONAMENTE
La redacție sau prin Rodipet SA
(nr. catalog 4843-VI)

ISSN
1583-6312

www.romfest.org/rost

Rost este difuzată în țară și în comunitățile românești din Europa, SUA și Canada.

PNȚCD, a doua șansă

Claudiu TÂRZIU

Cu aproape patru ani în urmă, PNȚCD a fost făcut k.o. de electorat. De atunci, țărăniștii au alunecat întruna pe toboganul popularității. Scandalurile interne s-au ținut lanț și fiecare lider țărănist mai răsărit și-a făcut partid „creștin-democrat“. Radu Vasile – PPR (trei sferturi înghițit de PD), Victor Ciorbea – ANCD (întoarsă acasă cu peripeții), Vasile Lupu – PPC (fuzionat, între timp, cu AP), Emil Constantinescu – AP. Pînă și tinerii susținători de altă dată ai lui Constantinescu, din ASPEC, și-au înființat un partid de centru-dreapta: URR. După o asemenea explozie partinică, nu-i de mirare halul în care a ajuns PNȚCD. Totuși, a existat cel puțin un moment cînd partidul putea fi salvat, acela în care tandemul Lupu-Marga a preluat conducerea. Dar, ghinion, s-a întors Ciorbea și a stricat totul!

Paradoxal, tocmai datorită rezultatelor anemice din alegerile locale obținute de toate formațiunile mai sus pomenite, democrația creștină din România are o nouă șansă de revigorare. Pînă acum, șefii acestor grupări se amăgeau că vor trece pragul electoral pentru Parlament. Însă, la locale, PNȚCD, AP și URR au primit de la români un avertisment limpede: uniți-vă sau vă uităm! Cele trei partide au obținut jenant de puține voturi nu pentru că au emigrat toți țărăniștii, ci pentru că, separat, nu prezintă niciunul suficientă încredere. Condus fără competență, PNȚCD și-a împins la indiferență chiar și electoratul tradițional. Acțiunea Populară este dinamică, face dezvăluiri de presă, dar are un handicap uriaș: Emil Constantinescu. Fostul președinte este considerat marele vinovat al guvernării dezamăgitoare din 1996-2000. Și nu va fi iertat. Mai ales că, fiind cam arțăgos și infatuat, nu este în stare să recîștige simpatia populară.

În fine, Uniunea pentru Reconstrucția României, bătăioasă, inventivă, cu destul umor, practică o altfel de politică, menită să prindă mai ales la tinerii de calitate și cu performanțe manageriale – așa cum sînt înșiși conducătorii partidului. Evoluția URR este frînată însă de două neajunsuri majore: are slabe structuri teritoriale și nu are un lider-locomotivă.

Pe lîngă palma luată de la alegători, PNȚCD, AP și URR și-au pierdut și nădejdea în sprijinul Partidului Popular European. PPE are interesul ca, odată intrată în UE, România să trimită în Parlamentul European cît mai mulți reprezentanți de centru-dreapta. Dacă nici un partid democrat-creștin nu răzbește în Parlamentul de la București, PPE se va orienta spre o altă grupare de centru-dreapta, pentru a o susține să devină o forță dominantă în România și un prieten devotat popularilor europeni în UE. Deocamdată, la acest statut rîvnesc deopotrivă PNL, PUR și PRM!

În acest context, liderii democrat-creștini au fost siliți să accepte realitatea și să încerce o salvare *in extremis*. Primul pas l-a făcut AP, care a anunțat că vrea să negocieze unificarea cu PNȚCD, URR și Partidul Creștin Democrat. Ceilalți nu au răspuns pînă acum invitației. Dar ar fi cazul să o facă pînă cînd nu-i prea tîrziu.

Cele patru partide nu au mult de discutat pe marginea platformei ideologico-doctrinare, căci le este comună. Nuanțele se reglează din mers. Singurele hotărîri de luat privesc conducerea viitoarei formațiuni și data congresului de unificare.

Unificarea trebuie să se facă în jurul personalităților cele mai credibile ale acestor formațiuni. Gheorghe Ciuhandu, primarul Timișoarei, ține deja cu o mînă frîiele PNȚCD, și este util să fie păstrat în fruntea noului partid democrat-creștin unificat. El ar putea face tandem cu o personalitate de primă mărime a vieții publice românești, garantîndu-se astfel seriozitatea construcției. Îndrăznesc să sper că de la o asemenea responsabilitate nu s-ar da în lături, de pildă, un Andrei Pleșu. Și n-ar fi rău ca acel partid să-și proiecteze o imagine proaspătă și să capete un plus de credibilitate prin cooptarea la vîrf și a altor nume – mai mult sau mai puțin cunoscute, cu precădere ale unor tineri – din societatea civilă.

Între vicepreședinți s-ar regăsi fără îndoială Vasile Lupu și Mugur Ciuvică (AP), Cosmin Alexandru (URR)…

De dragul binelui public, Emil Constantinescu, Zoe Petre, Victor Ciorbea, Remus Opriș, Ioan Avram Mureșan, Ion Diaconescu, Cătălin Harnagea, Dorin Marian, Vlad Roșca sînt datori să renunțe la a pretinde vreo funcție în viitorul partid.

De asemenea, pentru a evita un blocaj previzibil, partidul rezultat din unificare trebuie să aibă un nume nou, chiar dacă el se va articula propriu-zis pe osatura PNȚCD (totuși, cel mai bine structurat în teritoriu și cu voturile cele mai numeroase). De exemplu, Partidul Popular Creștin Democrat, care ar fi explicit în privința orientării sale și ar scuti noua grupare de povara numelui țărănist. În plus, s-ar putea lucra la o apropiere de PPCD-ul lui Iurie Roșca din Republica Moldova, dovedind măcar așa că rămînem împreună, chiar dacă încă ne despart granițele.

Dacă șefii PNȚCD, AP, URR și PCD vor înțelege imperativele momentului și vor acționa în consecință, există o firavă speranță ca democrat-creștinii să revină în Parlament anul acesta. În orice caz, măcar se creează premisele pentru o formațiune puternică în 2008.

În România este nevoie de un partid popular democrat-creștin, așa cum este și de un partid conservator. Dar mai cu seamă în absența unei forțe conservatoare de pe scena politică, se impune reconstrucția unui mare partid democrat-creștin. Astfel s-ar reechilibra spectrul politic, acum căzut într-o rînă, sub greutatea stîngii de toate nuanțele. Căci liberalii, oricît ne-ar fi de agreabili, nu au un mesaj centrat pe viziunea creștină asupra politicului (oricît au vrut ufediștii să schimbe lucrurile) și, prin urmare, nu pot ține locul democrat-creștinilor pe partea dreaptă.

Evident, unificarea democrat-creștină nu e o treabă lesnicioasă. Inerțiile sînt mari, orgoliile așijderea. În plus, timpul pînă la începerea campaniei pentru generale este foarte scurt. Pentru a spera la o renaștere spectaculoasă, țărăniștii din toate taberele sînt obligați să încheie procesul de fuziune în maximum două luni. Fructificarea acestei șanse este egală cu diferența dintre ceea ce va să zică om politic și politician. ■

Ştefan cel Mare şi Sfânt, atlet al credinţei creştine

În cadrul ceremonilor prilejuite de prăznuirea a 500 de ani de la strămutarea la veșnicele locașuri a Binecredinciosului Voievod Ștefan cel Mare și Sfînt, Mănăstirea Putna a inițiat, organizat și găzduit, cu binecuvîntarea ÎPS Pimen, Arhiepiscop al Sucevei și Rădăuților, în perioada 18-25 aprilie a.c., simpozionul „Ștefan cel Mare și Sfînt, atlet al credinței creștine". Gîndită inițial ca un seminar de lucru, reuniunea s-a transformat într-un adevărat simpozion internațional. Istorici din Franța, Grecia, Ucraina, Rusia și România au venit la Putna cu descoperiri de ultimă oră legate de personalitatea și epoca domnului moldav.

Radu BĂLAȘA

Simpozionul s-a deschis duminică, 18 aprilie cu un *Te Deum* oficiat de ÎPS Arhiepiscop Pimen și de PS Gherasim, Episcop vicar al Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților. După rostirea cuvintelor inaugurale, au fost proiectate, în premieră, imagini ale unor pagini de manuscris din vremea lui Ștefan cel Mare. Cele două scrieri – *Tetraevanghelul* dăruit de doamna Maria bisericii de la Pătrăuți, pe 30 septembrie 1493 (dispărut fără urmă la începutul veacului XX) și o *Psaltire* care a aparținut cîndva Mănăstirii Putna – au fost descoperite de profesorul Virgil Cândea, în 1984, la Biblioteca Pierpont Morgan din New York.

A doua zi au fost citite comunicări referitoare la istoria Mănăstirii Putna și la tezaurul său de odoare. Voica Maria Pușcașu (București) a vorbit despre *Mormintele Putnei*, valorificînd informații obținute în urma săpăturilor arheologice efectuate, în urmă cu peste trei decenii, împreună cu regretatul Nicolae N. Pușcașu, în interiorul bisericii ctitorite de Ștefan cel Mare. Fotografiile și planurile au dezvăluit o imagine cu totul nouă și neașteptată a necropolei de la Putna, cu multitudinea sa de morminte – adăpostind rămășițele unor membri ai familiei domnești, poate ale unor sfetnici apropiați domnitorilor, dar și ale unor monahi, probabil egumeni ai mănăstirii și ierarhi –, descoperite în fosta cameră a mormintelor, în pronaos și în pridvor.

Comunicarea Mariei Magdalena Székely (Iași), *Mănăstirea Putna – un loc de memorie*, a încercat să reconstituie, prin comparații și deducții logice, imaginea interioară a bisericii-necropolă, așa cum va fi fost ea în vremea ctitorului său. Aspectul și semnificația sarcofagelor domnești – cu lespezile tombale adăpostite sub somptuoase acoperăminte și cu socluri pictate –, ale arcosoliilor împodobite cu portrete funerare, ale baldachinelor din marmură sau piatră, pictate și ele, chipul în care Ștefan cel Mare și-a pregătit mormîntul, grija cu care a adunat, între zidurile acestei biserici, felurite manifeste de putere, toate acestea au dus la concluzia că Mănăstirea Putna poate fi socotită un adevărat loc de memorie.

Dumitru Năstase (Atena) a prezentat, în comunicarea *Vulturii bicefali de la Putna*, cîteva exemplare ale acestui însemn imperial, reprezentat în diverse chipuri (brodat, ștanțat pe copertele din piele ale unor manuscrise, sculptat în piatră), pe care l-a analizat prin comparație cu alte însemne similare legate de numele altor domni ai Moldovei. Prezența acestui simbol al puterii suverane la Putna, pe parcursul a trei secole, de la Ștefan cel Mare la Mitropolitul Iacov Putneanul, nu poate fi întîmplătoare.

În referatul lui Ștefan Gorovei și al Mariei Magdalena Székely (Iași), *Însemnele imperiale ale doamnei Maria Asanina Paleologhina*, au fost explicate, pentru prima oară în istoriografia română, simbolurile care apar pe acoperămîntul de mormînt al celei de-a doua soții a lui Ștefan cel Mare. Comparînd aceste însemne (monograma Paleologilor, vulturul bicefal, zvastica, modelul grilajului și modelul celor doi C) cu altele identice din lumea bizantină, cunoscute de bune decenii în literatura străină de specialitate, cercetătorii au conchis că ele aparțin dinastiei Paleologilor. Broderia funerară de la Putna este singurul obiect pe care au fost reprezentate, laolaltă, toate însemnele paleologe. Pe de altă parte, unele dintre aceste simboluri apar și pe alte două broderii – o nebederniță și un epitrahil –, ceea ce face ca Mănăstirea Putna să fie singu-

rul loc din lume care adăpostește, în acest moment, cele mai multe piese conținînd respectivele simboluri de putere imperială bizantină.

Soțiile domnitorului

A treia zi a fost închinată primelor două soții ale domnului Moldovei. În comunicare sa, *Neamul doamnei Evdokia de Kiev în legătură cu descoperirea pietrei sale de mormînt la Suceava*, Constantin Rezachevici (București) a înfățișat sintetic originea și înrudirile celei dintîi doamne a lui Ștefan Vodă. Autorul a insistat pe însemnătatea și urmările acestei căsătorii care l-a introdus pe domn într-o structură de înrudire de mari dimensiuni, deosebit de importantă în planul alianțelor politice.

Tatiana Yashaeva (Sevastopol), în a sa lucrare *Ținutul Cherson de la sfîrșitul sec. XIV pînă în sec. XVI*, însoțită de imagini, a arătat cum era acest ținut crimean din vecinătatea principatului de Theodoro – locul de unde Ștefan cel Mare și-a adus ce-a de-a doua doamnă. Chersonul, cunoscut din izvoare drept „orașul lui Clement“, este locul în care s-a aflat mormîntul Sfîntului Clement, ce-l de-al treilea papă al Romei (mutat între timp în Basilica Sfîntul Clement de la Roma). Datorită lui, Chersonul a devenit loc de pelerinaj și de nevoire pentru monahi – dovada constituind-o cele 40 de biserici și mănăstiri descoperite de arheologi în zonă.

O altă comunicare, *Moldova și principatul Theodoro la 1475*, a lui Alexander Gertsen și a cercetătoarei Nadezhda Gertsen (Simferopol), arată relația pe care a avut-o domnul Moldovei cu acest principat. El a trimis oșteni moldoveni în apărarea cetății Mangopul – asediată și în cele din urmă cucerită de otomani. În ruinele citadelei a fost găsită și o monedă emisă de Ștefan cel Mare.

Părintele Ioan Moldoveanu (București) a trecut în revistă cele mai însemnate danii și ctitorii ale lui Ștefan cel mare. În lucrarea *Anvergura ecumenică a voievodului Ștefan cel Mare și Sfînt. Protectoratul Locurilor Sfinte* părintele Moldoveanu pune accentul, cum era firesc, pe legăturile cu Muntele Athos, domnul Moldovei fiind socotit protector al așezămintelor de la Sfîntul Munte.

În cea de-a doua comunicare circumcisă aceleiași tematici, *Ștefan cel Mare și mănăstirea Zografu de la Sfîntul Munte*, Florin Matinescu (Atena) și Nikolas Mertzemekis (Salonic) au adus noi dovezi ale legăturilor de durată dintre domnii Moldovei și această mănăstire atonită. Autorii s-au oprit mai cu seamă asupra pisaniei puse de Ștefan cel Mare la trapeza de la Zografu, construcție edificată în 1495. Urmînd aceeași linie, fiul lui Ștefan, Bogdan al III-lea, avea să înalțe, la 1517, turnul arsanelei, a cărui pisanie a fost, de asemenea, prezentată.

Relațiile cu tătarii

Ziua de 21 aprilie a fost dedicată unor noi izvoare și interpretării din perspective noi a unor evenimente politice din domnia lui Ștefan cel Mare. Ovidiu Cristea (București) a prezentat, sub titlul *Războiul antiotoman al lui Ștefan cel mare în context internațional. Studiu de caz noi mărturii venețiene cu privire la anul 1484*, rapoarte găsite în arhivele Republici Venețiene cu referire la marea campanie din 1484, încheiată cu cucerirea de către sultanul Baiazid al II-lea a cetăților Chilia și Cetatea Albă. Aceste documente confirmă faptul, doar intuit pînă acum de istorici, că otomanii au mizat pe marele impact psihologic pe care uriașa lor flotă avea să-l producă asupra apărătorilor moldoveni și că, într-adevăr, domnul Moldovei i-a așteptat pe turci în interiorul țării. A fost dovedită, de asemenea, încercarea eșuată a lui Ștefan de a recuceri Cetatea Albă.

Nagy Pienaru (București) a demonstrat, la rîndu-i, în *Ștefan cel Mare și tătarii*, că domnul Moldovei a avut relații cu nouă hani și cu patru

hanate tătărești, că în cursul domniei sale au fost trei năvăliri tătare, între care prima (controversată în privința datării) a avut loc nu în 1469 sau 1470, cum s-a crezut pînă acum, ci în primăvara lui 1471. Redatarea acestei invazii este importantă pentru că ea repune în discuție anul sfințirii Mănăstirii Putna, dat fiind faptul că acest eveniment este relatat în letopisețe ca urmînd la scurtă vreme după victoria asupra tătarilor din Crimeea.

Campaniile anuale de săpături arheologice în nordul Dobrogei i-au îngăduit Ralucăi Iosipescu (București) să înfățișeze, în *Ștefan cel Mare și Dobrogea de nord în vremea marelui război cu Imperiul Otoman*, o viziune nouă asupra relațiilor dintre Moldova și această regiune aflată în componența Imperiului Otoman. Cercetările de la Enisala au scos la lumină, într-un strat de cenușă (semn sigur al unui mare incendiu), monede emise de sultanul Mehmed al II-lea, toate anterioare anului 1481. Descoperirea confirmă informația din cronici conform căreia, după marea campanie din 1476, încheiată cu înfrîngerea de la Valea Albă (Războieni), Ștefan cel Mare ar fi atacat, ca răspuns, teritoriile turcești.

În *O cronică neștiută a Moldovei sub Ștefan cel Mare*, Sergiu Iosipescu (București) a prezentat și analizat o cronică spaniolă în care capitole întregi se referă la evenimente din timpul domniei lui Ștefan cel Mare. Cronica se aseamănă pe alocuri cu *Historia Turchesca*, dar conține și destule pasaje care nu se regăsesc în opera lui Donado da Lezze. Cercetarea lor viitoare va putea stabili legătura dintre cele două scrieri și poate filiația lor dintr-un izvor comun.

Modelul constantinian

În ședința din 22 aprilie, a fost citită comunicarea *De la înscăunarea mitropolitului Teoctist I la încoronarea lui Ștefan cel Mare* a lui Dan Ioan Mureșan (Paris), care nu a putut fi prezent la simpozion. După părerea sa ar exista suficiente date care întăresc tradiția consemnată de Dimitrie Cantemir privind originea bulgară a mitropolitului Teoctist, precum și faptul că el ar fi fost un diacon al cunoscutului Marcu Eugenikos. Totodată, autorul consideră că dispune de argumente pentru a plasa în anul 1454 scoaterea din scaun a mitropolitului unionist Ioachim al Moldovei și instalarea efectivă a lui Teoctist.

Ștefan Andreescu (București) a propus, în *Pătrăuții și Arezzo: o comparație și consecințele ei*, o analiză detaliată a scenei cunoscute sub numele de „Cavalcada Împăratului Constantin“ din biserica lui Ștefan cel Mare, precum și a frescelor din ciclul „Legenda Crucii“ realizate de Piero della Francesca în biserica San Francesco din Arezzo. Subscriind mai vechii interpretări a lui Sorin Ulea, autorul a accentuat caracterul militant al scenelor, insistînd asupra mesajului pe care acestea îl transmit: îndemnul la luptă, sub semnul crucii, împotriva necredincioșilor.

Liviu Pilat (Iași) a prezentat comunicarea *Modelul constantinian și imaginarul epocii lui Ștefan cel Mare*, rezultat al unei autentice cercetări de istorie comparată. Pornind de la *Panegericul Împăratului Constantin*, text elaborat de patriarhul Eftimie al Târnovei și copiat în Mănăstirea Putna, de ieromonahul Iacov, la 1473-1474, autorul a făcut o minuțioasă comparație înte conținutul operei și anumite gesturi și acțiuni ale lui Ștefan cel Mare, aducînd în discuție elemente de ceremonial sau reprezentări artistice cunoscute dar insuficient explicate. Pe temeiul tuturor acestora s-a conchis că unul dintre modelele de suveran pe care domnul Moldovei l-a urmat a fost acela oferit de împăratul bizantin Constantin cel Mare.

Benît Joudiou (Toulouse) a reunit, sub titlul *Ștefan cel Mare, moștenitor și succesor*, o seamă de observații privitoare la moștenirea domniei și la succesiunea la tron în Moldova secolului XV. Dintre ideile enunțate am reținut: importanța alianțelor matrimoniale pentru studierea succesiunii, existența unei succesiuni reale și a uneia spirituale, fidelitatea față de foștii domni – materializată în preluarea numelor lor la copiii lui Ștefan cel Mare –, atitudinile imperiale, apartenența la „neamul cel bun“ (familia suveranilor ortodocși, credincioși alianței cu Dumnezeu) și modelul lui David ca suveran ideal urmat de domnul Moldovei.

Comunicarea *Gesta dei per Stephanum voievodam* ținută de Ștefan S. Gorovei (Iași) a urmărit felul în care faptele lui Ștefan cel Mare au fost înfățișate în izvoarele vremii ca fiind lucrarea lui Dumnezeu și rolul pe care întîmplarea de la Șcheia (6 martie 1486) l-a avut în schimbarea gîndirii marelui domn – strădaniile sale materializîndu-se predominant după acest eveniment pe tărîmul construirii de lăcașuri de închinare.

Au urmat alte comunicări interesante, *Comerț, alianțe și război în politica lui Ștefan cel Mare, 1457-1462* a lui Șerban Papacostea (București), *Din nou despre pictura exterioară a bisericilor lui Ștefan cel Mare și Sfînt* de Petre Ș. Năsturel (Paris), *Filigranele manuscriselor ștefaniene – conservare muzeală* de Mihaela Puiu (Iași), *Aspecte inedite în conservarea coperților din piele ale manuscriselor aflate în colecția Mănăstirii Putna* de Doina Creangă, *„Patimile Mîntuitorului“ în iconostasul bisericii Adormirea Maicii Domnului din Mănăstirea Putna* de Iuliana Nechita (Suceava). Asupra tuturor acestora nu mai zăbovim. Dar trebuie să menționăm cîteva informații conținute în lucrarea *Mormintele de la Kremlin ale urmașilor lui Ștefan cel Mare* a Tatianei Panova (Moscova). Autoarea a urmărit destinul tragic al fiicei lui Ștefan cel Mare, domnița Olena: căsătoria acesteia cu Ivan cel Tînăr, fiul marelui cneaz al Moscovei Ivan al III-lea, nașterea fiului lor, Dimitrie, moartea lui Ivan, văduvia, încoronarea lui Dimitrie ca mare cneaz, apoi căderea amîndurora în dizgrație și moartea. Mormîntul lui Dimitrie (14 februarie 1509) se află și astăzi în catedrala Arhanghelului Mihail din Kremlin – necropola marilor cneji ruși. Domnița Olena (✝18 ianuarie 1505) a fost înhumată tot la Kremlin, în catedrala Înălțării, dar această biserică a fost distrusă în 1929, pentru a face loc unei școli militare. Între mormintele care au fost salvate și mutate în subsolul catedralei Arhanghelui Mihail s-a aflat și sarcofagul fără inscripție al fiicei lui Ștefan cel Mare.

Comunicările simpozionului de la Putna vor apărea curînd într-un volum intitulat chiar *Ștefan cel Mare și Sfînt, atlet al credinței creștine*. ■

Mărturii despre sfințenia lui Ştefan cel Mare

Un rol foarte important în canonizarea Sfântului Ștefan cel Mare l-au avut, după 1990, ÎPS Nestor Vornicescu, mitropolitul Olteniei, și prof. acad. Virgil Cândea. În câteva din ședințele Sfântului Sinod, aceste două personalități marcante ale istoriografiei bisericești au argumentat, cu multă competență, necesitatea canonizării voievodului moldav. De aceea ne-am gândit să publicăm în continuare câteva fragmente din „Cuvântul de preamărire pentru Sfântul Voievod Ștefan cel Mare“ scris de regretatul mitropolit al Olteniei în 1992.

✞ **ÎPS NESTOR, Mitropolitul Olteniei**

După ce s-a așezat lespedea pe mormântul de la Putna și s-a aprins candela care luminează și astăzi, după aproape 500 de ani, venerarea lui Ștefan cel Mare, manifestată chiar din timpul vieții, prin denumirea *„Purtător de biruință pentru credință“*, *„Atletul lui Hristos“*, s-a păstrat și s-a extins în întreg spațiul românesc. Chipul său, locul atât de clar configurat pe care l-a ocupat în istoria țării noastre și a continentului au preocupat statornic și, departe de a cunoaște estompări, s-au limpezit tot mai mult, inconfundabil și nepieritor.

În Cronica rusă de la Hust se menționează că „a murit Ștefan Vodă, Domnul Moldovei, oștean viteaz ca un al doilea Alexandru (cel Mare)“. La 3 februarie 1531, regele Sigismund al Poloniei îl numea „Stephanus ille Magnus“ – Ștefan acela, Mare[1]. Prin 1563, călătorul Graziani știa că „biruitorul din Codrul Cosminului a fost moldavul rege, neînfricat și neobosit“[2], iar scriitorul francez Blaise de Viegenère aflase în Moldova că Voievodul Ștefan cel Mare a fost „cel mai viteaz și mai renumit comandant de oști din vremea sa, căci a înfăptuit lucruri mari împotriva turcilor, ungurilor și chiar a polonilor“[3].

De o însemnătate deosebită pentru noi sînt mărturiile arhidiaconului catolic din Polonia Maciej Starykowski, care, în anii 1574-1575 a făcut parte din solia trimisă la Constantinopol, trecînd prin Moldova și prin Țara Românească: „M-am silit cu stăruință ca, mergînd… să nu schimb numai aerul și cerul, ci… am descris… toate tradițiile, obiceiurile… și le-am redat întocmai…“ (4). Despre Ștefan cel Mare a adunat știri de ce a mai mare importanță. A observat că în Moldova, ca și în Muntenia, cu prilejul unor sărbători, la mormintele oamenilor de seamă se istorisesc vitejiile, virtuțile, însușirile principale ale acestor bărbați[5].

Solia cu care călătorea a fost poftită la București la un ospăț dat de domnitorul Alexandru al II-lea. Pe peretele „iatacului“ domnitorului a văzut chip zugrăvit pe lemn, după obiceiul vechi, „arătîndu-l pe acest Voievod Ștefan…, șezînd cu coroană pe cap…“[6]. Despre Ștefan Vodă spune direct: „Acest Ștefan Voievod al Moldovei era iscusit și norocos, căci într-un rînd a biruit o sută cincizeci de mii de turci, pe lîngă alte lupte dese și însemnate cu ei. De asemenea, a alungat pe Matias, regele Ungariei cel Viteaz, din Țara Moldovei și din cea secuiască, nimicind o mare oaste de unguri și rănind pe regele însuși cu trei săgeți, în dreptul orașului Baia, după izbîndă i-a luat și Țara Secuiască. De asemenea și pe tătari i-a biruit de cîteva ori, de asemenea pe regele Poloniei Albert l-a biruit în Bucovina… Orice istoric poate să-l preamărească cu drept cuvînt pentru acest slăvit noroc cu o țară așa de mică“[7]. A fost impresionat de cîntecele locului, în care este evocată vitejia Voievodului: „Ștefan… a bătut pe turci, a bătut pe tătari, a bătut pe unguri…“, după care, mențiunea cea mai importantă, arată că moldovenii „din cauza nespusei sale vitejii îl socotesc sfînt“[8].

În prima jumătate a secolului al XVII-lea, pentru cronicarul moldovean Grigore Ureche figura centrală era Ștefan Voievod. Celebrul portret făcut de Ureche este fără pereche.

În această atmosferă de perpetuă venerare a măritului Voievod a apărut în secolul al XVIII-lea acel inegalabil „panegeric“ al cărui autor rămîne pentru noi necunoscut.

1 În *Documentele Hurmuzachi*, supl. II, I, p. 22
2 (*Retragerea lui Laski din Moldova*, octombrie 1563), în *Călători străini despre Țările Române*, vol. II, îngrijit de M. Holban, București, 1970, p. 621
3 Moldova, în *Călătorii…*, vol. II, p. 640
4 Maciej Stryjkovski, *Mențiuni* despre călătoria prin Țara Românească și Moldova, în *Călători...*, vol. II, p. 449-450
5 *Ibidem*, p. 450
6 *Ibidem*, p. 454
7 *Ibidem*, p. 454
8 *Ibidem*, p. 454. Vezi și *Extracte din cronica polono-litvană a lui M. Stryjkovski*, în „Arhiva istorică a României“, tom. II, București, p. 8

Venerația pentru Voievodul Ștefan, veche de veacuri

Cuvîntul de îngropare a vechiului Ștefan Voievod a fost tipărit pentru prima oară la Iași, în 1841, de Mihail Kogălniceanu și recent, în 1990, în revista „Mitropolia Moldovei și Bucovinei“ (nr. 4, p. 136 – 149).

În adevărate pagini de Sinaxar bisericesc s-a închegat un poem în proză închinat Sfîntului nostru Ștefan Voievodul. Este preamărit în termeni proveniți din datele istorice și ale tradiției, sînt prezentate faptele și virtuțile domnitorului. Se glorifică astfel, în plin regim fanariot, domnia luminoasă și pilduitoare a Voievodului Ștefan.

Acest cuvînt de laudă arată ceea ce este și trebuie să fie mereu Ștefan Vodă, „pildă de îndreptare celor vii“, care „toate lucrările lui cu crendința lui Iisus Hristos le-a pecetluit“. Ștefan este comparat cu figuri biblice ilustre: „Ștefan, ca un alt Macaveu, strîngea ostașii săi lîngă sine și prin singură a lui vitează îndrăzneală și inimile tuturora alina, și de nădejdea biruinței le umplea“ și mai departe: „Acest înalt Dumnezeu, zic, carele vîntură ca pleava coroanele împăraților, iar pre Ștefan, sluga Sa, îmbărbătează inimile norodului celui pînă la moarte înspăimîntat și pune biruința în mîna lui Ștefan…; în mijlocul luptelor, el, ca dinaintea altarului lui Dumnezeu a petrecut“. Ștefan Voievod „cuvios și drept se dovedea în viața de fiecare zi, drept judecător, ca ceea ce se cuvine să facă, s-a cunoscut. În zilele lui, strîmbătatea era înăbușită și legată, dreptatea săracului cel bogat nu o putea întuneca, cel puternic nu o putea călca… Însuși și pînă astăzi țara aceasta cu dreptele lui așezări se ține…“. Pentru toate slăvitele sale fapte, Ștefan Vodă este în „sînurile lui Avraam“, este fericit în împărăția lui Dumnezeu, este sfînt: toate faptele lui Ștefan, ori despre care se vor căuta, sînt minunate, toate darurile lui covîrșitoare“. Ștefan Vodă a avut „o credință nesmintită, nădejde în Dumnezeu neschimbată, fapte bune necontenite, grijă de sfîrșit bun și după lege“. Panegericul termină proiectînd aureola asupra părintelui Moldovei: „O fericit suflet …! O, pămîntean blagoslovit…! O, stăpînitor cuvios, căruia puterea și averea spre împlinirea legii lui Hristos i-au slujit! Deșteptați-vă, stăpînitori ai noroadelor, ascultați, îndemnați-vă, urmați!“.

Preamărirea, venerația față de Voievodul Ștefan cel drept și sfînt au continuat în timpul ce a urmat, nu vor înceta niciodată, cît va fi sub soare neamul românesc și Biserica sa ortodoxă.

Cu prilejul unor cercetări arheologice la mormintele voievodale de la Putna, părintele Iraclie Porumbescu, care văzuse cu emoție adîncă cinstitele relicve pămîntești ale Voievodului Ștefan, scrie despre simțămintele puternice trăite atunci, o emoție care cheama „națiunea întreagă să simtă acest moment sacru și maiestuos“. Apoi, își exprimă venerația: „Moldovă, Moldovă, veche și nouă, iată eroul tău, iată părintele tău, iată creatorul cununii tale“[10].

Din venerație adîncă pentru Ștefan cel Mare, Mihai Eminescu și alți tineri de nădejde pentru neamul românesc au organizat cu mari strădanii festivitățile de la Putna din 1871. La vibrantele apeluri ale studenților de la Viena pentru sărbătoarea de la Putna, studenții românii de la Paris declarau în răspunsul lor că ei văd în personalitatea Voievodului Ștefan cel Mare „o figură supremă“, deoarece în el s-a întruchipat „concepția unei singure Românii“. Organizatorii memorabilei ceremonii de la Putna scriau despre Ștefan Vodă că a fost „cel mai apărător al românismului în Orient și al civilizației creștine în secolul al XV-lea. El a înfrînt incursiuni barbare, nu numai spre gloria și fericirea națiunii române, ci și spre binele Europei întregi“[11]. Pe frontispiciul arcului de trimf ridicat de ei la intrarea în Mănăstirea Putna strălucea inscripția „Memoriei lui Ștefan cel Mare, mîntuitorul neamului“.

Istoricul Dimitrie Onciul de la București spunea atunci: „Ștefane, măreață umbră, revarsă lumina ta asupra noastră și asupra neamului tău întreg și spre faptele iubirii de țară, ale iubirii de neam, ale iubirii de lege, virtuți prin care tu strălucești în veacuri“. La puțin timp apoi, se făcea un îndemn care a și fost urmat, și va fi mereu urmat acum după cunoașterea deplină a sfințenie Voievodului Ștefan: „… ar fi de dorit ca tot românul, cel puțin o dată în viața sa, să meargă la Mănăstirea Putna spre a se închina la mormîntul unde zac osemintele acestui mare erou“.

Cînd se împlineau patru veacuri de la trecerea Voievodului la cele veșnice, în 1904, la Academia Română, președintele de atunci, Ion Kalinderu, a rostit *Cuvîntul de slăvire*, care, „ascultat în picioare de cei de față, a fost primit cu pioasă emoțiune“[12].

Ziarele și scriau: „De prin toate unghiurile unde se vorbește limba mumă au venit în pelerinaj pios nenumărați români, casă aducă prinosul lor de venerație moaștelor binecuvîntate ale lui Ștefan“ („Epoca“ din București, nr. 184 din 1904).

Într-o aureolă de miracol prezintă Nicolae Iorga trecerea la cele veșnice a binecredinciosului Ștefan Voievod: „… pe mormîntul lui a ars atunci (la îngropare) timp de trei zile și trei nopți, o lumină pe care nu o aprinsese nimeni“[14].

Principesa Martha Bibescu scria la sfîrșitul deceniului al patrulea: „Ștefan este și astăzi în Bucovina stăpînul netăgăduit al țării. El domnește singur. El se află peste tot. Această prezență prelungită în absență, această viață ce urmează dincolo de moarte…“[15].

Minunat este Dumnezeu întru Sfinții Lui!

Temeiurile canonizării

În legătură cu canonizarea Sfîntului Voievod Ștefan cel Mare de către Biserica noastră prin Sfîntul Sinod în anul 1992,

9 Grigore Ureche, *Letopisețul Țării Moldovei*, ediție îngrijită, studiu introductiv, indice și glosar de P.P. Panaitescu, ediția a II-a (revăzută) București, 1958, p. 120-121

10 Iraclie Porumbescu, *Desmormîntarea domnilor Moldovei în catacombele monastirei Putna*, în „Calendarul pentru români“, din 1857, p. 73-75

11 Claudiu Paradais, op. cit., p. 108

12 *Viața și faptele lui Ștefan cel Mare și Bun domnul Moldovei*, de George Catană, Sibiu, 1898, p. 135; *Cuvînt de slăvire lui Ștefan cel Mare Domnul Moldovei*, de Ioan Kalinderu (București), 1904, p.6

13 *Cuvîntarea Domnului Spiru Haret ținută la serbarea din București, în Sărbătorirea lui Ștefan cel Mare și Sfînt*, în „Biserica Ortodoxă Română“, XXVII (1904), 4, p. 447

14 N. Iorga, op. cit., p. 310

15 Principesa Bibescu, *Ateltul lui Hristos…*, în „Artă și tehnică grafică“, București, Caietul 6, dec. 1938 – martie 1939, p. 22

trebuie să menționăm cîteva noțiuni de axiologie ortodoxă, de drept bisericesc, principii stabilite pe temeiul învățăturii dogmatice ortodoxe.

Prin canonizare se înțelege actul solemn prin care Biserica recunoaște, declară și așază pe eroii dreptei credințe adormiți în Domnul în rîndul sfinților pe care ea îi venerează. Cuvîntul vine de la grecescul „*canon*“ – catalogul în care se înscriau numele sfinților și ziua trecerii la cele veșnice. Acesta este sensul și în Biserica noastră – trecerea, înscriere sau așezarea în *canonul*, *catalogul* sfinților, spre a li se face cu laudă și cinste pomenirea și spre a li se înălța rugăciuni, ca unor ajutători și mijlocitori ai darurilor celor dumnezeiești pe lîngă tronul Celui prea Înalt.

În calendarul Bisericii, în cărțile de slujbă, găsim enumerați Sfinții Vechiului Testament, apoi Sfinții Apostoli, martiri, mărturisitori, Sfinții Părinți și mari dascăli ai Bisericii, Părinții Cuvioși din viața monahală, marii binefăcători ai credinței și ai Bisericii, luptători pentru dreapta credință, simpli ostași sau domnitori, împărați. Dintre cei amintiți face parte și Sfîntul Voievod Ștefan cel Mare. „Luptătorii pentru Biserică sînt luptători pentru Hristos, sînt mari binefăcători ai Bisericii și opera lor, lucrarea lor binecuvîntată a fost și trebuie să fie privită ca fiind un semn al credinței lor sfinte și al proslăvirii lor de către Domnul cu puteri biruitoare asupra vrăjmașilor Lui“[16].

Istoria Bisericii ne arată că inițiativa pentru așezarea eroilor credinței creștine în rîndul sfinților a avut-o întotdeauna poporul drept-credincios prin evalvia sa curată și împreună-încuviințarea clerului și episcopilor. Evlavia poporului, ca și în cazul măritului Voievod Ștefan, a fost aceea care a identificat pe adevărații sfinți luptători și eroi[17].

În baza doctrinei creștine, în baza rînduielilor consacrate de practica și de tradiția bisericească a Ortodoxiei, Sfîntul Sinod al unei Biserici autocefale este pe deplin competent, deci îndreptățit, să procedeze la canonizarea Sfinților ei care răspund acestor rînduieli spre a fi așezați în rîndul sfinților.

Condițiile de fond sînt: 1. Ortodoxia neîndoielnică a credinței; 2. Proslăvirea lui de către Dumnezeu cel puțin printr-unul din următoarele daruri sau puteri: a) puterea de a suferi moartea martirică pentru dreapta credință; b) puterea de înfrunta orice primejdii sau chinuri pentru mărturisirea dreptei credințe, pînă la moarte; c) puterea de a-și închina viața celei mai desăvîrșite trăiri morale și religioase; d) puterea de a săvîrși minuni în viață sau după moarte și e) puterea de a apăra și de a sluji cu devotament eroic credința și Biserica ortodoxă; 3. Răspîndirea miresmei de sfințenie după moartea lui și confirmarea acesteia prin cultul spontan pe care i-l acordă poporul credincios, numărîndu-l în rînd cu sfinții. De la îndeplinirea acestei condiții pot face excepție mucenicii dreptei credințe.

Existența condițiilor de fond, și anume, existența neîndoielnică a primei și celei de-a treia – care poate lipsi numai

Sculptură relizată de profesorul Mihai Butnaru

în cazul maritirilor –, ca și a oricăreia dintre cele enumerate la cea de a doua, îndreptățește autoritatea bisericească să procedeze la actul canonizării[17].

Prin canonizarea Sfîntului Voievod Ștefan cel Mare al Moldovei, în anul mîntuirii 1992, se pecetluiește sinodal cultul pe care, de veacuri, poporul român îl aduce slăvitului nostru domnitor, se toarnă pentru eternitate undelemnul dragostei, al proslăvirii și al venerației în cinstita candelă de la mormîntul Sfîntului Voievod și erou de la Putna străbună.

Sfîntul Ștefan cel Mare este de acum înainte așezat canonic ca un mărgăritar de mare preț în coroana Bisericii ortodoxe Române, din 1992, cînd Sfînta noastră Biserică a mai canonizat și pe Sfîntul Cuvios Gherman din Dacia Pontică (Dobrogea), pe Sfîntul ierarh Ghelasie dela Rîmeț-Transilvania; pe Sfîntul Daniil Sihastrul; pe Sfîntul ierarh Leontie de la Rădăuți; pe Sfîntul Cuvios Ioan de la Prislop, pe Sfinții martiri Constantin Vodă Brîncoveanu cu cei patru fii ai săi, Constantin, Ștefan, Radu, Matei și sfetnicul Ianache; pe Sfîntul ierarh martir Antim Ivireanul; pe Sfîntul ierarh Iosif Măruturisitorul din Maramureş; pe Sfîntul preot mărturisitor Ioan din Galeș și pe Sfîntul preot mărturisitor Moise Măcinic din Sibiel; pe Sfîntul cuvios Antonie de la Iezerul-Vîlcea și pe Sfîntul ierarh Iosif cel Milostiv mitropolitul Moldovei și pe Sfîntul cuvios Ioan Iacob de la Neamț (Hozevitul) – precum și proclamarea Duminicii Sfinților români, dumina a II-a după Rusalii.

Minunat este Dumnezeu întru sfinții Lui!

Mare ești, Doamne, și minunate sînt lucrurile Tale, și nici un cuvînt nu este de-ajuns spre lauda minunilor tale! Amin. ■

[16] Pr. Prof. Liviu Stan, *Despre canonizarea sfinților în Biserica Ortodoxă*, în „Ortodoxia“, II (1950), p. 265, 260-262
[17] Ibidem, p. 268
[18] Ibidem, p. 272-273 și 278

O tulburătoare întrebare:

A fost călugărit Ştefan cel Mare înainte de moarte?

Dumitru MANOLACHE

Mormântul Sfântului Voievod a fost deschis până acum de două ori. Istoricii nu s-au pronunţat sau, mai degrabă, au evitat să se pronunţe cu privire la o problemă fundamentală: a fost sau nu Ştefan cel Mare călugărit înainte de moarte ? Tulburătoarea întrebare este generată de senzaţionala descoperire a faptului că marele domnitor a fost îngropat modest, fără sicriu, cu trupul aşezat pe 13 bare de fier şi cu capul pe un căpătâi de cărămizi, ritual ce ţine mai degrabă de cel al cinului călugăresc, decât de cel al credincioşilor de rând, oricât de smeriţi ar fi aceştia.

Despre înmormântarea lui Ştefan cel Mare nu s-a păstrat, în mod misterios, nici o relatare. Grigore Ureche nu spune nimic despre aceasta. Nici Dimitrie Cantemir, nici Gheorghe Şincai, mai târziu, nici istoricul A.D Xenopol sau Nicolae Iorga. Nici cronicarii străini nu spun nimic despre momentul înhumării marelui domnitor.

Când a murit Matei Basarab, arhidiaconul de Antiohia, Macarie, care vizitase ţările române pe la 1654, vorbea despre voievodul mort că „fusese aşezat într-un sicriu împodobit ca al unui rege“. Ori, după cum apreciază şi Silviu Dragomir, în volumul *Mistere*, „înmormântarea lui Ştefan cel Mare trebuia să se desfăşoare nu doar cu o pompă mai mare, dar îmbrăcămintea şi sicriul era normal să fi fost măcar pe măsura rangului şi al preţuirii avute în viaţă“. În realitate, Ştefan cel Mare a fost înmormântat, fără sicriu, înveşmântat doar într-o mantie domnească.

Prima deschidere a mormântului lui Ştefan cel Mare a fost făcută în februarie 1758, de către Mitropolitul Iacov al Sucevei, în faţa preoţilor şi monahilor. În zapisul faptei sale, Iacov reţine că mortul fusese găsit foarte „misterios“, eliminând alte elemente care ne-ar putea duce cu gândul că mormântul mai fusese deschis.

În noiembrie 1856, la stăruinţa egumenului de Putna, Artimon Bortnik, o comisie oficială a autorităţilor austriece din Bucovina ocupată trece la deschiderea mai multor morminte „aflătoare în biserica mănăstirii Putna... aparţinând domnitorului Moldovei Ştefan cel Mare şi membrilor familiei sale“. Însărcinatul oficial al acestei misiuni a fost concepistul „guvernial“ Anton Schonbach, asistat, în calitate de comisar spiritual, de către Teoctist Blaezewicz, asesor imperial consistorial. Conducerea tehnică a operaţiunilor a fost asigurată de inginerul Anton Rol, iar asistenţa sanitară de către dr. Vincenţiu Szymonowicz.

La sfârşitul operaţiunii a fost încheiat un amplu proces-verbal, care a fost publicat de F.A. Wiekenhauser, în scurta sa *Istorie a mănăstirilor Voroneţ şi Putna*, în 1886. Din acest document reiese că, la cea de a doua deshumare, osemintele domnitorului nu au fost atinse, dar, din aşezarea lor „se putea stabili însă, cu toată siguranţa, că mormântul fusese înainte încă o dată deschis, cu care prilej, rămăşiţele domnitorului au fost schimbate într-o altă poziţie decât fusese aşezate la început“.

Înmormântat pe 13 bare de fier

Preţiosul proces-verbal arată că în mormântul lui Ştefan cel Mare, „cadavrul, cu totul descompus şi acoperit de fărămiturile zidurilor mormântului, era aşezat pe 13 bare de fier...ce erau aşezate pe amândouă părţile laterale ale mormântului.... Din partea de sus a corpului nu se mai vede nimic şi pe un căpătâi de zid, gros de 12 ţoli, ce se găseşte în partea capului, se află partea de sus a craniului, încă destul de bine întreţinută, lipsit de orice acoperământ. Aceste rămăşiţe ale craniului sunt aşezate la o distanţă de cinci ţoli departe de celelalte resturi ale cadavrului... îndepărtate de osul frontal, cât şi de amândouă oasele laterale ale craniului, care, între timp s-au rotunjit prin putrezire...Această împrejurare, ca şi celelalte înainte citate..., lasă se se presupună cu siguranţă că capul acestui cadavru ar fi fost schimbat pe cale mecanică din poziţia sa naturală încă cu mult timp în urmă....Forma îmbrăcămintei cadavrului, ca şi stofa grea şi bogată a acestuia, întărea, la fel cu crucea de aur ce se afla în dreptul pieptului care nu se prăbuşise, în chip neîndoios, şi, prin comparaţia cu rămăşiţele cercetate de comisie în mormântul lui Bogdan şi al lui Ştefan („cel Crud“ – nepotul lui Ştefan cel Mare, n.red), că era vorba de o îmbrăcăminte deosebită, de o mantie domnească şi de un mormânt domnesc cioplit din piatră.“

Călugărirea, practică printre domnii Moldovei

În legătură cu mormântul în care a fost descoperit principele Ștefan („cel Crud“), nepotul lui Ștefan cel Mare, procesul verbal face o precizare foarte importantă: „printre resturile de îmbrăcăminte... apar câteva asemănări cu îmbrăcămintea călugărească, sau preoțească... întrucât în istoria Moldovei sunt cazuri în care principii, înainte de moarte, au pășit în monahism, lucru care se putea trece cu puțină vreme înainte de moarte sau chiar pe patul morții, astfel încât este cu putință ca Ștefan, care purta porecla de „cel Crud“, și care, după arătările istoriei, a fost otrăvit de către soția sa, a trecut, la fel, scurtă vreme înainte de moartea sa, la monahism, pentru ispășirea păcatelor sale. Astfel se pot explica crucile în formă de schimă, care se găsesc pe resturile îmbrăcămintei din mormântul său, și se poate explica de ce printre aceste rămășițe nu s-au găsit în mormânt inele, deoarece, pentru călugăr, portul acestora nu este îngăduit“.

Ciudat este faptul că și principele Alexandru a fost descoperit înmormântat la fel ca și Ștefan cel Mare, adică fără sicriu, cu trupul așezat pe un grilaj asemănător, de fier, și cu capul sprijinit pe un zid de cărămizi. Cercetătorii mormântului admit faptul că „așezarea și poziția rămășițelor de îmbrăcăminte (în aceste două cazuri – n.n) au fost găsite cu totul în orânduială, pe când dacă s-ar fi scos sicriele sau s-ar fi mutat cadavrele... îmbrăcămintea s-ar fi deranjat“ și, totodată, că „sprijinirea capului pe un căpătâi de zidărie de 12 țoli“, în cazul „ îngropării cu sicrie, nu ar fi putut avea nici un rost… Trebuie acceptată părerea că trupurile lui Ștefan cel Mare și Alexandru au fost înmormântate fără sicrie, îmbrăcate numai în bogatele lor veșminte domnești“.

Documentul autorităților austriece de ocupație mai subliniază și faptul că obiectele de preț pe care le-a conținut mormântul lui Ștefan cel Mare ar fi fost scoase cu prilejul primei deshumări și folosite pentru confecționarea a două coroane, pentru icoanele făcătoare de minuni ale „Maicei Precista și Domnului Hristos“, după cum reiese dintr-o scrisoare adresată de Iacov, Mitropolitul Sucevei, către egumenul Mănăstirii Putna, Kir Venedict. Probabil, cu acel prilej, craniul Voievodului a fost așezat în poziția în care a fost găsit cu prilejul celei de a doua deshumări.

A dus viață isihastă în Sfântul Munte

În legătură cu modul în care a fost înmormântat Domnitorul Moldovei, Silviu Dragomir este convins că cele 13 bare de fier reprezintă pe cei 12 apostoli, împreună cu Maica Domnului, și nu are îndoieli că acesta a fost călugărit înainte de moarte. Indirect, în acest sens, un argument foarte interesant aduce și scriitorul Vasile Andru. În volumul *Misticii din Carpați*, scriitorul povestește un lucru care tulbură profund: în Sfântul Munte Athos circulă printre bătrânii pustnici o informație conform căreia în perioada copilăriei Ștefan cel Mare ar fi dus viață isihastă aici. Călugării bătrâni spun că au primit informația prin viu grai de la înaintașii lor, din generație în generație.

Ștefan ar fi ajuns în Athos la vârsta copilăriei și ar fi fost dat în grija unui pustnic. Acesta l-ar fi învățat rugăciunea inimii. În lucrarea sa *Ștefan cel Mare și Sfânt. Tradiții și cântece populare* (1903), Gheorghe Teodorescu Kirileanu reține o povestire populară despre perioada copilăriei Voievodului care, într-o pădure, a avut revelația „unei lumini care ardea nemișcată sub ploaie și vânt“. Copilul Ștefan atingea lumina, nimerind apoi într-o colibă, ca o chilie, asemănătoare cu cele ale călugărilor isihaști athoniți, unde adoarme, iar lângă el doi bătrâni se roagă prevestind că Ștefan va fi apărătorul credinței. Comentând acest episod, Vasile Andru spune că acesta putea să „preceadă intenția lui de a se iniția în puterile isihaste“.

Faptele sale ulterioare pot să ateste o legătură specială cu Athosul, unde a construit biserici, pe care le-a dăruit cu icoane, cărți rare cu ferecături în aur și podoabe de metal prețios. Într-o vreme în care Grecia era înrobită de turci, neputând să sprijine Athosul, Voievodul Ștefan era un fel de „protector politic și financiar al Sfântului Munte“, consideră Vasile Andru.

Coroborarea faptelor duce la ideea că Sfântul Ștefan cel Mare a fost călugărit înainte de moarte. Acest lucru trebuie însă demonstrat de istorici, nouă rămânându-ne doar a da curs îndemnului lui Neculce care, în a sa *Predoslavie* spune: „Cine va citi și le va crede, bine va fi, iar cine nu le va crede, iar va fi bine, căci precum îi va fi voia, așa va face“. ■

În domnia Sfîntului Ștefan, odată cu anul 1486, politica războinică face loc politicii așa-zicînd culturale: începe marea campanie constructivă, de pe urma căreia pămîntul Moldovei s-a acoperit repede cu multe lăcașuri de închinăciune. Șirul acestora începe în 1487, cu biserica de la Pătrăuți, al cărui hram, înălțarea Sfintei Cruci, arată că domnul nu încetase a se considera în stare de război cu dușmanii săi, chiar dacă în 1486 acceptase formula definitivă a păcii cu Poarta, devenind plătitor de haraci.

Anul 1486 – un timp de răscruce

Ștefan S. GOROVEI

Ceea ce a precedat încheierea acestei păci merită o reflecție mai adîncă, în spiritul mentalității acelei vremi.

Ploaia de sînge din vara anului 1483, arderea Putnei în primăvara anului 1484, pierderea cetăților Chilia și Cetatea Albă în vara aceluiași an 1484 nu au putut fi interpretate de Ștefan cel Mare decît într-un singur fel: Dumnezeu își întorsese fața de la el, arătîndu-i că nu se afla pe drumul cel bun. Speranțele pe care le putea aduce restabilirea relațiilor bune cu Polonia, prin jurămîntul de la Colomeea, au fost umbrite de un eveniment petrecut simultan: ocuparea țării de trupele otomane conduse de Ali Pașa, beilerbeiul Rumeliei. E încă neclar dacă în acele împrejurări Ștefan nu a pierdut cumva, pentru scurtă vreme, controlul asupra țării, așa cum spun cronicile otomane. Avem, de altminteri, o mărturie sigură cu privire la gravitatea deosebită a situației din Moldova în toamna anului 1485. Cînd a plecat de lîngă regele Cazimir, Ștefan a primit un însemnat ajutor militar, constînd în 3000 de mercenari, cehi, germani și polonezi, a căror comandă generală o avea panul Jan Karnkowski. Lupta de la Cătlăbuga, în noiembrie 1485 – când „a biruit Ștefan Voievod, din mila lui Dumnezeu“ –, nu a însemnat și restabilirea definitivă a situației în favoarea sa. O dovedește faptul că, după această victorie, cancelaria domnească nu-și reia activitatea, întreruptă încă din primăvara anului 1484 și vor mai treace încă 10 sau 11 luni pînă să se producă această reluare.

În aceste împrejurări, are loc lupta de la Șcheia, la 6 martie 1486. Letopisețele din grupul Putna menționează sec amănuntul că în timpul luptei domnul a căzut de pe cal, dar „Dumnezeu l-a păzit“. În schimb apisodul se află povestit mai pe larg în cronica moldo-germană, din a cărei relatare se vede că Ștefan nu a fost biruitor pe cîmpul de bătăie. „Atunci a bătut Petru Hronoda pe Ștefan Voievod și a cîștigat lupta și Ștefan Voievod a căzut de pe cal și a zăcut printre morți de dimineață pînă la prînz. Atunci a venit călare un boier, cu numele Purice, care a recunoscut pe Ștefan Voievod. Atunci a scos pe Voievod de acolo, de și-a adunat oastea lui și a trimis la Petru Voievod un boier, anume Pîntece, care s-a supus lui Petru Voievod și l-a scos afară din bătălie, după ce l-a convins că de acum cîștigase bătălia. Și cu ceata lui au tăiat capul lui Petru Voievod și au adus capul lui Ștefan Voievod. Astfel a rămas Ștefan Voievod stăpîn în țară cu ajutorul lui Dumnezeu“.

Pasajul acesta merită toată atenția. El arată clar că în acea zi de luni, 6 martie 1486, Ștefan a fost învins de pretendentul la tron Petru (poreclit Hroiot, adică slăbanogul sau șchiopul), care, în partea a doua a relatării, are deja titlul de voievod! Este limpede că, fără devotamentul, prezența de spirit și ingeniozitatea celor doi boieri, Purice și Pîntece, amîndoi identificabili între personajele vremii, Ștefan cel Mare și-a fi încheiat atunci, acolo, și domnia, și viața.

Pedepsit pentru păcatele sale

Întîmplarea de la Șcheia nu a fost cunoscută în istoriografia Moldovei medievale în tot dramatismul ei. Grigore ureche pare să fi avut la îndemînă o sursă suplimentară, de vreme ce adaugă știrilor luate din vechile cronici precizarea: „însă cu mare primejdie lui Ștefan vodă, că s-au pornit cu calul jos, *puțin de n-au încăput pe mîinile vrăjmașului său*“. Este, de asemenea, posibil să avem aici un prim ecou al tradiției pe care, un veac mai tîrziu, Ion Neculce o va culege și o va însera între celebrele sale *Cuvinte*, alterată însă prin introducerea unei legende genealogice, menite să lege de salvatorul domnului Moldovei neamul strălucit al Movileștilor. *Cuvîntul* lui Neculce, menționînd un Purice aprodul ca salvator al lui Ștefan, avea să fie confirmat abia în veacul XX, prin descoperirea cronicii moldo-germane, care dă același nume „boierului călare“, *Purytz*, foarte probabil viitorul spătar Purice, atestat ca atare la 1491 și devenit, ulterior, pîrcălab de Hotin (1493-1494).

Ceea ce reprezintă, într-un alt plan, punctul central al relatării din cronica moldo-germană, este faptul că domnul Moldovei a „zăcut printre morți de dimineață pînă la prînz“, cînd Purice l-a salvat. Explicația istoricește admisibilă trebuie să țină seama de data luptei, 6 martie, cînd probabil începuse dezghețul și pămîntul era moale, dar și de armura pe care, desigur, o purta Ștefan cel Mare.

Așadar, Ștefan rămăsese singur în momentul căderii de pe cal. Înțelegem că, în învălmășagul luptei, nimeni nu a mai observat o vreme absența domnului, fiecare crezînd, probabil, că se va fi pus

deja la adăpost în vreun fel. Credincioşii săi s-au alarmat numai după cîteva ore, cînd bătălia era pierdută şi, foarte posibil, Hroiot fusese deja aclamat de ai săi ca domn, devenind Petru Voievod. Abia atunci, cînd şi vigilenţa învingătorului a scăzut, un boier şi-a luat inima în dinţi şi s-a dus să-l caute printre morţi.

A fost, probabil, împrejurarea cea mai dramatică din viaţa sfîntului nostru strămoş. Cele cîteva ore petrecute printre cadavrele oştenilor trebuie să fi fost un răstimp de cumplită frămîntare sufletească: pentru păcatele sale, pierdea ţara strămoşilor săi. Spusese el însuşi, în mesajul trimis Veneţiei la 1477, prin unchiul soţiei sale, Ioan Tzamplakon, că înfrîngerea din anul anterior exprimase „voia lui Dumnezeu, ca să mă pedepsească pentru păcatele mele". Pentru cineva care gîndea şi simţea ca el, întîmplările din ultimii ani nu puteau fi decît semne. Înţelesul lor i se înfăţişa acum: era sfîrşitul.

În anii care au urmat, în cei 18 cît a mai stăpînit Moldova, a ridicat biserici şi mănăstiri, le-a dăruit cărţi, veşminte şi odoare şi le-a înzestrat cu averi însemnate. A mulţumit în felul acesta Domnului pentru biruinţele, ca şi pentru înfrîngerile de pînă atunci, pentru salvarea sa miraculoasă pe care a înţeles-o, fără îndoială, tot ca o manifestare a milei şi harului de Sus.

O asemenea schimbare în mentalitatea domnului poate să explice nu numai îndreptarea atenţiei şi a energiei sale în direcţia construirii lăcaşurilor de închinăciune, dar şi chipul deosebit în care s-a comportat după victoria din Codrii Cozminului, amînînd 40 de zile ospăţul tradiţional oferit oastei, împărţirea darurilor şi instituirea vitejilor şi dînd întîietate sfinţirii bisericii de la Tazlău şi aceleia de la Neamţu.

Aşteptarea coborîrii Ierusalimului ceresc

După 1486, construirea lăcaşurilor de închinare urmează un ritm care ar putea fi caracterizat drept febril: ca şi cum ar fi vrut să recupereze puţina sa activitate de pînă atunci în acest domeniu, Ştefan dispune ridicarea a cîte două biserici – uneori poate chiar trei – în acelaşi an. Şirul deschis de biserica de la Pătrăuţi, în 1487, se va încheia în 1503, prin începerea zidirii biericii de la Reuseni, pe locul unde, în 1451, fusese tăiat părintele său, Bogdan II.

După o neobişnuit de lungă întrerupere, cancelaria princiară şi-a reluat activitatea. În stadiul actual al cunoştinţelor, primul document emis după această pauză datează din 14 septembrie 1486, zi dedicată înălţării Sfintei Cruci. Se poate să fie o întîmplare. Dar, deopotrivă, se poate ca domnul să fi hotărît această zi anume pentru reluarea unei activităţi care reflecta starea de normalitate, acordînd acestui moment o semnificaţie deosebită. În mod curent monarhii medievali alegeau, pentru unele fapte ale lor, zile mari, de însemnătate deosebită pentru creştinătate. Cazurile cunoscute sînt numeroase: de la Carol cel Mare, care şi-a rînduit încoronarea ca împărat în ziua Crăciunului din anul 800, pînă la Mihail VIII Paleologul, care a aşteptat vreo trei săptămîni la porţile Constantinopolului eliberat de sub stăpînirea latină pentru a-şi face intrarea triumfală acolo la 15 august (1261), în ziua cînd se prăznuieşte Adormirea Maicii Domnului.

Ştefan însuşi era – lucru deja dovedit – foarte atent la rînduirea anumitor fapte sau acţiuni în raport cu zilele de sărbătoare creştină.

La explicaţiile care s-au dat momentului de cotitură marcat de anul crucial 1486 se adaugă aceasta de acum. Ea împleteşte cu alte lămuriri privind semnificaţia şi consecinţele schimbării. Interpretarea propusă pentu minunata *cavalcadă a sfinţilor militari* de la Pătrăuţi sugerează că Ştefan cel Mare începea să pregătească Moldova pentru a aştepta pogorîrea Ierusalimului ceresc; pămîntul ţării trebuia curăţat de atîta sînge vărsat; la rugăciunile prin cuvinte se adăugau rugăciunile prin imagini de pe zidurile bisericilor. O amplă acţiune de sfinţire a pămîntului ţării, care, prin aceasta, devenea un spaţiu sacru.

Lucrarea lui Dumnezeu prin Ştefan Voievod se vădea acum, în felul acesta, în toată strălucirea. În planul politic, izbînda cea mare a fost tratatul încheiat în iulie 1499 la Hîrlău, prin care legămîntul de cruciadă era pecetluit de Ştefan. La patru decenii după tratatul de la Overcăuţi, regatele catolice acceptau că pacea din zonă era în mîinile domnului Moldovei, un Voievod ortodox.

Cum ar fi spus cronicarul, se împlinea gîndul lui Dumnezeu cu Ştefan Voievod.

■

„Mila lui Dumnezeu“ și Disputele privind sfințenia lui Ștefan cel Mare

Când vine vorba despre ereziile creștine, cercetătorii fenomenului au grijă să sublinieze că ele își au originea și se fundamentează pe o interpretare limitativă a textului biblic, care scoate în evidență numai un aspect al credinței, iar acțiunea poate degenera chiar în tăierea unor pasaje sau capitole întregi din cartea sfântă, care nu slujesc convingerile ereziarhilor. Concepută în cea mai mare parte sub forma unei cronici care să mărturisească posterității despre prezența permanentă a lui Dumnezeu în lume, aspirând spre conturarea unei integralități, *Biblia*, prin frecventele atacuri la complexitatea sensurilor ei și atașarea în anumite momente la carul unor ideologii limitative, este numai cel mai relevant exemplu despre cum poate fi utilizat un text pentru construcția unui discurs legitimant, sau, mai rău, ideologic.

George ENACHE
Lector drd. Facultatea de Istorie, Univ. „Dunărea de Jos“ – Galați

Personalitatea lui Ștefan cel Mare, cu caracterul ei de efigie pentru sufletul neamului românesc, a suscitat în mod constant un larg interes din partea multora, istorici sau alți oameni de cultură. În efortul acestora de a-l defini pe marele domn, de neocolit a rămas și va rămâne ceea ce Grigore Ureche, în al său *Letopiseț al Țării Moldovei*, a scris despre Ștefan. Portretul literar făcut de cronicar domnului Moldovei rămâne fără putință de tăgadă cel mai complet dintre cele scrise, dar din păcate, puțin înțeles în profunzimile mesajului său.

Mai toată lumea cunoaște pasajul în cauză: „Fost-au acestu Ștefan Vodă om nu mare de statu, mânios și de grabu vărsătoriu de sânge nevinovat; de multe ori la ospețe omora fără județu. Amintirilea era om întreg la fire, neleneșu, și lucrul său îl știia a-l acoperi și unde nu gândiiai, acolo îl aflai. La lucruri de războaie meșter, unde era nevoie însuși se vâria, ca văzându-l ai săi, să nu se îndărăpteze și pentru aceia raru războＩ de nu biruia. Și unde-l biruia alții, nu pierdea nădejdea, că știindu-l căzut jos, se rădica deasupra biruitorilor.“

În epoca național-comunismului, când Ceaușescu se vedea pe sine drept urmașul unei ilustre galerii de domnitori și voievozi apărători ai integrității și suveranității statului, drepți și iubitori ai neamului, vărsarea de sânge nevinovat pe care o practica Ștefan era un lucru care îi deranja pe politrucii care trebuiau să construiască portretele idealizate ale voievozilor ce urmau să-l prefigureze pe „geniul Carpaților“. După 1989, eforturile de îndepărtare a ideologiei ceaușiste de pe tărâm istoriografic s-au soldat însă și cu un veritabil contra-discurs demolator, extrem de virulent, imagine în oglindă al celuilalt, care, cu o patimă demnă de o cauză mai bună, pune în prim plan, în cazul lui Ștefan cel Mare, vărsarea de sânge nevinovat și multele sale relații sentimentale. În viziunea celor care practică un asemenea discurs, a-l proclama pe Ștefan cel Mare sfânt este un act de hulă, semn al decăderii noastre și o dovadă că vechile mentalități comuniste continuă să se manifeste. Acești „lucizi“, unii dintre ei de o calitate morală îndoielnică, oameni care nu trec pe la biserică ani în șir, pun în discuție canonizarea marelui voievod după criterii preluate după ureche (cu „u“ mic) și acuză biserica de obediență față de structurile zise neocomuniste și naționaliste, ignorând însă că sfințenia lui Ștefan cel Mare nu este de ieri de azi și că poporul i-a conferit această calitate cu 500 de ani în urmă.

Iarăși Grigore Ureche (cu „U“) vine să ne lămurească asupra acestui aspect: „Iar pre Ștefan Vodă l-au îngropat țara cu multă jale și plângere în mănăstire în Putna, care era zidită de dânsul. Atâta jale era, de plângea toți ca după un părinte al său, că cunoștiia toți că s-au scăpatu de mult bine și de multă apărătură. Ce după moartea lui, până astăzi îi zicu sveti (sfântul) Ștefan vodă, nu pentru sufletu, ce ieste în mâna lui Dumnezeu, că el încă au fostu om cu păcate, ci pentru lucrurile lui cele vitejești, carile niminea din domni, nici mai înainte, nici după aceea l-au ajunsu… Au domnitu Ștefan vodă 47 de ani și 2 luni și trei săptămâni și au făcut 44 de mănăstiri și însuși țiitoriu preste toată țara“. Ceea ce scrie cronicarul moldovean în aceste rânduri nu este vreun lucru excepțional, ci un fapt cât se poate de firesc pentru mentalitatea medievală, care are o perspectivă diferită de a noastră în ceea ce privește atributele și rolul conducătorului politic precum și relația acestuia cu divinitatea. Ea exprimă o concepție care se poate identifica în vaste arii culturale tradiționale, dar și în scrierile biblice.

Regi biblici

În textele Vechiului Testament se poate regăsi o structură triadică - ea exprimă formele de autoritate din societatea iudaică antică: regele (inițial judecătorul), preotul și profetul (proorocul), fiecare din-

tre ele exprimând și gestionând o formă specifică de apropiere de Dumnezeu a comunității credincioșilor. Există posibilitatea ca aceste funcții să fie întruchipate într-o singură persoană (cum mai târziu va fi reprezentat Iisus Hristos), dar acest lucru nu este câtuși de puțin obligatoriu. În timp, din cauze pe care nu le prezentăm aici, funcția profetică a căpătat o preeminență crescută, ajungând să fie considerată în anumite momente istorice drept singura formă viabilă de apropiere de Dumnezeu. Or, se consemnează în cărțile sfinte că regi precum David sau Solomon, cu haremuri numeroase, cu mulți oameni uciși la activ, cu atitudini care pot fi condamnate, au fost bineplăcuți înaintea Domnului, care le-a îndrumat pașii și protejat atât timp cât aceștia i-au urmat la rândul lor calea.

Funcțiile regelui, așa cum rezultă din scrierile vetero testamentare, sunt foarte simple și clare: el este chemat să apere comunitatea de atacurile dușmane, să-i asigure ordinea, dreptatea și prosperitatea, iar toate acestea el trebuie să le facă în numele divinității, al cărei cuvânt trebuie să-l răspândească și să-l respecte. Astfel, regele David, aflat pe patul de moarte, sfătuia pe Solomon: „Păzește poruncile Domnului, Dumnezeului tău, umblând în căile lui și păzind legile Lui, hotărârile Lui și învățăturile Lui, după cum este scris în legea lui Moise, ca să izbutești în tot ce vei face și ori încotro te vei întoarce și pentru ca Domnul să împlinească următoarele cuvinte pe care le-a rostit pentru mine: «Dacă fii tăi vor lua seama la calea lor, umblând cu credincioșie înaintea Mea, din toată inima și din sufletul lor, nu vei fi lipsit niciodată de un urmaș pe scaunul de domnie al lui Israel»“ (1 Regi, 2, 2-4). Saul, primul rege al evreilor, și-a pierdut regatul și viața pentru că nu a mai urmat căile Domnului, ci propria sa voință. Atunci Dumnezeu a ales pe David să fie rege, sprijinindu-l pentru a deveni un mare împărat, atât timp cât acesta i-a urmat căile și pedepsindu-l când nu le-a respectat (episodul cu Urie hititul, numărătoarea poporului), fiind nevoie apoi de ispășire din partea regelui. David exprimă cel mai bine dintre toți funcția marțială a regalității, prin vitejia cu care a apărat și întins granițele statului. Urmașul său Solomon exprimă mai mult funcția justițiară. El cere de la Dumnezeu puterea de a face dreptate, iar din aceasta vor izvorî toate binefacerile Domnului asupra lui și asupra Israelului. Semn al legăturii dintre Israel și Dumnezeu, Solomon va ridica templul.: „…tatăl meu David n-a putut să zidească o casă Domnului, Dumnezeul lui, din pricina războaielor cu care l-au înconjurat vrăjmașii lui, până ce Domnul i-a pus sub talpa picioarelor lui. Acum Domnul, Dumnezeul meu, mi-a dat odihnă din toate părțile; nu mai am nici potrivnic, nici nenorociri! Iată că am de gând să zidesc o casă Numelui Domnului, Dumnezeului meu, cum a spus Domnul tatălui meu David, zicând: «Fiul tău, pe care-l voi pune în locul tău, pe scaunul tău de domnie, el va zidi o casă Numelui Meu»“ (1 Regi, 5, 3-5). Solomon, cel atât de slăvit, va sfârși în cele din urmă rău pentru că, spre sfârșitul vieții, a început să se închine idolilor. Pierderea sprijinului divin va conduce chiar la scindarea regatului și, în condițiile în care regii sunt tot mai departe de credința adevărată, sunt tot mai mulți profeții trimiși de Domnul să avertizeze pe oameni de pericolele la care se expun dacă continuă în acest fel. Acum regii și profeții sunt în dispută, nu ca pe vremea lui David și Solomon, când cele două funcții colaborează armonios (vezi cazul proorocului Gad și David).

Sfințenia unui domn creștin

Funcțiile regelui, arătate mai sus, le vom regăsi și în creștinism, mai precis în imaginea lui Constantin cel Mare, devenită model pentru toți urmașii săi și pentru toate societățile care vor asimila tradițiile bizantine. Constantin devine *isapostolos* (egal cu apostolii), având misiunea să sprijine răspândirea cuvântului lui Dumnezeu neamurilor, este protectorul bisericii, are grijă de ordinea socială, de justiție, de apărarea statului. În faptele sale Constantin este condus de grația divină. Celebrul eveniment al vederii pe cer a semnului lui Hristos, pe care apoi l-a pus pe scuturile armatei sale în bătălia de la Pons Milvius, punându-se sub protecția dumnezeului creștin, va deveni un model pentru toți conducătorii creștini de mai târziu. Constantin este considerat sfânt, cu toate că și-a condamnat la moarte soția Fausta și fiul Crispus, deoarece a fost binecredincios în fața lui Dumnezeu: a protejat Biserica și a apărat-o de erezii, a condus după dreptate și a refăcut granițele Imperiului Roman, oferind cetățenilor acestuia siguranță. Strânsa asociere dintre împărat și divinitate se regăsește și în titlul domnilor români, urmași ai Bizanțului: „Io (nume teofor)…cel în Hristos Dumnezeu binecredincios, din mila lui Dumnezeu domn“.

Concepțiile de inspirație biblică s-au împletit cu idei de sorginte romană. După cum se știe, Octavian a fost denumit Augustus, subliniindu-se prin aceasta caracterul fast al persoanei sale, care se revarsă și asupra statului pe care el îl conduce. Tradiția imperială păgână și creștină va păstra, chiar dacă uneori în mod latent, ideea că binele unui stat depinde de calitățile persoanei aflate în fruntea lui, dar dincolo de vitejie, spirit de dreptate și alte calități care sunt o listă obligatorie în orice encomion antic, unele persoane au un destin care scapă simțului comun, și atunci apar aspectele supranaturale: norocul, soarta, grația divină, iar de aceste daruri personale beneficiază toți locuitorii statului.

În opera lui Grigore Ureche Ștefan cel Mare nu este prezentat din perspectiva unui boier care iubește mai mult o țară așezată (aflată în pace cu toți vecinii) și în care boierii să aibă un cuvânt mai important de spus. Din contră, Ștefan, pus pe fapte mari, dar care pot fi și riscante, se pregătește de război, și pedepsește pe cei ce se opun politicii sale. Pentru Ureche, Ștefan este „om războinic și de-a pururea trăgându-l inima spre vărsare de sânge“, ceea ce nu e bine, „dar toate prin noroc i-au venit“. Ștefan este un om norocos, termen prin care Ureche vrea să sublinieze că prea i-au mers din plin toate acestui mare domn. Dincolo de calitățile lui Ștefan de mare conducător, Ureche simte că acesta a avut ceva în plus, acel ceva care l-a făcut să realizeze mai mult decât oricare înaintaș sau urmaș al său, și nu găsește un alt termen decât cel de „noroc“. Iar norocul lui Ștefan cel Mare s-a revărsat și asupra țării, care a plâns când părintele ei a adormit întru Domnul.

Însă norocul și toate calitățile lui Ștefan ar fi fost zadarnice dacă el nu ar fi fost credincios înaintea lui Dumnezeu. Grigore Ureche are grijă să sublinieze permanent că alături de Ștefan în bătălii este divinitatea, căreia, drept recunoștință, Ștefan îi ridică biserici și mănăstiri. Astfel, victoria de la Lipinți împotriva tătarilor s-a datorat ajutorului dat de „Dumnezeu și de Preacurata Maica sa“. La Podul Înalt „ajutorând puterea cea dumnezeiască, cum se vrea tocmi voia lui Dumnezeu cu a oamenilor, așa i-au coprinsu pe turci negura, de nu se vedea unul cu altul“. Mai apoi la Râmnic, în lupta cu Radu cel Frumos, „cu vrerea lui Dumnezeu fu izbânda la Ștefan Vodă“. „Și într-aceia laudă și bucurie au

ziditu biserica în târgu la Vasluiu, dându laudă lui Dumnezeu de biruința ce au făcut. Și decii, s-au întorsu la scaunul său, la Suceava, cu mare pohvală și biruință, de la însuși Dumnezeu de sus, ieșindu-i înainte mitropolitul și cu toți preoții, aducând sfânta Evanghelie și cinstita cruce în mâinile sale, ca înaintea unui împăratu și biruitoriu de limbi păgâne, de l-au blagoslovit." Despre cumplita bătălie de la Războieni scrie cronicarul că „au căzut Ștefan Vodă de pre cal jos, și Dumnezeu l-a feritu și nu s-au vătămat". În bătălia din 1481 cu Țepeluș vodă al Țării Românești, Ștefan biruiește „cu mila lui Dumnezeu și cu ruga Preacistii și a tututor sfinților și cu ajutoriul sfântului și marelui mucenic al lui Hristos Procopie". „Iar Ștefan vodă, după războiu cu noroc ce au făcut, cu mare pohfală și laudă s-au întorsu la scaunul său, de la Suceava. Zic să fie arătat lui Ștefan vodă sfântul mucenicu Procopie, umblându deasupra războiului călare și înarmatu ca un viteazu, fiindu întajutoriu lui Ștefan vodă și dându vâlhvă oștii lui… au zidit biserică pre numele sfântului mucenicu Procopie". În sfârșit, în bătălia din Codrii Cosminului Ștefan a luat în ajutor „pre Dumnezeu și cu ruga Preacistii și a sfântului marelui mucenic Dimitrie".

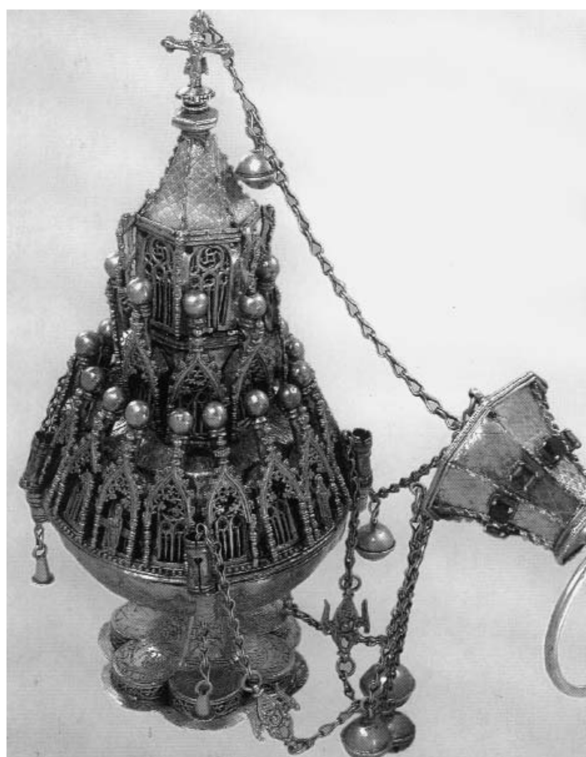
Din toate aceste pasaje rezultă limpede legătura dintre Dumnezeu și Ștefan, credința lui și răsplata concretizată în victorii răsunătoare. Tot Ureche are unele pasaje în care face o judecată aspră a unor dușmani creștini ai lui Ștefan, Matei Corvin, regele Ungariei, și Ioan Albert, regele Poloniei, pentru faptul că au îndrăznit să atace o țară creștină, fapt care nu este pe placul lui Dumnezeu: „Așa norocește Dumnezeu pe cei mândri și falnici, ca să se arate lucrurile omenești câtu sunt de fragede și neadevărate, că Dumnezeu nu în mulți, ce în puțini arată puterea sa, ca niminea să nu nădăjduiască în puterea sa, ce întru Dumnezeu să-i fie nădejdea, nici fără cale războiu să facă, cărora și-i Dumnezeu împotrivă". „Cunoscând sfetnicii lui crai (Albert), ales episcopii gândul că va să facă oaste împotriva lui Ștefan vodă, multu i-au adus aminte să nu facă asupra direptății, să nu să întoarcă mânia lui Dumnezeu spre el".

Lipsurile lui Ștefan cel Mare

Judecându-l pe Ștefan din perspectiva unei grile de calități ale conducătorului ideal, Grigore Ureche constată la Ștefan cel Mare unele lipsuri, dintre care cea mai importantă este absența temperanței, a măsurii. În rest, însă, calitățile domnului se apropie de superlativ, fiind uluitor cum a reușit un conducător al unei țări mici să facă atâtea lucruri. Ștefan este sfânt pentru că a reușit să păstreze hotarele țării, și-a protejat supușii, și a apărat biserica, a fost credincios, demn și drept. Cu alte cuvinte un nou David sau Constantin cel Mare.

Personalitatea excepțională a acestui om nu l-a făcut numai pe Ureche să se exprime în felul de mai sus. Numărul mare de legende despre Ștefan vodă cel Mare, cel Bun și cel Sfânt, create de popor, adesea extrem de critic la adresa stăpânirilor, spune multe despre calitățile marelui domn. Obiecte ale sale vor avea un destin aparte: sabia va fi luată de Soliman Magnificul și se află în prezent la Istanbul, iar arcul său de la Putna va fi furat de cazaci. Evenimentele, aflate la un secol distanță, pot fi legate de credința că un obiect aparținând unei personalități excepționale poartă o frântură din harul acesteia. Faptul că într-o epocă a nestăpânirii, moldovenii au păstrat armele lui Ștefan iar invadatorii le-au luat și le-au păstrat cu grijă spune multe despre posteritatea voievodului. Analizând legendele despre Ștefan, Vasile Lovinescu, într-o serie de studii fascinante, arăta prezența în acestea a elementelor mitului despre regele lumii, cel care pune lumea în ordine, se ocultează pentru a reveni apoi în lumea decadentă salvând-o de la pieire. Ceea ce se crede despre Ștefan sunt lucruri atribuite și altor personalități excepționale precum Alexandru cel Mare, Frederic Barbarossa, Alexandr Nevski etc. Într-o perioadă de decădere a societății românești, epoca glorioasă a lui Ștefan cel Mare era etalonul, termenul de comparație care sublinia și mai mult nevrednicia conducătorilor contemporani. Nenorocirile și lipsa orizontului i-au făcut pe oameni să-l invoce pe Ștefan, ca pe un adevărat rege al lumii, să se întoarcă și să refacă hotarele și demnitatea țării. Într-un fel, ne sugerează Ureche, Țara Moldovei a plâns încontinuu de la moartea lui Ștefan după marele voievod.

Prin urmare, după criteriile medievale, pe care noi azi nu le mai înțelegem, sfințenia lui Ștefan cel binecredincios în fața lui Dumnezeu este autentică. El a fost permanent considerat așa de către popor, chiar dacă a lipsit mult timp actul formal al canonizării sale. Trebuie spus că omologul său ungar, Ștefan cel Sfânt, nu are mai multe merite decât Ștefan al Moldovei, neducând câtuși de puțin viață de pustnic, ci este sfânt pentru că a întins hotarele statului și a promovat religia catolică. El a fost însă canonizat din vreme, încă din Evul Mediu, și este acceptat azi ca atare, scăpând de comentarii răuvoitoare sau de prost gust de tipul celor de are parte Ștefan cel Mare dinspre unii dintre decadenții săi urmași. Dar suntem convinși că pe 2 iulie, la Putna, o mare de oameni îl va plânge, ca în urmă cu 500 de ani, pe Ștefan cel Mare, cel Bun și cel Sfânt, „însuși țiitoriu preste toată țara". ■

Studențimea română îl sărbătorește pe Ștefan cel Mare la Putna

În istoria neamului românesc, amalgamul schimbărilor politice, sociale, economice și culturale ale secolului al XIX-lea stă sub auspiciile „studențimii universitare“. „Toate idealurile sociale, toate năzuințele mari ale neamurilor au fost îmbrățișate de studențimea care le-a adus la biruință odată cu maturizarea ei“ (Mircea Vulcănescu). Aceste idealuri au câștigat un plus de concretețe, credem, în marile sărbători panromânești de la Putna din anii 1871 și 1904, cele mai însemnate momente de biruință ale „studențimii universitare“ de la începuturile istorice ale României.

Adrian PÂNTEA

vicepreședinte ASCOR București

Rod al unei voințe sedimentate de veacuri, dar alimentate și de noile idei ale epocii, pe care studențimea le-a împărtășit cu deschiderea și receptivitatea caracteristice tinereții, aceste sărbători sunt văzute peste timp drept expresia de maturitate a unor generații conștiente de importanța și misiunea lor. Forța creatoare a acestei înnoiri de conștiință a reprezentat-o tinerimea studențească. Ea a simțit cel mai acut nevoia unor prefaceri și refaceri ale culturii și civilizației neamului, care orbecăiau în agonia patronată de Curtea de la Istanbul sau erau reduse la subzistență de stăpânitorii ruși, unguri ori austrieci. În ciuda faptului că ideile sale înnoitoare erau cele mai multe din import, studențimea română, din marile universități europene, a știut să le convertească specificului autohton. *Așadar, ea a făcut apel la tradiție, singura care s-a dovedit în decursul istoriei capabilă de a conferi durabilitate oricărei construcții noi*.

Pentru generațiile care au organizat serbările de la Putna în 1871 și 1904, Voievodul Ștefan cel Mare a întruchipat cea mai desăvârșită icoană a aspirațiilor lor, care erau, de veacuri, și ale întregului neam românesc. Astfel, el s-a impus prin aureola pe care i-au creat-o timpul și veșnicia pentru personalitatea și faptele sale, drept *patronul spiritual de conștiință al celor dintâi sărbători ale tuturor românilor*. Neamul românesc întinerit prin dinamismul studențesc, pus pe înfăptuiri mari, l-a luat pe Sfântul Voievod Ștefan, drept model de împlinire istorică și de sfințenie.

Idealurile tânărului Ștefan, care a urcat pe tronul unei Moldove rănite, erau și ale tinerilor studenți români care moșteneau pământuri pângărite și o conștiință adormită. Destinul pe care l-a avut Moldova sub domnia Marelui Voievod îl doreau și pentru România.

Idealul studenților români

Ștefan cel Mare devine idealul studenților români, prin dăruirea cu care acesta a apărat dreapta credință și neamul. Iată ce găsim scris în presa de epocă: „Serbările de la Putna au făcut să se umple de mândrie și de entuziasm toate inimile românești; căci podoaba neamului nostru, măritul voievod Ștefan cel Bun, Mare și Sfânt, înălțându-se din mormânt după patru sute de ani, primit-a îngenuchierea unui neam întreg (...); mii de orașe, sate și cătune văzut-au icoana trecutului legendar defilând înaintea lor pentru a aprinde încrederea și vigoarea, spre a-și îndeplini misiunea în viitorii fii ai neamului românesc“ (Arad, „*Tribuna*“, nr. 128 din 7 iulie 1904, articolul *Plecați-vă neamuri*).

„Viitorii fii ai neamului românesc“ suntem și noi, studențimea anului mântuirii 2004, când se împlinesc 500 de ani de la trecerea la cele veșnice a Marelui Ștefan. În ce măsură noi, românii, am împlinit misiunea neamului nostru în ultimii o sută de ani este greu, dacă nu imposibil, de apreciat. Mai ales când aspirațiile înaintașilor noștri, Eminescu, Slavici, Hurmuzachi, au fost trădate și pervertite timp de 50 de ani de întuneric infernal comunist. Abia mântuiți prin jertfă de sumbrul regim străin de ființa, de neamul și de credința noastră, suntem chemați astăzi să punem un nou început: în primul rând, unul de conștiință. Misiunea noastră nu pare a fi ușoară.

Suntem datori să spunem împreună cu Mircea Vulcănescu, unul din liderii Asociației Studenților Creștini Români din epoca interbelică, astfel: „Niciodată o generație nu-și impune singură misiunea ei. Ci această misiune se naște din chemarea vremurilor și din nevoile societății, în care se ridică generația, desemnând ca un contur limitele de eficacitate ale acțiunii ei“. Înțelegând

chemarea vremurilor și nevoile societății, credem că, cel puțin spiritual, nu suntem într-o lumină mai fericită decât studenții de acum o sută de ani. Urmându-le exemplul, gândim că, sărbătorindu-l pe Sfântul Ștefan la Putna, am putea pune un bun început.

Pelerinaj Suceava – Putna

Cum îl vom sărbători?

Înainte de toate, având conștiința că sărbătoarea reprezintă prin ea însăși o înnoire, o prefacere, o regenerare, deci un început. Apoi, fiind încredințați de sfințenia lui Ștefan cel Mare, căci, altfel, din sărbătoarea aceasta nu va rămâne decât festivismul, cuvântările, aplauzele și recepțiile, lucruri trecătoare. Numai așa icoana sa ne va umple de nădejde și de curaj, iar mormântul său ne va fi izvor de binecuvântare.

Dincolo de trăirea duhovnicească, sărbătoarea presupune și ritual. Vom aduce prinosul nostru de venerație voievodului printr-un pelerinaj de la Suceava la Putna, fiind îmbrăcați în costume tradiționale de sărbătoare, cântând și purtând prapuri, steaguri, icoana sfântului erou și o urnă votivă. Vom merge în pelerinaj în amintirea drumului pe care l-a făcut trupul adormit al Sfântului Ștefan din capitala Moldovei spre locul unde era hotărât mormântul său. Prapurii vor avea pictate icoane ale sfinților români, ca expresie a comuniunii sfinților pururea rugători pentru mântuirea neamului nostru, la care ne facem și noi părtași prin sărbătorire. Prin steaguri ne afirmăm identitatea noastră ca români și ca fii moștenitori ai Voievodului. Icoana mărturisește despre înveșnicirea prezenței Sfântului în mijlocul nostru. Urna votivă, în care vom colecta pământ din toate provinciile României întregite, reprezintă simbolul unității sufletești și statale a românilor; ea va fi depusă – ca o mulțumire și ca o rugăciune aduse lui Dumnezeu – pe mormântul Marelui Ștefan, „altarul conștiinței noastre naționale“. Cântând „Deșteaptă-te, române,/ Din somnul cel de moarte“, nădăjduim să putem spune odată cu Eminescu :

„Dacă o generație poate avea un merit, e acela de a fi un credincios sol al istoriei, de a purta sarcinile impuse cu necesitate de locul pe care-l ocupă în lănțuirea timpilor (...). Cum la zidirea piramidelor, acelor piedici contra pășurilor vremii, fundamentele cele largi și întinse purtau deja în ele intențiunea unei zidiri monumentale care e menită de-a ajunge la o culme, astfel în viața unui popor munca generațiilor trecute, care pun fundamentul, conține deja în ea ideea întregului. Este ascuns în fiecare secol din viața unui popor complexul de cugetări care formează idealul lui, cum în sâmburele de ghindă e cuprinsă ideea stejarului întreg (...). De aceea, dacă serbarea întru memoria lui Ștefan va avea însemnătate, aceea va fi o dovadă mai mult cum că ea a fost cuprinsă în sufletul poporului românesc și s-a realizat pentru c-a trebuit să se realizeze...“.

■

Eterna Putna*

Ioan ALEXANDRU

Fiecare neam are câteva locuri de închinare sfinte. Vechii evrei mergeau zeci și sute de kilometri acolo unde se afla sicriul legii, la Silo și apoi în cetatea sfântă a lui David, la Ierusalim; vechii greci luau drumul cu zilele pe jos în miez de vară către Olimpia și Delfi. Noi, Românii, de când ne știm ca neam și popor – așa cum sunt alți frați latini ai noștri, așa cum sunt spaniolii și francezii și italienii în jurul acelui sfânt loc de pelerinaj de la Santiago de Compostela, de la Chartres sau Assisi –, așa cum se știu frații din Răsărit în jurul Athosului, ne știm și noi, Românii, mai ales atrași de acel *omphalos* al lumii noastre, de această matcă a neamului care este Putna, mănăstirea unde-și doarme somnul de veac Ștefan cel Mare și Sfânt în care „poporul românesc își găsise cea mai curată icoană a sufletului său: cinstit și harnic, răbdător fără să uite și viteaz fără cruzime, strașnic în mânie și senin în iertare, răspicat și cu măsură în grai, gospodar și iubitor al bucuriilor frumoase, fără nici o trufie în faptele sale, care i se par că vin printr-însul de aiurea și de mai sus. Și cu cât se vede această icoană mai limpede, cu cât se înțelege mai desăvârșit și se iubește mai mult, cu atâta și viitorul se vestește mai bun, căci atunci neamul merge pe drumul strămoșului cuminte" (Iorga).

Putna este Ierusalimul neamului nostru, o spunea Eminescu.

Pomenim aceste vorbe cu nespusă bucurie, dar și cu oarecare strângere de inimă pentru puținătatea operelor de exegeză pe care scriitorii și cercetătorii noștri le-au consacrat acestui loc sfânt prin veacuri. Iorga la vremea lui deplânge această puținătate. De atunci s-au scris încă lucrări, unele mai de luat aminte, dar suntem încă rămași datori. „Vor ști poeții, scriitorii de astăzi, să dea glas iubirii nemărginite cu care, de patru veacuri, miile de mii ale poporului au înconjurat, și mai departe decît hotarele Moldovei, chipul de viteaz bun, cuminte și sfânt al celui mai mare om ce s-a ridicat dintre Români? Se vor înfrăți ei înaintea acestui altar, măcar pentru clipa în care se va înălța liturghia recunoștinței de marile mulțimi care nu pot nici să vorbească, nici să cânte ?".

Imperativul lui Iorga, această chemare a istoricului național al Românilor, străbate până în inima noastră, a celor de astăzi. (…)

Putna este cel dintâi sanctuar central al neamului nostru devenit o permanență națională care nu-i însoțit în așezarea lui de o mitologie cu reminiscențe păgâne.

Imolările de persoane vii la temelii, despre care astăzi se știe, în urma săpăturilor arheologice, că au fost o realitate în diferite părți ale lumii, dacă sunt expresia unei vechimi și în acest sens au o valoare pe plan spiritual, nu adeveresc însă o deplină înduhovnicire, o autentică viețuire a adevărului evanghelic al întemeierii sanctuarului pe jertfa Laudei, pe jertfa nesângeroasă euharistică a bucuriei, pe jertfa rugăciunii, a Logosului întrupat în istorie.

Putna este întemeiată curat pe această jertfă. Cele câteva știri prin cronicari și orale spun limpede acest adevăr.

Ea s-a ridicat acolo unde în noapte ardeau trei lumânărele de ceară curată, la ceasul miezonopticii de priveghere.

Putna păstrează pînă astăzi arătătorul de aur al Sfântului Daniel Sihastru.

Pe acest osământ sfânt, pe această stâlpare fragilă, pe acest sâmbur de candelă mistuitoare, pe degetul săgetător și rugător al sihastrului Daniel, pustnicul sfetnic al domnitorului, se înalță cel mai sfânt sanctuar al Românilor în care au înflorit artele cele mai grăitoare peste veacuri, o școală de muzică psaltică, ateliere de broderii, o academie la un moment dat, caligrafi și copiști. Cât a ajuns până la noi prin cinci veacuri este încă de-ajuns să socotim – cum o fac toți cei care se ocupă de această moștenire – Putna lui Ștefan moment de seamă în afirmarea spiritualității de tradiție ortodoxă.

Suntem după căderea Constantinopolului. Atmosfera de panică ce a cuprins Europa aici în lumea noastră este convertită într-un act creator fără seamăn. Este o Renaștere în Moldova în acest sens, o Renaștere întru continuitate a tradiției care se știe apostolică.

Nu-i o ultimă înflorire a ceva ce se stinge, ci un nou răsărit cu puteri și nuanțări noi, neștiute până atunci. Iese acum la suprafață evlavia și vigoarea unei seminții care se știe tânără, mereu gata de jertfă, așa cum s-a dovedit gata de luptă cu însuși cuceritorul Constantinopolului.

Se reafirmă limpede, dogmatic se trage linia de demarcație clară față de imperiul otoman, dar și față de tradiția occidentală în pragul reformelor.

Prin toată lucrarea sa, Ștefan cel Mare ctitorește țara din nou pe vechiul temei, dar cu vigoarea ceasului de urgie care se ivește și spre Moldova.

Se știe că în asemenea ceasuri în alte neamuri și spiritualități se lucrează la fel. Izvoarele se adună, se fac ultime sinteze, se pun noi temeiuri. Așa s-a întâmplat cu textele scripturale în vechiul Israel, în preajma captivității asiro-babiloniene, tot așa s-a întâmplat în ceasul strămutării Romei în mijlocul latinității răsăritene de către Constantin cel Mare. Căsătoria lui Ștefan cel Mare cu Maria de Mangop de neam bizantin are această semnificație; se preia o moștenire pentru a fi dusă mai departe ca spiritualitate.

Toată această finețe a spiritului, aceste frunze scumpe de aur și argint, aceste broderii înveșmântând aceste voaluri liturgice, toată această podobie în glas și port, în cuvânt și viețuire, sunt de acum atât de ale noastre, dureros de ale noastre, rămași fără mamă, fără Haghia Sophia.

Iar Ștefan după fiecare luptă înalță o mănăstire, fiecare jertfă este prilej de renaștere precum cea a păsării miraculoase. (…) ■

*în *Comori ale spiritualității românești la Putna*, de Claudiu Paradais

Părintele arhimandrit Melchisedec Velnic, stareţul Mănăstirii Putna

„Să ne apărăm valorile spirituale“

- Părinte stareţ, ce reprezintă pentru sfinţia voastră sărbătoarea din 2 iulie 2004?

- Pentru mine, mai întâi ca vieţuitor al sfintei mănăstiri Putna şi apoi ca stareţ al acestei mănăstiri, serbarea din 2 iulie 2004 este, cred, cel mai important eveniment din viaţa mea. O altă măreaţă sărbătoare, o altă aleasă sărbătoare ca aceasta nu va mai fi. Este jumătate de mileniu de la strămutarea la locaşurile de veci a Sfântului Voievod Ştefan cel Mare! Sper că nu numai pentru mine, ci pentru toţi vieţuitorii mănăstirii şi pentru întreaga suflare românească, această sărbătorire este cel mai frumos popas duhovnicesc pe care îl putem face la mormântul marelui Voievod.

- Cum s-a pregătit obştea Sfintei Mănăstiri Putna pentru un asemenea eveniment?

- Mai întâi de toate aş vrea să spun că Preabunul Dumnezeu şi slăvitul Voievod Ştefan au fost cei care au pregătit obştea mănăstirii pentru această importantă aniversare. Dumnezeu a adus din vreme tineri la Putna, tineri bine pregătiţi – unii cu studii superioare – ca să facă faţă cerinţelor organizării acestei sărbători.

Primul lucru pe care încercăm să-l împlinim în vederea acestui moment unic din istoria naţională este ca – printr-o bună vieţuire – să facem cinste celui care a apărat fără odihnă credinţa, neamul şi ţara. Încercăm prin exemplul nostru să păstrăm aprinsă lumina credinţei în sufletele credincioşilor, la fel cum nestinsă este şi candela de la mormântul Sfântului Ştefan. Pe lângă partea Mariei, care este lucrul cel mai frumos din viaţa noastră, ne-am pregătit şi în partea Martei. Când am zis *Maria*, m-am gândit la legătura cu Dumnezeu, la vorbirea cu Dumnezeu – şi aici intră rânduiala slujbelor, rugăciunea particulară –, precum şi la cuvintele de învăţătură transmise creştinilor care vin şi îşi pleacă genunchii în faţa mormântului marelui Ştefan.

Ne-am pregătit însă şi în partea materială şi administrativă. Din îndemn dumnezeiesc şi întăriţi de Sfântul Ştefan, noi am purces, încă din 2001, la pregătirea acestei serbări. La 10 iulie 2001 s-a început pictura interioară a bisericii, care s-a dorit a fi un dar adus de obştea mănăstirii Binecredinciosului Voievod cu ocazia acestei serbări de suflet. Apoi, călugării putneni au căutat să înfrumuseţeze sfânta mănăstire prin reorganizarea muzeului, care adăposteşte valori lăsate de slăvitul Ştefan. S-a lucrat de asemenea la reconstrucţia Casei de pelerini „Mitropolit Visarion Puiu“, la realizarea unei preafrumoase icoane cu scena Adormirii Sfântului Ştefan, la restaurarea catapetesmei din secolul al XVIII-lea, la editarea de cărţi, broşuri, pliante; au fost desigur şi alte lucrări care s-au făcut cu osteneala de zi cu zi a monahilor de aici.

Am spus părinţilor şi fraţilor de mai multe ori că măritul Voievod va răsplăti fiecăruia pentru truda pe care o depune. Nici unul dintre cei care s-au nevoit la pregătirea acestei strălucite sărbători nu va rămâne nerăsplătit.

- Este un privilegiu să fii contemporan cu o astfel de sărbătoare. Speraţi ca şi acum să se producă o dinamizare a conştiinţei ortodoxe şi româneşti, aşa cum s-a întâmplat după serbările de la Putna din 1871 şi 1904?

Mântuitorul ne-a dat pilda semănătorului: unele seminţe au căzut lângă drum, altele au căzut pe loc pietros, unele au căzut între spini, iar altele au căzut pe pământ bun. La marea serbare din 2 iulie, cuvântul de folos, cuvântul pentru redeşteptare, va veni prin lucrarea lui Dumnezeu şi a slăvitului Ştefan. Dacă pământul va fi bun la neamul nostru, dacă sufleteşte românii vor fi pregătiţi, atunci cuvântul va rodi, va fi un rod bogat, aşa cum a fost la 1871 şi la 1904, poate chiar şi mai mult. Totul depinde de felul cum poporul va înţelege să-şi deschidă inima pentru a primi, pentru a redescoperi dragostea de credinţă şi de ţară. Căci *prin Sfântul Ştefan ne redescoperim dragostea pentru valorile noastre autentice*. Dacă unii nu vor avea smerenia de a-l vedea pe slăvitul Ştefan aşa cum a fost el în realitate, aşa cum a fost văzut de părinţii noştri altădată – adică în primul rând ca un apărător al dreptei credinţe şi al neamului – atunci desigur nu se vor împărtăşi din bucuria cuvântului vieţii, care se va sădi la această sărbătoare.

- Ce lucruri am putea învăţa de la Sfântul Ştefan, noi, românii, care trăim în aceste vremuri atât de confuze?

- Numai privind la icoana Sfântului avem de învăţat cel puţin două lucruri: să ctitorim în cinstea

Dumnezeului nostru cel Preaînalt și să ne apărăm credința așa cum el a apărat-o.
Să ctitorim nu numai locașuri sfinte, ci să ctitorim și suflete, iar asta o spun în special pentru cler. Astăzi se împodobește țara de la un cap la altul cu locașuri sfinte, dar să ctitorim și suflete, să ridicăm oameni de valoare, să trezim poporul la viața cea întru Hristos, să ajutăm poporul să simtă sfintele slujbe și în primul rând să trăim noi Sfânta Liturghie. Cred că acesta ar fi primul mesaj pe care ni-l transmite slăvitul Voievod Ștefan: să nu uităm *legătura cu Dumnezeu*, căci neamul și țara parcă s-au abătut acum de la legătura personală cu Dumnezeu.
Ce mai avem de învățat de la slăvitul Ștefan? Nu numai apărarea dreptei credințe, ci și înnoirea ei. Parcă astăzi credința noastră ortodoxă este lăsată deoparte, valorile noastre spirituale parcă sunt acoperite de duhul lumii acesteia, de ispitele veacului acestuia. Când am zis înnoire, nu m-am gândit la a scoate ceva din credința noastră, ci la o redescoperire a tradiției noastre curate. Fără o întoarcere la sfintele noastre izvoare ale Ortodoxiei, nu se poate vorbi de o primenire în viața Bisericii.
Îmi vin acum în minte cuvintele Măriei Sale adresate lui Ivan al III-lea, marele cneaz al Moscovei, prin solia pe care i-a trimis-o în 1498. A zis solul: „Ștefan Voievod ne-a mai poruncit să-ți vorbim: toți craii și toți domnii creștini, câți sunt, și toate părțile Apusului și toate țările Italiei se unesc și se gătesc și ar dori să meargă împotriva păgânilor. Ar fi bine să ai și tu pace cu creștinii și să te scoli împreună cu toți domnii creștini împotriva păgânătății.“ Iată un sfat al Voievodului Ștefan care este valabil în ziua de astăzi pentru toate țările creștine, pentru toți aceia care se pretind a fi creștini și în mod deosebit pentru toți conducătorii țărilor ortodoxe. Căci trebuie să ne unim – așa cum frumos Patriarhul Alexei al Moscovei a lansat un apel la unitate către întreaga Ortodoxie – pentru că dreapta credință este amenințată din toate părțile, prin duhul și minciuna acestui veac, prin viclenia celor care vin și de multe ori pe față se arată că ne vor binele, dar pe de altă parte ne vor dezbinați, nu ne vor uniți, ci vor să răpească oile din staulul nostru. Prin urmare, avem multe de învățat de la slăvitul Voievod Ștefan nu numai noi, românii…

- În încheiere, ce îndemn adresați românilor care vor veni, cu bucurie, din toate colțurile lumii, la această sărbătoare națională!

- Să îngenunchem cu toții în fața icoanei acestui mare ctitor de neam și de țară! Să-i cerem cu toții – într-un duh de pocăință și de smerenie –, de la ierarhi până la simpli credincioși, de la conducătorii de stat până la cei mai mici, să ne ajute să mergem pe urmele lui, apărându-ne valorile spirituale naționale, apărându-ne identitatea noastră. Așa cum frumos stă pictat la Voroneț, fiecare neam va merge înaintea Părintelui ceresc cu ceea ce a dăruit lui Dumnezeu, va merge împreună cu sfinții săi…

A consemnat Daniil Simionescu

Părintele Arhimandrit Melchisedec Velnic

Manifestări omagiale la Focşani

Aduceți-vă aminte de mai marii voștri,
care v-au grăit vouă Cuvântul lui Dumnezeu…
(Evrei 13, 7)

Adrian Nicolae PETCU

Anul 2004 reprezintă pentru poporul român un moment de rememorare al unui înaintaș – model al ostașului, al cârmuitorului și apărătorului dreptei credințe – cel al lui Ștefan cel Mare. Nu spunem aceasta pentru că Biserica Ortodoxă Română l-a canonizat, act care trebuia să se întâmple încă din anul 1955, ci pentru că așa l-au identificat urmașii și poporul român.

După declararea *Anului Ștefan cel Mare* și popularizarea unor ample manifestări organizate cu această ocazie de către Ministerul Culturii și Cultelor, ne așteptam la ținerea de simpozioane, publicări de volume omagiale și alte manifestări care să ne readucă în atenție și să conștientizeze faptele marelui voievod moldav de apărător al creștinătății la poarta Europei. Însă, se pare că, lucrurile n-au stat chiar așa. Nu căutăm acum răspunsuri la această situație, dar în cele de mai jos dorim să surprindem câteva evenimente care s-au consumat în această direcție.

În acest sens, dorim să remarcăm aici publicarea unor importante volume, despre domnitorul moldav, de către Mănăstirea Putna, lăcașul de odihnă al acestuia, și îngrijite de prof. dr. Ștefan Gorovei: *Bibliografia – Ștefan cel Mare și Sfânt*; *Ștefan cel Mare – portret în cronică*; *Ștefan cel Mare – în legendă* și *Ștefan cel Mare în istorie*.

De asemenea, din ultimul număr al revistei „Glasul Adevărului“, scoasă de Episcopia Buzăului și Vrancei și dedicat marelui voievod creștin („Închinare Binecredinciosului Voievod Ștefan cel Mare și Sfânt la împlinirea a 500 de ani de la nașterea sa întru veșnicie“), aflăm că, în Eparhia de la întorsura Carpaților, s-au desfășurat mai multe manifestări, mai ales la școlile buzoiene: Seminarul Teologic „Episcop Chesarie“, Liceul Pedagogic „Spiru Haret“, Colegiul Național „Mihai Eminescu“, Seminarul Monahal „Sf. Ierarh Epifanie-mănăstirea Rătești etc.

În aceeași direcție, în zilele de 18-19 iunie a.c., la Focșani, la inițiativa Ministerului Culturii și Cultelor, a Prefecturii Vrancea și a Episcopiei Buzăului și Vrancei, s-a desfășurat sesiunea *Comisiei de Istorie Ecleziastică Comparată*, cu tema „Ștefan cel Mare și Sfânt - apărător al creștinătății“. La această sesiune au participat Prea Sfințiții Episcopi Epifanie al Buzăului, Calinic al Argeșului și Casian al Dunării de Jos, reprezentanți ai autorităților locale și membrii comisiei amintite.

Manifestarea a debutat cu un *Te Deum* la biserica „Sf. Ioan Botezătorul“ și a continuat cu deschiderea sesiunii de comunicări de către Prea Sfințiții Episcopi participanți, urmați de o comunicare despre afirmarea identității europene a poporului român în epoca ștefaniană, susținută de academicianul Ștefan Ștefănescu și de cea *a prof. dr. Emilian Popescu*, cu tema, contestată de necunoscătorii problemelor istorice și a răuvoitorilor, *Chipul de creștin ortodox a lui Ștefan cel Mare*.

Contribuții la cunoașterea perioadei și faptelor lui Ștefan cel Mare au fost aduse prin susținerea comunicărilor în partea a doua a sesiunii, în care au conferențiat: prof. univ. dr. Teodor Teoteoi, despre memoria marelui domnitor în tradițiile medievale; pr. prof. dr. Nicolae Chifăr, despre contextul politico-religios sud-est european la începutul domniei lui Ștefan; pr. prof. dr. Anton Despinescu, despre relațiile domnitorului moldav cu papa Sixt al IV-lea; pr. lect. drd. Mihai Spătărelu, despre relațiile comerciale ale lui domnitorului Ștefan cu imperiul de Trapezunt – ultimul bastion bizantin; pr. lect. dr. Mihai Săsăujan, despre o temă mai puțin discutată, cea a situației religioase din Moldova între sinodul florentin (1439) și cel tridentin (1534); pr. lect. dr. Daniel Benga, despre memoria lui Ștefan cel Mare-modelul domnitorului și cea lui Despot Vodă la poporul român; pr. conf. dr. Ionel Ene (protoiereu de Focșani și unul dintre organizatori), despre religiozitatea lui Ștefan cel Mare în documentele vremii; pr. lect. dr. Ion Rizea, despre binefacerile ștefaniene la Muntele Ahos; *dr*. Victor Bobi, despre localizarea cetății Crăciuna; pr. Eugen Drăgoi, despre prezența patriarhului ecumenic Athanasie Patelarie la Galați; pr. conf. dr. Adrian Gabor, despre bisericile construite în Vrancea, atestate documentar în perioada lui Ștefan cel Mare; și subsemnatul, despre o categorisire a ctitoriilor ștefaniene.

Manifestările s-au încheiat la Panciu, prin închinarea la moaștele Sfântului Teodosie al II-lea, mitropolit al Moldovei, de la mănăstirea Brazi și o vizită la hrubele lui Ștefan cel Mare, de la 1494.

În încheiere, organizatorii au asigurat participanții de publicarea comunicărilor susținute într-un volum de ținută științifică. ■

Rusia și SUA, în oglindă

Ultimul număr al celebrei reviste americane *National Interest* (Spring, 2004) ne oferă o plăcută surpriză prin materializarea unei idei formidabile, aproape uitate în deceniul nebun care a urmat căderii comunismului: analiza, în oglindă, a celor doi mari competitori din ultima jumătate de secol.

Adrian MARCU

La 57 de ani din momentul în care George Kennan scria documentul programatic al Războiului Rece – „Sursele comportamentului sovietic" – *National Interest* insistă asupra metamorfozei neașteptate, dar decisive, resimțite atît de învinși cît și de învingători. Astăzi, Rusia și America nu mai sunt nici pe departe ceea ce erau acum cîteva decenii, fenomene sociale, politice și culturale profunde obligînd pe liderii lor la revizuirea unor politici considerate pînă acum tradiționale.

Nikolas Gvosdev, într-un incitant articol, „Sursele comportamentului rusesc", scris după modelul lui Kennan, decodifică atitudinea noii Rusii a lui Vladimir Putin. Fără a se implica într-o dispută pentru supremația mondială precum în era sovietică, Moscova are acum obiective mai modeste dar realizabile. Acceptînd un sistem internațional condus de la Washington, Rusia ar dori doar un rol de hegemon regional în Eurasia și menținerea în ierarhia marilor puteri. Rusia contemporană e prea slabă pentru a influența decisiv relațiile internaționale și atenția ei se concentrează doar în acțiuni defensive de consolidare treptată a prestigiului global, pînă în momentul în care va fi terminat procesul de reforme interne.

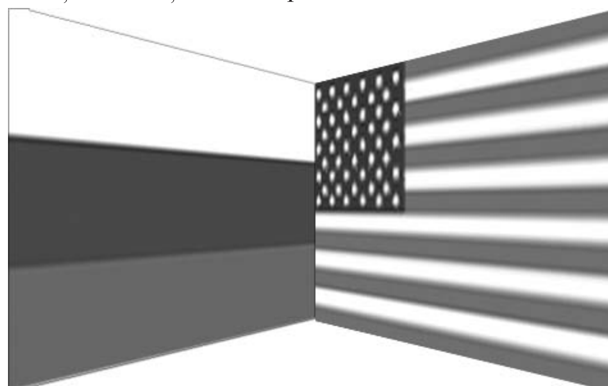
Acasă, rușii nu și-au definit încă, limpede, opțiunea. Deși recunosc imensele valori ale unei societăți democratice, există totuși teama că un pluralism nelimitat ar fi distructiv pentru țară. În plus, cetățenii de rînd aprobă activitatea lui Putin și sunt prea puțin interesați de chestiuni tipic occidentale precum libertățile democratice și drepturile cetățenești. Statul, rămîne forța formidabilă care ține în prizonierat societatea civilă. ONG-urile, media, cultele religioase, depind de fondurile de stat și tot din acea sferă se controlează limitele dezbaterii publice sau gradul de deviație și rebeliune de la normele sociale.

America pare să sufere tot de boli care aduc mai degrabă disfuncții interne, și care ar pune în pericol tocmai gradul de coeziune și de stabilitate al societății. O carte aflată în mare vogă, *Cine suntem noi? Provocări la adresa identității naționale a Americii*, a lui Samuel Huntington (2004), e rezumată și într-un articol terifiant din *National Interest* – „Suflete moarte. Deznaționalizarea elitei americane". Dezbaterea se concentrează pe două idei-forță: distincția dintre popor și elite ca una dintre naționalism și cosmopolitism și marea problemă a imigrației care tinde să modifice nucleul identitar al Americii.

Samuel Huntington atrage atenția asupra imigranților latino-americani și a populației ne-albe (care ating cel mai ridicat procentaj din istorie, din totalul populației SUA) care nu mai sunt dispuși, ca în trecut, să accepte identitatea națională configurată în jurul protestantismului englez, modificînd astfel dimensiunea culturală a Americii. În plus, însăși elita liberală n-ar mai fi atașată valorilor naționale, devenind cosmopolită. Ea este tratată cu dispreț de Huntington, care pare să aprecieze mai mult naționalismul sincer al poporului, singurul preocupat de viitorul comunității. Falia dintre popor și elită devine multidimensională, ea fiind prezentă în spațiile cultural, politic și economic.(Avem oare impresia că același fenomen era întîlnit, acum aproape un secol, și in Europa? Iar America nu face altceva decît să se alinieze la ciclurile istoriei?)

Criticii lui Huntington afirmă însă că acesta a renunțat la vechiul realism cu care aborda texte de o asemenea importanță, în favoarea unei nostalgii romantice anglicane care nu se mai regăsește azi în structura societății americane. Moralismul său popular, cu care flagelează o elită cosmopolită, nu ar oferi soluții clare ci ar inflama doar o isterie locală, fără sens. Iar fraze de genul: „ SUA va suferi soarta Spartei, Romei și a celorlalte comunități umane…" sunt etichetate ca fiind mai mult fals apocaliptice și neverosimile.

Indiferent de exoticul comentariilor, se pare că marii rivali ai secolului XX, Rusia și America, traversează perioade serioase de criză identitară, iar tensiunea celor aproape 50 de ani de Război Rece a sfârșit prin a declanșa mutații sociale și culturale profunde. ■

O falsă dilemă:

Integrare în UE sau unirea cu Basarabia?

S-a spus despre celebra ipoteză Belkovski* că ar fi o provocare a Moscovei, menită să îngreuneze negocierile noastre de integrare în UE, sau un balon de încercare, pentru a surprinde reacțiile autorităților noastre. Poate fi și una și cealaltă. Dar, în ce privește a doua variantă, trebuie să spunem că până în acest moment autoritățile române nu au avut nici o reacție oficială la propunerile rusești.

Cristi PANTELIMON

Dacă rușii au vrut să sondeze gândurile conducătorilor români, au dar greș definitiv. În perioada în care celebrul de-acum analist rus perora la București (hotel Marriot, 9 iunie 2004, ora 11 fix) despre posibila unire a României cu Basarabia, minus Transnistria, oamenii politici români erau cufundați până la gât în ițele incredibil de încurcate ale alegerilor locale. „Chestiunea Vanghelie", întoarsă de primul ministru pe toate fețele, se lăfăia pe ecranele televizoarelor.

Nici o analiză, oricât de sofisticată, nu va putea surprinde tristețea și neputința umană de a face istorie atunci când e posibil lucrul acesta. Pe de altă parte, dacă tot e să invocăm această ipoteză de-a dreptul incredibilă (ceea ce nu înseamnă imposibilă, dimpotrivă!), a unirii cu Basarabia, trebuie să subliniem că nici un alt sentiment decât sinceritatea maximă nu poate ține loc de focar și catalizator al unirii. Cu astfel de probleme nu e de glumit, sau, cum spunea un participant (profesorul Ilie Bădescu) la conferința publică de la Marriot (organizată de cotidianul *Ziua* și de Fundația *România-Rusia*), aceasta este o problemă necircumstanțială! Adică nu poate fi discutată doar în contextul integrării în UE, al apartenenței noastre la NATO sau al altor angajamente de ordin exterior. Pur și simplu aceasta este o problemă care ține de rădăcinile românismului. Stanislav Belkovski (culmea ironiei, un om care vorbește parcă din punct de vedere românesc!) prevestea, prietenește, că unirea noastră cu Basarabia va determina un adevărat *boom* energetic la nivel național: „În ceea ce privește obiectivele europene ale României, care sper că va adera în 2007, pentru România, reunificarea cu Republica Moldova ar constitui un impuls colosal din punct de vedere economic (…) Sunt convis că în forma actuală, Republica Moldova nu va intra niciodată în Uniunea Europeană". Mesajul este destul de clar. Mai mult, ambasadorul Rusiei la București, Alexandr Tolkaci, declara într-un interviu luat cu ocazia zilei Rusiei despre relațiile economice dintre cele două țări: „Vreau să vă atrag atenția că, spre deosebire de *business*-ul occidental, capitalul rus intră peste tot unde se ivesc oportunități reale, în timp ce firmele occidentale investesc preponderent în Transilvania, foarte puțin în Moldova și Muntenia. Nu este problema mea. Noi, la rândul nostru, nu facem această alegere specifică. Există un pur interes de afaceri și este un lucru normal." Evident, nu toate firmele occidentale investesc numai în Transilvania, ocolind Muntenia și Moldova, dar e foarte adevărat că unele firme de proveniență occidentală, sau, oricum, venite din Vest, au această tendință de a privilegia o anumită provincie istorică românească, cu consecințe nefaste asupra a ceea ce se cheamă echilibrul zonelor economice din țara noastră. Pe căi diplomatice, Rusia ne avertizează că nu este adepta războaielor antiromânești duse pe aliniamente economice. Dimpotrivă, din mesajul ambasadorului rus deducem că țara sa ne ajută să contracarăm tendințele centrifuge ale unor provincii seduse de capitalul occidental. E puțin lucru? Noi credem că nu.

Acestea fiind spuse, cei care au participat la reuniunea de la Marriot nu se poate să nu fi observat aerul destul de glacial al luărilor de cuvânt ale analiștilor români sau ale personalităților vieții politice și publice de la noi. Cele mai multe temeri se refereau, așa cum poate era și normal, la chestiunile de agendă ale României: putem împăca unirea cu integrarea? Dar unirea cu NATO? Din nefericire, scepticismul vorbitorilor, cu câteva mici excepții, nu era o prudență diplomatică, ci o sinceră inadecvare la tema seminarului, o respingere a ideii unirii, pe considerentele amintite. România nu are acum timp de așa ceva,

* potrivit căreia Rusia ar accepta unirea Basarabiei cu România în schimbul Transnistriei

România nu este Germania de Vest, care și-a permis să „înghită“ fosta Republică Democrată, ca urmare a unei economii de top, România nu se poate „încurca“ în proiectul basarabean tocmai acum, când Europa ne așteaptă cu brațele deschise. Toate aceste argumente sunt necinstite și false. România are timp de unire, România poate aduce Basarabia în Europa (Basarabia singură nu poate trece Prutul spre UE!), România nu este Germania, dar nici nu trebuie să fie: nu a fost și nu va fi Germania, dar asta nu înseamnă că nu se va rotunji în final în granițele ei firești!

Dar dacă toate aceste precauții sunt, încă odată, justificate într-o anumită măsură de rigorile diplomației, era de așteptat ca un alt eveniment, dedicat tot temei basarabene, să curgă spre alte limanuri. Este vorba despre conferința organizată la Muzeul Cotroceni, în zilele de 11 și 12 iunie, de Institutul de Științe Politice și Relații Internaționale al Academiei Române, cu participare românească și „moldovenească“, conferință care a purtat titlul de „Relațiile României cu Republica Moldova în contextul integrării euro-atlantice“. Ne-am fi așteptat ca dezbaterile să abordeze frontal și sincer ipoteza rusească de unire a Basarabiei cu România. Aceasta cu atât mai mult cu cât de față nu erau decât români și…frați de peste Prut. Scenariile podurilor de flori au trecut, e adevărat, dar să fi trecut odată cu ele și bucuria regăsirii românilor de pe cele două maluri ale Prutului? Căci trebuie să spunem că nici un „nor“ unionist nu a umbrit desfășurarea (altfel, extrem de corectă și elegantă) a acestei conferințe: toți participanții și-au făcut, conștiincios, datoria, toți și-au ținut discursurile pregătite de acasă cu acribie de invidiat, dar nici unul nu a vrut parcă să riște și să aducă în discuție, cu seninătate, tema unirii. Ocolită și amestecată în tematica largă a integrării euro-atlantice (participanții din Basarabia au preluat și ei limbajul de lemn integrist, adică al integrării europene a Republicii Moldova), tema unirii s-a refugiat adânc în sufletele participanților, dar nu s-a făcut observată. Elita politică pro-românească a Basarabiei, pe care nu ne-am sfiit s-o numim în altă parte elită eroică, a dat dovadă de prudență maximă: ipoteza Belkovski este o provocare, s-au grăbit să ne informeze frații noștri de peste Prut, care, fie vorba între noi, sunt „amici“ (sau își imaginează asta) cu europarlamentarii „populari“ de la Bruxelles și par a nu mai avea timp de unire. Act greu de realizat, într-adevăr, mai greu decât integrarea europeană, care e sinonimă, în mare, cu asumarea docilă a unor standarde. Act greu, care presupune răsturnări de mentalități, de cariere politice, ivirea eventual a altei elite care, fără a fi mai departe de Bruxelles, să se găsească tot timpul, cu sufletul, la Chișinău și la București. O singură consolare, tristă, ne rămâne: așa cum, cu ușor cinism la adresa elitei politice basarabene, spunea Mircea Popa, reprezentantul fundației *România-Rusia*, noi, adică Bucureștiul, trebuie să negociem direct cu Moscova, trecând peste Chișinău. Dacă ei nu ne vor, noi îi vrem! ■

Foto: Bogdan Onofrei

Legătură virtuală între românii de pretutindeni

În vederea unei mai bune cunoașteri și a unei mai bune comunicări între asociațiile românești de pretutindeni, Romanian Global News va prezenta profiluri de asociații și personalități românești din lume. Romanian Global News așteaptă informații pe această temă pe adresa redactia@rgnpress.ro sau pe adresa Fundației Românilor de Pretutindeni: fundatia@romanii.ro.
Într-un anunț pe site-ul www.rgnpress.ro, organizația precizează că dorește să afle realizările, dar și din neajunsurile comunității românești din care faceți parte, proiecte derulate, dar și programe pentru viitor.
De asemenea, RGN așteaptă propuneri și sugestii despre ce știri ar trebui să mai conțină pagina www.rgnpress.ro.

Întâlnirea copiilor români din Balcani

Festivalul „La fîntîna dorului“, organizat pentru 300 de copii români din Bulgaria, Ungaria, Serbia și Muntenegru, Albania, Macedonia, Ucraina, Republica Moldova se desfășoară la începutul lui iulie la Șimleul Silvaniei. Manifestarea se află la a IV-a ediție și cuprinde în program spectacole artistice susținute de copiii români din țările vecine și din România, parade ale portului popular românesc, dezbateri pe teme de folclor. Festivalul va continua la Năvodari, cu o tabără pentru micuți. De menționat este faptul că pentru prima dată copiii etnici aromâni din Albania și Macedonia vizitează România și participă la un eveniment dedicat tuturor tinerilor din comunitățile românești din statele învecinate. Departamentul pentru românii de pretutindeni al guvernului român suportă toate cheltuielile din bugetul propriu.

Însemnătatea politică, dar mai ales morală a Vechiului Regim – adică a orânduirilor politice și a mentalităților europene de dinaintea Marii Revoluții Franceze și a impunerii valorilor acesteia de către Napoleon, *manu militari*, peste o bună parte a bătrânului continent – nu mai poate fi înțeleasă și apreciată corect în ziua de astăzi. Gândirea politică, socială și economică a vremurilor noastre pare a fi confiscată definitiv de clișeele republicanismului și ale neo-liberalismului. Ne este greu să credem că lucrurile au arătat vreodată altfel.

Edmund Burke părintele conservatorismului

Mihai CÂȘLARIU

Ne uităm ca la simple spectacole nevinovate de culoare și lumină la ceremoniile acelor Curți Regale care au mai supraviețuit în Europa și în lume. Vedem acolo gesturi a căror semnificație nu o mai înțelegem. Vedem costume pe care le credem împrumutate din garderobele teatrelor. Vedem regi neputincioși care zâmbesc protocolar. Ei știu, și știm și noi că nu mai au nici o putere. Sunt doar simple piese de muzeu… Dar nu, nu a fost dintotdeauna așa: acești oameni de cea mai nobilă stirpe au condus odată lumea. Oameni ca ei nu se fereau de a primi onoruri în văzul lumii largi, dar aveau și demnitatea de a conduce „la vedere“ destinele popoarelor. Regii și împărații nu se foloseau de concepte alambicate sau de alte abstracțiuni pentru a-și legitima puterea, tocmai pentru că puterea lor se legitima singură, prin dreptul divin, dar și prin vechime și tradiție. A existat odată un Ev al cavalerismului. Un Ev în care nu puteau conduce decât cei nobili. Un Ev al dreptului și al ordinii divine. Iar acel Ev s-a numit Vechiul Regim.

Soarta valorilor Vechiului Regim a fost diferită de la un stat la altul, în funcție de structurile mentale ale națiunilor, puterea tradițiilor, soliditatea instituțiilor regăsite în sânul diverselor monarhii la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea. Este drept, forma de organizare politică nu a putut fi schimbată prin Marea Revoluție decât în Franța, și pentru o scurtă perioadă de timp. Au existat o Restaurație și o Sfântă Alianță care au reimpus vechile valori în Europa. Dar revolta a izbucnit din nou, în Franța au existat o a doua, a treia și a patra Republică, iar în cele din urmă acest hibrid și forțat sistem de guvernământ a împânzit lumea întreagă. Fără îndoială, totul a pornit de la Marea Revoluție Franceză. De la acea încercare de impunere *cu forța* a libertății, egalității și fraternității… Astfel încât, umanitatea trăiește și în ziua de astăzi cu sechelele unei iubiri impuse cu de-a sila.

Albionul și-a dovedit de-a lungul istoriei geniul în materie de organizare socială și politică. Anglia are cel mai vechi Parlament din lume; totodată, în Regatul Unit, ordinea constituțională are și ea o vârstă de invidiat: datează de pe la 1689, anul faimosului act *Bill of Rights*, prin care s-a instituit, practic, monarhia constituțională,

Foto: Bogdan Onofrei

limitându-se arbitrariul acțiunilor Regalității. Britanicii se pot lăuda că sunt posesorii unui uimitor *Weltanschaung* de factură empirică, care le-a permis să își consolideze și să își dezvolte organic instituțiile, fără cramponări ideologice de factură raționalistă. A apărut astfel conservatorismul britanic, prezent în subconștientul colectiv, dincolo de diversele orientări politice de suprafață.

Cel mai reprezentativ apărător al ordinii legitime din țara sa – în speță, Imperiul Britanic –, dar și din întreaga Europă, în fața valului de schimbare care venea amenințător din Franța revoluționară, a fost Edmund Burke. Un gentleman în adevăratul sens al cuvântului, un creator de valori doctrinare, un om al ideii și nu al momentului. Prin lucrarea sa *Reflections on the Revolution in France (1790)*, el a întemeiat ideologia politică de natură conservatoare, fapt recunoscut în unanimitate de istoricii doctrinelor politice.

Un rebel, apărător al Coroanei

Edmund Burke s-a născut în Irlanda, la Dublin, în 1729. Tatăl său era protestant, de profesie *sollicitor*, iar mama sa romano-catolică.

A urmat cursurile Colegiului Trinity din Dublin, apoi studii juridice la Londra, pe care ulterior le-a abandonat pentru a se dedica unei cariere literare.

Scrierea *Vindication of natural society* (1756), primită cu destul interes de publicul larg, a marcat debutul literar al tânărului Burke. Este vorba despre o imitație satirică a stilului unui scriitor al epocii care se etala prin critica la adresa religiei revelate și prin îndemnul la „întoarcerea la Natură".

Cariera politică și-a început-o în 1765, ca secretar al Marchizului de Rockingham, unul dintre liderii liberali (ai facțiunii *Whig*) din Parlamentul Britanic. În același an a devenit membru al Camerei Comunelor.

În 1774 a fost ales ca reprezentant în Parlament al Bristolului, pe atunci al doilea oraș din Regat. Această demnitate, pe care a deținut-o timp de șase ani, i-a permis lui Burke să arate prin fapte și prin vorbe care este concepția sa asupra rolului pe care îl are un membru al Parlamentului: deși reprezentant al alegătorilor săi, el trebuie să acționeze potrivit propriei sale judecăți și conștiințe, în armonie cu

Decapitare politică la ÎCCJ

Consiliul Superior al Magistraturii (CSM) a decis pensionarea șefului Înaltei Curți de Casație și Justiție, judecătorul Paul Florea, exact cînd acesta împlinește 70 de ani. Funcția de președinte al Înaltei Curți de Casație și Justiție (ÎCCJ) este cea mai importantă din sistemul judiciar românesc. Mandatul lui Paul Florea urma să se încheie abia în anul 2006, dar solicitarea sa de a-și continua activitatea încă doi ani a fost respinsă în unanimitate de membrii CSM. Paul Florea a avut în mai multe rînduri contre puternice cu miniștii Justiției sau cu alte autorități ale statului, atrăgînd atenția asupra unor fapte sau legi care vizau subordonarea politică a magistraților. Din cauza întîrzierii reformelor în Justiție, judecătorii instanței supreme sunt numiți în continuare prin mecanism politic.

UE nu-și asumă creștinismul

Liderii Uniunii Europene au adoptat formal Constituția europeană, la Summitul de la Bruxelles. „Consiliul european a căzut de acord asupra Constituției", a declarat el. Premierul irlandez Bertie Ahern a afirmat că din acordul referitor la Constituția europeană „toată lumea cîștigă", iar pentru președintele francez Jacques Chirac acordul celor 25 de țări membre ale UE privind prima Constituție europeană marchează „o zi importantă pentru Europa". Tony Blair, premierul Marii Britanii, a apreciat la rîndu-i că documentul „va permite Europei să funcționeze mai bine datorită desemnării unui președinte stabil al Consiliului european și a unui ministru al Afacerilor Externe". Polonia și-a exprimat însă nemulțumirea pentru faptul că din preambulul Constituției a fost eliminată referirea la creștinism.

Gigi Becali contra D.A.

Șeful PNG, Gigi Becali, a amenințat, de la altitudinea piticească a scorului electoral obținut de formațiunea sa, că va sparge Alianța PNL-PD – D.A. cu dezvăluiri despre corupția unora dintre liderii acesteia. Sărmanul Becali este lipsit total și de simț politic și de simțul ridicolului și nici bunul-simț nu-l dă afară din casă. Întîi că, orice ar spune Becali, „baronii“ liberalo-democrați nu-i întrec în „inginerii financiare“, țepe, șmenuri și alte ocupații ilegale sau imorale pe cei ai PSD (dintre care pe unii președintele PNG îi apreciază drept „buni“ – de pildă, Sechelariu), iar alegătorii vor prefera și de astă dată răul mai mic. Apoi, PNG nu are nici specialiști (cum are Acțiunea Populară) și nici firmă (de partid serios, trecut de pragul de 5%) ca să descoperi ceva și să mai fie și luat în seamă. Dacă tot a îmbrăcat „cămașa morții“ și a luptei împotriva corupției – tocmai dezbrăcată de Vadim –, Becali ar face bine să-i ia la întrebări pe de-alde Hrebenciuc, D.I.P și Mitrea, amicii săi de fotbal sau poate doar politicii.

Drumul Crucii, Chișinău – Putna

Filiala Chișinău a Asociației Studenților Creștini Ortodocși din România (ASCOR) și PPDC din Republica Moldova organizează un Drum al Crucii din capitala basarabeană pînă la Putna și retur, ca omagiu adus lui Ștefan cel Mare și Sfînt. Drumul Crucii, cu o lungime de peste 1000 km, va fi străbătut pe jos de 11 români din Basarabia, dintre care opt membri ASCOR, care vor purta pe umeri o cruce pînă la Putna.
Această inițiativă este concepută ca o cinstire adusă Sfintei Cruci, pentru care voievodul Moldovei a luptat. Pe parcursul acestui drum, cei 11 pelerini se vor opri la mănăstirile din Moldova ctitorite de Ștefan cel Mare și pe la cetățile și curțile domnești ridicate sau întărite de marele Voievod.

binele general al țării și nu slujind interesele constituenților săi ca simplu executant. O astfel de concepție a dus în cele din urmă la retragerea sprijinului pe care i-l acordaseră electorii săi, Burke pierzând mandatul pentru Bristol după șase ani. În continuare, el a supraviețuit în Parlament ca reprezentant al unui comitat de buzunar, Malton. În schimb, Burke nu s-a dezmințit și s-a făcut auzit în continuare, în probleme arzătoare ce priveau interesul general.

Gândirea politică a lui Burke se desprinde atât din scrierile sale, cât și din discursurile sale parlamentare, din care se conturează atitudinea sa privitoare la evenimentele epocii și chestiunile de interes național: precizarea rolului monarhiei, în care a pledat, ca un adevărat *whig*, pentru menținerea relativ restrânsă a autorității Coroanei asupra executivului; chestiunea coloniilor americane, în care a militat pentru o îmbunătățire a raporturilor cu acestea prin îmblânzirea politicilor de taxare și acceptarea unei relative autonomii a acestora; problema irlandeză, în care a pledat pentru îmbunătățirea situației irlandezilor catolici, fapt care i-a atras unii dușmani și acuzația că ar aparține confesiunii romano–catolice; Revoluția din Franța, prilejul celebrelor *Refletions on the Revolution in France*.

Edmund Burke a fost un *whig*[1], ceea ce înseamnă că făcea parte din acea facțiune politică susținătoare, odată, a celebrului *Bill of Rights* din 1688, care îl forța pe regele James II să respecte anumite limite de putere. Evenimentul *Bill of Rights* marchează, de fapt, începutul monarhiei constituționale. Burke se dovedește de altfel tot timpul un înfocat apărător al Constituției, nefăcând nici o abatere de la acest crez. Este un aspect foarte important, întrucât și în *Reflections on the Revolution in France* el laudă tradiția politică britanică tocmai datorită caracterului său *constituțional*, trăsătură ce i-a asigurat viabilitatea și imunitatea în fața răbufnirilor populare sau populiste de tot felul.

Edmund Burke credea în dreptul natural, dar nu astfel cum îl defineau raționaliștii de limbă franceză. În viziunea lui, dreptul natural nu este rezultatul unui contract social, ci a premers oricăror tendințe și încercări de cristalizare socială convențională a omenirii. Dacă a existat vreodată un transfer al puterii, acesta s-a realizat treptat, iar nu dintr-o dată, ca o ultimă soluție a oamenilor aflați, *ab origine*, într-o presupusă stare de sălbăticie. Și mai ales omul nu a fost bun de la natură și ulterior corupt de societate, ci a fost dintotdeauna rău, societatea fiind modul ideal de ființare a speciei umane.

Dreptul natural la Burke se confundă cu legitimitatea naturală a instituțiilor, mentalităților și tradițiilor. Și nu dreptul de fi egal, cu orice preț, cu toți ceilalți membri ai societății, cu atât mai puțin prin eliminarea achizițiilor milenare ale spiritului uman, fie ele de ordin practic sau metafizic.

Burke a fost credincios propriilor sale idei. După ce a scris *Reflections on the Revolution in France* a fost controversat și respins de mulți contemporani, în genere pe temeiul unei presupuse lipse de consecvență – cel care anterior milita pentru menținerea în cadru restrâns a prerogativelor regale, acum devenea cel mai vehement apărător al Coroanei în fața uraganului ideologic declanșat pe malurile Senei. Însă, Burke, posesor al celui mai caracteristic *common-sense* britanic, a știut și a putut să își păstreze luciditatea și echilibrul, în condițiile în care conaționali de-ai săi priveau seduși la sângeroasele evenimente ce aveau loc dincolo de Canalul Mânecii. Luciditate care în astfel de condiții este identică cu înțelepciunea: înțelepciunea de a citi în vremuri; înțelepciunea de a conserva ceea ce cu greu ai dobândit; înțelepciunea de a vedea că legile slujesc ordinea, tradițiile și statul și nu viceversa.

[1] Termenul *Whig* provine din dialectul celtic irlandez si înseamnă hoț de cai. Conotația sa în a denumi facțiunea liberală din Parlamentul britanic se identifică cu rebeliunea și nonconformismul; *Tory* înseamnă, în irlandeză, catolic proscris, și inițial i-a desemnat pe cei care susțineau monarhia ereditară a lui James al II-lea în ciuda apartenenței la catolicism a acestuia. Ulterior, *Tory* a devenit numele facțiunii conservatoare din Parlament. Paradoxal, întemeietorul doctrinei conservatoare, Edmund Burke, îmbrățișată cu câteva secole mai târziu de partidul *Tory*, a fost un *Whig* autentic, ceea ce arată că politica nu s-a făcut niciodată în Marea Britanie pe bază de idei preconcepute sau pentru a sluji astfel de idei.

Piatra unghiulară a conservatorismului

Societatea este un organism viu și este o absurditate să vrei să îl vindeci omorându-l mai întâi. Conservatorul nu crede în minunile schimbărilor radicale din societate pe baza unor ideologii fabricate în laboratoarele filosofice ale gânditorilor progresiști. Nu poți părăsi o ordine natural-divină a lucrurilor pentru o întreprindere năstrușnică de instaurare la scară universală și la modul absolut a egalității între oameni. Este un demers care frizează absurdul, motiv de aprigă satiră pentru Burke. În *Reflections*..., Burke deplânge risipirea a tot ce a fost bun într-un stat anterior atât de strălucitor și de tradițional precum Franța, din cauza nebuniei sângeroase a Revoluției. Caracterul nefast al unei asemenea mișcări consta, după Burke, în lipsa unei conduceri responsabile din partea unei aristocrații ereditare. Din păcate, de atunci și până azi națiuni după națiuni au pierdut din ce în ce mai multe dintre comorile pe care le aveau căpătate prin Pronia Divină, începând cu instituția regalității și până la simțul moral elementar.

În contrast cu regimul egalitar-radical impus prin sânge în Franța, Burke glorifică virtuțile regimului constituțional britanic: grija sa pentru menținerea continuității instituțiilor, precum și pentru dezvoltarea liberă, organică a acestora; respectul său pentru înțelepciunea tradițională a națiunii britanice și pentru uzanțele acesteia, pentru drepturile conturate prin cutumă și mai puțin pentru cele „inventate“, de natură abstractă; acceptarea unei ierarhii a rangului și proprietății; consacrarea religioasă a autorității seculare și recunoașterea radicalei imperfecțiuni a tuturor invențiilor omenești. Aceste idei ale lui Burke au fundamentat, practic, *gândirea conservatoare*. Poate instinctiv, alți gânditori din sânul altor națiuni au formulat principii asemănătoare, care au consacrat la nivel local *doctrina conservatoare*. Însă meritul lui Burke este acela de a fi primul care a relevat *nevoia* unei viziuni conservatoare, ca expresie a frământărilor epocii sale și care a expus cu acribie principiile unei noi viziuni asupra politicii: o viziune nouă care, paradoxal, urmărea conservarea unor valori vechi.

Iată de ce Burke este un adevărat întemeietor de doctrină, opera sa – scrisă sau trăită – constituind piatra unghiulară a conservatorismului. ■

Foto: Bogdan Onofrei

Sinodul BOR contra corupţiei

Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, reunit în perioada 15-17 iunie 2004, a adoptat, printre altele: hotărîrea de înființare a Episcopiei de Tulcea, cu reședința la Tulcea, în cadrul Mitropoliei Munteniei și Dobrogei, documentul final referitor la transplantul de organe și sancționarea simoniei (obținerea de foloase materiale necuvenite prin utilizarea statutului de slujitor al Bisericii). Așadar, BOR este de acord cu transplantul de organe, în condițiile în care este respectată demnitatea persoanei, cînd nu se urmăresc scopuri mercantile și cînd transplantul se face în favoarea vieții. Prin definirea, prevenirea și sancționarea simoniei, Biserica Ortodoxă dă un semnal clar că nu tolerează corupția în interiorul instituțiilor bisericești.

Viaţa creştină, pe CD

Recent, a apărut pe piață „Calendarul enciclopedic creștin ortodox“ pe CD, care oferă, într-un mod accesibil, cunoștințele necesare pentru o educație religioasă de bază. Aplicația cuprinde șase secțiuni: Anul calendaristic (cu zilele lunii, sfinții prăznuiți și icoanele sfinților respectivi, praznicele împărătești); Lacașul bisericesc (informații despre alcătuirea interioară și exterioară a unei bisericii ortodoxe – ca exemplu fiind prezentată Biserica Sfîntul Nicolae Domnesc din Iași); Așezăminte de credință (imagini și descrierea unor mănăstiri și biserici ortodoxe din țără); Scrierile Noului Testament (toate cele 27 de cărți, cu un cuvînt introductiv); Atlasul Biblic (care cuprinde cinci hărți biblice și harta călătoriilor misionare ale Sfîntului Apostol Pavel); Lexicon (un dicționar alfabetic explicativ al principalilor termeni folosiți în calendar.) Produsul poate fi procurat și on line de pe site-ul www.calendarortodox.ro

Un român pentru Parlamentul Canadei

Thomas Ichim, un tînăr român, candidează pentru un loc în Parlamentul Canadei din partea Partidului Conservator Kitchener Center, scrie site-ul www.TheBans.com, al românilor din Canada. Thomas Ichim și-a cîștigat prestigiul și recunoașterea internațională prin cercetările sale privind cancerul și transplanturile. De asemenea, românul luptă pentru protejarea bisericilor, fiind un puternic critic al căsătoriilor între persoane de același sex.

Negocieri pentru fuziuni

Alegerile locale au fost un duș rece pentru toată lumea. Dacă PSD dă semne că se trezește din beția puterii, iar Alianța D.A. s-a înviorat brusc, partidele democrat-creștine au înțeles că n-au nici o șansă de unele singure. „Performanțele“ PNȚCD (care, totuși, a obținut cele mai multe voturi dintre toate formațiunile democrat-creștine), ale Acțiunii Populare (AP) și ale Uniunii pentru Reconstrucția României (URR) sînt jalnice. Propaganda a mers strună, dar fără lipici la electori. Așa încît, liderii celor trei grupări par să fi revenit la sentimente mai bune în privința unei posibile fuziuni (fapt preconizat de noi încă din iarnă). Inițiativa aparține AP, care și-a mandat cîțiva lideri să poarte negocieri cu PNȚCD, URR și Partidul Democrat Creștin. În viziunea AP numai acestea sînt partidele care împărtășesc doctrina democrat-creștină, PNG-ul lui Becali fiind lăsat în seama amatorilor de curiozități. Intenția partidului condus de Emil Constantinescu este realizarea „unui partid popular puternic în România, care să reprezinte cu consistență Partidul Popular European“.

Mică antologie conservatoare

The Best of Wm. F. Buckley Jr.

William F. Buckley s-a născut în 24 noiembrie 1925 în New York, al șaselea dintre cei zece copii ai unui bogat petrolist catolic. Studiile și le face în Franța, Anglia și în SUA, la Yale. După absolvire, în 1950, lucrează scurt timp pentru CIA, în cadrul unor operațiuni anticomuniste. În 1951 publică *God and Man at Yale*, lucrare în care demască îndoctrinarea ateisto-comunistă și spălarea de creier la care sunt supuși studenții din universitățile americane. Cartea are un enorm succes și devine un vîrf de lance al mișcării conservatoare. În 1955 întemeiază *National Review*, cea mai importantă revistă conservatoare din SUA. În 1966 inițiază talk-show-ul „Firing Line“, pentru care primește un premiu Emmy (1969) și care devine cea mai longevivă emisiune de acest fel din istoria televiziunii americane, întrerupîndu-se abia în 1995. Editorialele sale apar în peste 300 de ziare. Articole publicate în *The New Yorker, The New York Times, Foreign Affairs, Life, Harper's Bazaar* etc. Premii: „Best Columnist of the Year“ (1967), „American Book Award for Best Mistery“ (1980 – pentru Stained Glass, unul din cele 11 romane de spionaj ale sale), „Presidential Medal of Freedom“(1991). Cărți: *Up from Liberalism* (1959), *Rumbles Left and Right* (1963), *The Jeweler's Eye*, *The Best of William F. Buckley Jr.* (1970) – carte din care am tradus aceste „bon-mots“. În prezent, William F. Bukley lucrează la cea de a 35-a carte a sa: *Why I am still a Catholic*. (Traducere de Mircea Platon)

Aeroflot

Pe afiș...scrie, sub „*Aeroflot Soviet Airlines*“: – „Cea mai mare și mai activă linie aeriană din lume. 55 de milioane de pasageri în 1967.“ Pentru o clipă m-am gîndit că poate îmi scăpase ceva, că poate începuseră să-și „zboare“ deținuții spre Siberia. („*On the Right*“, 18 iulie, 1968).

Antiintelectualism

Nimic nu e mai comic decît nihilistul sau relativistul (cel care crede în tipul de libertate academică postulînd egalitatea ideilor) care se plînge de antiintelectualismul conservatorilor americani. Or, atît de mare e respectul nostru pentru mintea omenească, încît îi acordăm suprema onoare: aceea de a crede că a reușit să ajungă la cîteva importante concluzii. Credem că mii de ani de activitate intelectuală au slujit la ceva. Că unele probleme au fost rezolvate. Că la unele întrebări s-a răspuns: și ținînd cont de acest fapt înțeleg conservatorii să cumpănească viața lor și, în măsura

în care împrejurările le-o îngăduie, pe cea a întregii societăți. (*Up from Liberalism*).

Relativism

Noi, conservatorii, știm că exact așa cum experiența atîtor generații a dus la anumite concluzii științifice, tot astfel a dus și la anumite concluzii în ceea ce privește valorile. Sîntem la fel de siguri că comunismul e o rătăcire pe cît sîntem de siguri că întregul este egal cu suma părților sale. Și ne uimește antiintelectualismul celor care, în numele inteligenței, arată atît de puțin respect minții omenești încît nu pot crede că a ajuns la vreo concluzie solidă. („*National Review*“, 20 aprile, 1957).

Adevăr

Conservatorii nu neagă existența unor adevăruri nedescoperite, însă consideră că acele adevăruri care au fost deja intuite sînt mai importante decît cele neaflate încă – refuzate curiozității liberale precum îi erau refuzate lui Tantalus fructele – dar în jurul existenței cărora se învîrt toate teoriile academice moderne. Conservatorismul e tacita acceptare a faptului că tot ceea ce e important pentru neamul omenesc e în spatele nostru; că marile „explorări“ au fost întreprinse și că omul știe deja care sunt adevărurile esențiale – aflate la capătul drumului – și trebuie să se comporte ca atare. Orice s-ar mai întîmpla de acum înainte nu poate depăși în importanță ceea ce s-a întîmplat deja. (*Up from Liberalism*).

Religie

Tot soiul de oameni se înghesuie, în ziua de azi, să „revizuiască“ religia. („Revizuirea“ fiind, în jargonul științelor sociale, un politicos și „tolerant“ eufemism pentru „azvîrlirea la coș„). Nu numai comuniștii care cred, împreună cu Marx, că religia e „opium pentru popor“ sau îmbîcsiții, pozitivist-dogmaticii naturaliști și „umaniști“; creștinismul se află sub tirul multor noi facțiuni. Arnold Toynbee, de exemplu, zboară din sectă în sectă încercînd să compileze un Esperanto religios care să convină tuturor, să nu stingherească pe nimeni. Colin Wilson vrea o Nouă Religie (Voltaire știa cum poți obține așa ceva. Întrebat de un tînăr discipol, i-a răspuns: „Mai întîi mergi și te lasă răstignit și apoi învie din morți.“). Dr. Lawrence Kubie de la Yale, prezicînd rezolvarea problemei morții, nu mai vede loc pentru „viața de după moarte“ a marilor religii. Aldous Huxley ne informa deunăzi că religia trebuie „re-examinată“ în lumina noilor descoperiri că drogurile pot „afecta comportamentul uman“. N-ar fi mai bine să se voteze o nouă religie în cadrul ONU, ca să se termine odată cu toată vorbăria asta? („*National Review*“, 17 noiembrie, 1956).

Religie și politică

E o mare distanță între modul în care Hilaire Belloc candida pentru Parlament și felul în care John F. Kennedy lupta pentru Președinția SUA. Un regres. În 1960, John F. Kennedy îi ruga pe frații săi creștini, protestanți adică, să nu ia în serios faptul că era, „prin accidentul nașterii“, romano-catolic. În 1906, Hilaire Belloc, în timp ce răspundea la întrebări cocoțat pe o platformă, a fost întrebat de o doamnă dacă „e adevărat că e papistaș„. „Doamnă“, a tunat el, scoțînd din buzunar un rozariu, „vedeți aceste mătănii? Le spun în fiecare dimineață, imediat ce mă trezesc, și în fiecare seară, înainte de a merge la culcare. Și dacă aveți ceva de obiectat, doamnă, nu pot decît să mă rog la Dumnezeu să mă scutească de rușinea de a vă reprezenta în Parlament!“ Belloc a triumfat, cîștigînd, pe lîngă un loc în Parlament, ceva mult mai de preț. („*Saturday Evening Post*“, 17 octombrie, 1964).

Catolicism și politică

Liberalii îi acuză într-una pe frații lor conservatori că nesocotesc doctrina socială romano-catolică și, deci, că sînt răi catolici. De cealaltă parte li se răspunde, din cînd în cînd, cu aceeași monedă – și „*National Review*“ făcîndu-se vinovată de aceeași greșeală și publicînd cîndva un articol intitulat „Poate un liberal să fie

Scandal la PSD

Se apropie dezastrul PSD. La locale a fost începutul. Evident, marii boși de la București nu au chef să-și asume eșecul și să facă un gest responsabil: să demisioneze. Pe de altă parte, șefii de clanuri din interior cer tot mai insistent capetele unor vicepreședinți. Cei mai vulnerabili sînt marii baroni naționali ale căror organizații de bază au obținut rezultate slabe: Hrebenciuc, D.I. Popescu, Geoană (el însuși înfrînt rușinos în alegeri). Se fac și se desfac tabere, cresc presiunile de jos în sus, se mărește agitația la centru. Năstase a anunțat deja că PSD va face mari schimbări pentru a recăpăta bunăvoința populației. PSD seamănă acum cu un vapor imens în derivă și pîrîind la încheieturi. Acuș, acuș se dezmembrează. Să ne amintim cîți șobolani au părăsit corabia în 1996, cînd partidul lui Iliescu a luat pentru prima dată apă la bord.

Bate vîntul remanierii

Președintele executiv al PSD, Octav Cozmîncă, a declarat că e posibilă o remaniere guvernamentală cît de curînd. Ciracii tandemului de neuitat Iliescu-Năstase au intrat în panică după alegerile locale și încearcă în ceasul al 13-lea să răscumpere cumva o parte din aroganța și din nepăsarea față de români, precum și din jaful la care au supus vistieria țării. Își zic că dacă dau satisfacție mulțimii prin tăierea cîtorva capete vor mai prinde patru ani de guvernare. Probabil că vor da și o mulțime de bani pe protecție socială și vor face frumos la electorat. Dovadă că n-au învățat nimic din lecția luată de Dumitru Sechelariu în Bacău. Pe român nu-l poți amăgi și cumpăra la nesfîrșit. Din cînd în cînd se înfurie și după ce s-a pornit își duce treaba la capăt. Deci, PSD ar face bine să se pregătească de opoziție.

Secretul revoluţiei trebuie păstrat

Preşedintele Ion Iliescu spune că împreună cu Dumitru Mazilu şi Claudiu Iordache va colabora la înfiinţarea Institutului Revoluţiei Române, organism care va da „temei unei analize corecte, nu improvizaţiilor unor neaveniţi“, care tratează revoluţia „de o manieră execrabilă“. El a adăugat că „scenariile KGB-iste“ aparţin unor „minţi bolnave“, constituind atitudini „antinaţionale, lipsite de respect pentru poporul român“. Dumitru Mazilu şi-a exprimat şi el dezaprobarea faţă de cei care, prin „mijloace politicianiste evidente, încearcă să denigreze revoluţia şi pe cei care au condus-o“. Ei se refereau la recentele dezvăluiri despre implicarea KGB în revoluţia română făcute de celebrul dizident rus Vladimir Bukovski şi de istoricul Marius Oprea, coordonator de programe la Institutul Român pentru istorie recentă. Una peste alta, înainte de a-şi încheia mandatul, Iliescu mai pune la cale un mijloc prin care să se opună aflării adevărului despre revoluţie.

Vlad Oprea, primar la Sinaia

Inginerul Vlad Oprea, membru al conducerii Asociaţei Romfest XX, a fost ales primar al oraşului Sinaia. Vlad Oprea este patronul unei firme de construcţii şi liderul PNL Sinaia. El a cîştigat alegerile din 20 iunie, după o luptă strînsă cu pesedistul Ion Dilirici, un mic baron de provincie, propietar al unei firme pline de datorii la stat. În ciuda atacurilor mizerabile asupra lui Vlad Oprea date prin intermediul presei de partid şi de stat, Dilirici nu a reuşit să-i convingă pe sinăieni. Din păcate, majoritatea în Consiliul Local este deţinută de PSD, aşa că noul primar va avea destule probleme în a-şi îndeplini programul. Însă, aşa cum îl cunoaştem noi, Vlad Oprea va fi un primar exemplar. Doamne ajută!

catolic?“. Articolul în sine era foarte bun, în afară de titlul cu pricina, conceput în redacţie, în rutinata şi veşnica goană după senzaţional. Titlul corect era: „Poate un liberal să ajungă în Rai?“. („*National Review*“, 11 septembrie, 1962).

Educaţia: o abordare conservatoare

Şcolile nu trebuie să fie neutre. Şcolile nu trebuie să procedeze ca şi cum înţelepciunea strămoşilor noştri ar fi prea şubredă pentru a sluji ca bază educaţională. Decalogul nu trebuie să aştepte, timid, inevitabila lui „refutare“ de către vreun sclifosit profesor de etică. Cîteva mari principii au fost stabilite deja. În domeniul moralei ştim care sunt adevărurile de bază şi pe acestea trebuie să le predicăm, să le apărăm şi să arătăm cum cei care nu le respectă cad uşor pradă comunismului, fascismului sau liberalismului. Avem un scop în viaţă. Ştim care e acest scop, în parte datorită faptului că ne-a fost revelat, în parte fiindcă omul e înzestrat cu mecanismul raţional prin care îl poate afla. Educatorii ar trebui să transmită aceste adevăruri şi să-i înzestreze pe tineri cu toate datele asupra proceselor prin care au fost recunoscute ca atare. E cel mai bun lucru pe care îl poate face o instituţie de învăţămînt, scopul întregii educaţii, toate celelalte lucruri fiind subordonate şi derivative. Dacă şcoala îi poate înzestra pe elevi cu discernămîntul etic şi raţional care să îi facă să înţeleagă şi să îmbrăţişeze marile certitudini ale Occidentului, vom reuşi să avem o naţiune care să facă faţă provocărilor unei lumi în continuă schimbare. („*Rumbles*“).

Etichetă

La începutul anilor ’30, în toiul unei aglomerate recepţii la Kremlin, Lady Astor s-a întors brusc spre Stalin şi l-a întrebat: „Cînd veţi înceta să mai ucideţi oameni?“ Episcopul Sheen l-a sunat odată pe Heywood Broun, pe care nu-l întîlnise niciodată dar ale cărui nihiliste articole le citea în fiecare zi, şi i-a spus că vrea să-l vadă. „În ce chestiune?“ s-a răstit Broun. „În chestiunea sufletului tău“, i-a răspuns Episcopul Sheen. Cine nu ştie că nu trebuie să-i vorbeşti de eşafod călăului, mai ales dacă e şi şeful statului? Şi ce cunoscător al codului manierelor elegante va aduce vorba despre Iad într-o conversaţie cu nişte păcătoşi? Totuşi, eticheta nu reprezintă suprema valoare decît într-o societate văduvită de valori, decadentă. Uneori, nesocotirea obligaţiei de a fi „drăguţ“ ne poate pune faţă în faţă cu realităţi pe care, în obsesiva noastră dorinţă de a fi lipsiţi de griji, încercăm să le ocolim. Cum ar fi faptul că Stalin era un criminal, iar Broun un cinic... („*Up from Liberalism*“).

Sigmund Freud

Cît de clarvăzător a fost cel care a observat că Sigmund Freud a făcut mai mult pentru a le fura oamenilor intimitatea decît oricine altcineva. Cum? Popularizînd un set de categorii de dezechilibre comportamentale pe care avem tendinţa să le aplicăm tuturor celor la care recunoaştem vag anumite simptome, renunţînd să mai ţinem cont de infinitele nuanţe ale personalităţii umane. („*National Review*“, 1 iunie, 1965).

Catolicii irlandezi

Profesorului Eric Goldman, Princeton University. Dragă profesore Goldman, în recenzia lucrării „*Senator Joe McCarthy*“ de Richard Rovere scrii că popularitatea lui McCarthy s-a datorat în parte şi faptului că „romano-catolicii irlandezi dau crezare teoriilor conspiraţiei“. Oare nu ar trebui să respingem ideea că irlandezii cred în conspiraţii la fel cum o respingem pe aceea că evreii le ţes? Ei, Goldman? („*National Review*“, 1 august, 1959).

Jean-Paul Sartre

Sartre se consideră existenţialist. El e, în primul rînd, un superverbalist, care îşi tot contorsionează roiurile de gînduri în piese, romane, memorialistică, filosofie, biografii, eseuri, critică. Este unul dintre cei mai inventivi literaţi ai epocii noastre şi, deşi în centrul filosofiei sale stă importanţa individului, e un ateu înverşunat – lipsind

astfel ființa umană de scînteia divină care e cea mai sigură întemeiere a persoanei – și un feroce socialist – lipsind astfel individul de intimitatea care reflectă cel mai bine demnitatea condiției umane. Aceste confuzii filosofice și sociale fac din Sartre, în ultimă instanță, un tolomac, un debusolat a cărui preocupare pentru individualism tinde să se reducă la un fel de hedonism ascetic; nu e, deci, de mirare că „tovarășa sa de viață“ a scris apologia Marchizului de Sade și că el i-a luat apărarea perversului Genet. („*National Review*“, 17 noiembrie, 1964).

Intelectuali

Mă simt obligat să mărturisesc că mai degrabă aș trăi într-o societate guvernată de primii două mii de oameni din cartea de telefon a Bostonului decît de cei două mii de membri ai universității Harvard. Nu, ferească sfîntul, fiindcă aș disprețui inteligența, erudiția, generozitatea sau afabilitatea corpului profesoral de la Harvard, ci din cauză că mă tem foarte mult de aroganța intelectuală, și asta e una din trăsăturile de bază ale universitarilor, care refuză să accepte orice premisă de bun-simț. În cursul dezbaterilor purtate între două mii de cetățeni din Boston cred că s-ar putea găsi un grăunte de respect pentru legile lui Dumnezeu și pentru înțelepciunea înaintașilor. Înțelepciune care nu e aceeași cu cea a profesorilor de la Harvard care, în ipoteza că ar crede în Dumnezeu, sigur ar fi convinși că El a făcut cîteva teribile greșeli pe care ei le-ar putea îndrepta; și care, atunci cînd omagiază înțelepciunea înaintașilor, o fac cu aerul, condescendent, că i-au depășit demult. („*Rumbles*“).

Rai și Iad

Îmi amintesc cu plăcere de un schimb de replici pe care jurnalistul Ralph de Toledano l-a avut acum cîțiva ani cu editorii săi. Aceștia îi trimiseseră lui Toledano șpalturile noului său roman. Corectîndu-le, el a observat că Rai și Iad nu fuseseră culese cu majuscule, așa cum era în manuscris, ci cu litere mici. Toledano a corectat minuțios totul și a trimis înapoi volumul. A doua zi primește un telefon. „Ralph“, îi spune editorul, „există un set de reguli ortografice pe care trebuie să le respectăm. De ce insiști să scrii cu majuscule Rai și Iad?“ „Pentru că“, i-a răspuns Toledano calm, „sunt nume de locuri, știi... cum ar fi Scarsdale.“ („*Up from Liberalism*“).

■

Foto: Bogdan Onofrei

O revistă buzoiană: Vrednicia

Vrednicia. Ortodoxie și românism, publicație a Fundației „George Manu“ – Buzău, a ajuns la numărul 7. Revista apare o dată la două luni, în 16 pagini format A4, îndeosebi prin strădania tînărului preot Iulian Gavriluță. În ciuda numeroaselor stîngăcii mai cu seamă de ordin grafic, Vrednicia promite mult prin conținutul său. Am reținut cîteva titluri din sumarul numărului pe iunie-iulie a.c.: „Francmasoneria și Biserica“, „Chipuri de sfinți și mari duhovnici“, „Tehnici de manipulare“. Le dorim colegilor noștri viață lungă și spor în ceea ce și-au propus.

Anti-Lenin

PPDC se opune, prin marșuri de protest și memorii înaintate instituțiilor europene, reinstalării monumentului lui Lenin în centrul orașului Bălți. Vicepreședintele PPCD Vlad Cubreacov a spus că protestul este justificat, fiind bazat pe Hotărîrea Guvernului și Hotărîrea Parlamentului din 1991 cu privire la demontarea simbolurilor comuniste, precum și pe Rezoluția 1096 a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei cu privire la demolarea moștenirii regimurilor totalitare comuniste, aprobată în iunie 1996, după aderarea Republicii Moldova la Consiliul Europei.

Proiectul Național Conservator

Un grup de tineri încearcă să închege, cu mijloacele tehnologiei moderne, o rețea de acțiune civică pe direcția conservatoare. Site-ul lor, intitulat Proiectul Național Conservator, poate fi accesat la adresa www.pnc.ro. Mesajul este unul echilibrat de dreapta. Deocamdată sînt la început și cu organizarea și în privința construcției site-ului. Cum valorile și principiile de care sînt atașați ne sînt comune, credem că Romfest XXI și Proiectul Național Conservator ar putea face front comun, mărindu-și astfel șansele de a-și atinge obiectivele.

Biserica în top

Corolarele unei sminteli

Născuți în ambiguitatea unui veac marcat de multiple schimbări și tranziții de tot felul, noi, cei mai tineri (și, vai, uneori atât de naivi!), vom trata în mod inevitabil și justificat problemele de istorie națională ori universală punîndu-ne următoarea întrebare: ce succesiune de factori a dus, tocmai în colțul acesta de lume, la apariția unor fenomene derutante care, sub masca normalității, tind să corupă și cele mai nobile conștiințe?

Răzvan ANDREI

Student la Facultatea de Teologie Ortodoxă București

Se vorbește tot mai mult despre necesitatea *reformei în Biserică* sau despre faptul că aceasta nu s-ar implica îndeajuns în mersul societății. Aceste idei, repetate cu enervantă emfază și lipsite de orice nuanțare, grăiesc multe despre mecanismul epistemologic al unor persoane care și-au asumat vulgara aflare în treabă.

Pe de altă parte și oarecum în contradicție cu cele de mai sus, auzim tot mai des că Biserica se află, cu Armata, *în topul încrederii populației*, pe locul din frunte, acesta schimbîndu-se în clasament direct proporțional cu grijile ori lipsa de griji ale unora sau altora. În definitiv ce poate rezulta din acest mod de raportare a românului la Biserica sa, decât o *sminteală* căreia îi subscriu oportunist mulți dintre „predicatorii" indigeni?

Întâi de toate, mesajul Bisericii este Mesajul lui Dumnezeu Întrupat în Istorie, pe care ni-l transmite prin *mijlocirea* diverselor forme de cultură, cu valorile lor întotdeauna particulare. Această Revelație, care comportă mai multe aspecte, asumată și oferită moștenire viitorului, din mijlocul *Synaxei Euharistice*, constituie premisa comuniunii *nemijlocite*, personale, a credinciosului cu Dumnezeu.

Un alt aspect, în perfectă legătură cu cel dintâi, privește opera socială a Bisericii (Filantropia), care nu-și propune drept finalitate dobândirea vreunui „portofoliu" confortabil în topurile de încredere, clasamente ori statistici, deși, trebuie spus cu responsabilitate, „modelul cantinei sociale" ar putea postula și o astfel de hermeneutică.

De asemenea, preotul are menirea lui, bine determinată, în această rânduială: aceea de a fi *părinte*.

Să le analizăm pe rând, raportîndu-ne mereu la „exigențele" invocate de cei mai de sus pomeniți.

1. Renunțînd fie și numai la unul dintre aspectele deja menționate, care prezintă Biserica, ființa și destinul ei, ne lipsim, implicit, de toate. Conservatorismul Bisericii, atât de înfierat astăzi, rezidă tocmai în apărarea cu vehemență a acestei predanii.

Evanghelia nu trebuie reformată, cum dintr-un instinct deloc venial sugerează unii, ci trăită, adică asumată continuu: încercînd să obiectivezi în carnea trupului tău conținuturile posibile ale vieții din ea; iar nemijlocirea vieții este trăită de omul credincios sub toate aspectele ei. Aceasta este dovada peremptorie că ideii de „reformă în Biserică" îi lipsește conținutul ori că este funciar legată de interese cel puțin suspecte.

2. În ce privește opera filantropică a Bisericii, mă voi referi strict la „*modelul agapei creștine*" (datînd încă din perioada Apostolilor), în opinia mea putînd intui aici paradigma unității dintre semeni – promisiunea rezolvării acelei tensiuni dialectice dintre prezența *deja* și *nu încă* a Împărăției Cerurilor, temă recurentă în literatura patristică și în abordările teologilor contemporani.

Esențial este faptul că agapa avea loc după Cina Euharistică, membrii comunității creștine primare împărtășindu-și bucuria cuminecării la masa dragostei. Astăzi, cei care se bucură de roadele milei credincioșilor, prin cantinele sociale, nu numai că lipsesc din biserici, dar se întorc la obișnuitele lor cotidiene (prostituția, furtul, consumul de droguri etc.) revenind iar și iar la sursa de hrană, oferită, parcă întâmplător, de o „bucătăreasă în sutană".

Această înțelegere eronată a intensei cereri de „*umanizare a Bisericii Ortodoxe*“ după modele protestante, traduse în faptă trunchiat, a dus la nașterea unei mentalități cu caracter empiric, deopotrivă confuză și păguboasă.

Trebuie amintite aici, cu toată aprecierea, orfelinatele și grădinițele aflate în grija Bisericii sau meditațiile pe care profesorii, în biserică, le acordă elevilor fără posibilități materiale, în vederea pregătirii examenelor de capacitate ori de bacalaureat. Din aceste două situații putem observa limpede, pe de o parte, unde ne duce modelul importat, iar pe de alta, ce înseamnă actualizarea tradiției ortodoxe autentice, moștenire care leagă ființial comunitatea de Împărtășire, modelul și forța motrice fiind Iisus Hristos cel Înviat, iar nu obsesia insidioasă a topurilor. Principiul transfigurator este Trupul Euharistic al lui Hristos Care S-a jertfit pentru Om, din iubire.

3. În final, voi zăbovi asupra însemnătății pe care o are preotul în comunitatea credincioșilor, raportînd persoana și menirea acestuia la sminteala generalizată a ultimelor zile, anume implicarea în viața politică.

Ipoteza mea se va rezuma la o *abordare principială*, încercînd, pe cât se poate, o *judecată în absolut*, mai ales că Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a luat, cu înțelepciune, o decizie categorică în această direcție.

Spuneam la început că menirea preotului este aceea de a fi un părinte, după modelul Părintelui Ceresc așteptînd *îngrijorat* „venirea în fire“ a pruncului risipitor.

Constantin Noica sesiza într-o lucrare, aproape ignorată astăzi, modalitatea de raportare la uman a reformatorilor (*id est*, a politicienilor, am zice): „Reformatorul contemporan vrea să schimbe masele. Unuia singur nu se mai silește nimeni să-i vorbească“. (*De Caelo. Încercare în jurul cunoașterii și individului*; 1937). Recitind aceste vorbe profetice ale lui Noica m-am tulburat; eram constrâns să-i dau crezare. Totuși, nu suntem abandonați într-o

Foto: Bogdan Onofrei

aporie a istoriei; deci filozoful continuă: „Cu toate acestea, dragostea unuia singur este mai puternică decât indiferența tuturor“.

Am certitudinea că Noica nu se gândea la persoana ce mi s-a revelat mie, însă o înrudire de calități poate exista. În ce mă privește, consider că preotul, ca *mijlocitor* între mine și Dumnezeu pentru mai buna mea așezare pe drumul mântuirii, este acel „unul singur“ a cărui iubire anulează indiferența tuturor, redîndu-mă *în deplină libertate* comunității, transformat sau cel puțin mai îmbunătățit.

Cerînd preoților să adere la viața politică li s-ar sustrage implicit și calitatea de a fi permanent în preajma credincioșilor. Ar renunța în consecință la relația cu fiii spirituali, abordînd un tip de discurs ce nu are nimic în comun cu omilia ori cateheza, mereu împlinite în Euharistie.

Argumentul tare al promotorilor acestei idei este formulat în spiritul unui platonism gregar, la auzul căruia Sir Karl Popper s-ar sinucide: „O țară trebuie condusă de oamenii ei înțelepți, buni, morali, verticali (recte, sacerdoții?!)“. Unii oameni, caracterizați de o mentalitate pornită să amestece totul cu totul prin încercări disperate, chiar cred într-o atare împlinire.

Viziunea unei unități a trupului comun al Bisericii, cârmuit de o *dualitate de structuri* - Biserica și politicul – este într-adevăr măreață. Realitatea, ne învață istoria, este departe de a corespunde cu ceea ce evocă ea. În fapt, interese sordide au dat naștere mediocrității și au cangrenat trupul.

În altă ordine de idei, preotul și Biserica au Calea Iubirii și trebuie să vegheze ca nici un suflet să nu se piardă. Nu dețin – și nici nu ar avea cum – armele unor justițiari care fac dreptate după lege, imparțial. Biserica se situează totdeauna în *metaxy*, în interval; omul politic aplică legile, sau așa ar trebui să facă. Căile sunt cel mult asimptotice.

„Și nu ne duce pe noi în ispită…“ ■

Argumente moral-religioase împotriva dezincriminării prostituției

Pentru creștinii ortodocși, care formează majoritatea cetățenilor din țara noastră, prostituția reprezintă manifestarea publică a unui păcat abominabil, iar legalizarea ei – o sfidare a oricărei conștiințe tradiționale. Una dintre caracteristicile de seamă ale tendinței de surpare a ordinii morale tradiționale, ordine cunoscută ca atare de veacuri pe pământul românesc, este aceea de a se pretinde pentru astfel de „devianțe" o legitimare juridică. Ele apar ca niște „drepturi" ale unora, pe care Statul, mai ales în condițiile democrației contemporane, ar avea datoria să le recunoască, întrucât posesorii lor au calitatea de cetățeni ai lui. Ba mai mult, i se cere Statului să le asigure deplina desfășurare, fără să se mai aibă în vedere afrontul pe care îl aduc altor categorii de cetățeni, de data aceasta majoritari, atingându-le cele mai nobile și sfinte sentimente. Legalizarea prostituției se înscrie, astfel, pe linia aceeași linie cu legalizarea avortului și a homosexualității, cu care face un front comun.

Pr. Prof. Ilie MOLDOVAN

Chiar fiind vorba despre o gravă încălcare a ordinii morale, se consideră adesea că legea civilă nu poate pretinde ca toți cetățenii să trăiască la un nivel de moralitate mai ridicat decât acela pe care ei înșiși îl recunosc și îl împărtășesc. Rămâne însă întrebarea: nu se cuvine oare ca legea să exprime opinia și voința majorității cetățenilor? Ba mai mult: poate legea să fie transformată într-un simplu surogat al moralității sau chiar într-un instrument al imoralității? În interesul conviețuirii civile și al armoniei sociale, poate să renunțe la orice cod moral, să părăsească orice concepție etică, bine știind că acest lucru înseamnă, în cele din urmă, subminarea propriei sale autorități? Desigur, presupozițiile apărătorilor legiferării prostituției sunt mai multe, dintre toate însă una se evidențiază cu mai mulți sorți de izbândă. Este aceea care susține că interzicerea și pedepsirea publică a prostituției, care de fapt există în societate într-un mod latent, ar duce inevitabil la sporirea practicilor ilegale, iar acestea nu ar mai fi supuse controlului social necesar și s-ar săvârși fără siguranța medicală adecvată. E presupoziția care solicită o examinare mai pe larg, asupra căreia vom reveni. Sigur este faptul că acceptarea ei constituie im eșec al legii înseși, însușirea ei fiind lipsită de unicul său fundament solid, datorită căruia legea e lege și pe ea se sprijină întreg eșafodajul social. Surparea unei singure norme aduce după sine disoluția unei întregi rânduieli umane.

Datoria legii este aceea de a apăra viața, în vreme ce legalizarea prostituției nu poate însemna decât promovarea unei promiscuități prin care se risipesc energiile vitale ale unui popor. Atunci când o majoritate parlamentară, deși nu totdeauna în numele majorității sociale, decretează legitimitatea suprimării vieții umane (bună-oară prin liberalizarea avortului, sau, în cazul nostru, prin „liberalizarea" desfrâului), nu ia oare o decizie „tiranică" față de existența unui neam? Conștiința etnică reacționează pe drept cuvânt în fața fărădelegilor care atrag după ele pieirea neamului românesc din istorie, nu prin năvăli-rea altor popoare asupra lui, ci prin el însuși. Oare această modalitate de dispariție încetează de a se mai numi *o crimă* dacă, în loc să fie întreprinsă de barbari sau de tirani fără scrupule, ar fi legitimată de consensul popular? în conjunctura în care ne aflăm astăzi noi, românii, ca popor, constatând că ne piere neamul, și în urma crimelor împotriva umanității, care au constituit experiențe atât de triste în ultima sută de ani, conștiința noastră etnică nu poate reacționa decât într-un singur fel: opunându-se acestor fărădelegi. Este reacția față de prostituție din perioada creștinismului primar, care coincide cu perioada genezei poporului român.

Sisteme juridice privitoare la prostituție

Legislațiile ce se referă la prostituție se împart în trei categorii principale: a) sisteme juridice *prohibiționiste*; b) sisteme juridice *reglementariste*, c) sisteme juridice *abolițio-niste*. Deși compartimentate în categorii diferite, distincția dintre aceste sisteme rămâne totuși relativă, câtă vreme nu ne referim la ele dintr-o perspectivă religios-morală autentic creștină. Deoarece numai un criteriu moral absolut poate opri, în cursul vremii, trecerea de la un sistem juridic la altul. În cazul cel mai fericit, trecerea de la un sistem reglementarist la unul prohibiționist, chiar dacă nu se face din motive ce țin de o prescripție etică, cum ar fi bunăoară sancționarea acostării „clienților" de către prostituate în locuri publice, e un câștig în cauză. E firesc, așadar, ca Biserica să apere un sistem prohibiționist, care interzice practicarea prostituției, așa cum este

cel din Japonia, China, Thailanda etc., care au reglementări ce sancționează atât prostituatele, cât și proxeneții, cu condiția însă ca prohibiția să meargă până la capăt, „clienții“ fiind și ei pedepsiți, și nu numai în cazuri excepționale.

În ce privește sistemul juridic reglementarist, el pleacă de la premiza că prostituția este un „rău necesar“, motiv pentru care trebuie tolerată și, în același timp, supusă unor reguli stricte de exercitare. Ideea „răului necesar“ este marea derută pe care o aduce cu sine iluminismul european apusean, zdruncinând profund gândirea creștină și atingând în zilele noastre o culme prin înființarea unor „case de plăcere“ pentru uzul femeilor, în care femeile sunt „clienții“, iar bărbații „prostituatele“ (de exemplu, la Hamburg), precum și case dedicate dorințelor perverse ale bărbaților (de exemplu, la Amsterdam). Dacă încă din Renaștere atitudinea tolerantă față de prostituție a sporit riscul ineficienței combaterii altor delicte, precum adulterul și incestul, promiscuitatea morală de la începutul noului mileniu atinge cote nebănuite, revărsându-se până în școli și internate. și toate acestea sub emblema „răului necesar“! Solidaritatea dintre prostituție și porno-grafie a ajuns să fie o notă comună a uneia și aceleași nelegiuiri, sub ochiul amorțit al legii.

În fine, sistemul juridic aboliționist, care refuză de fapt să recunoască dreptul Statului de a stabili reglementări privitoare la acest fenomen, constituie o noutate specifică vremii noastre. Criticând sistemele juridice care recunosc statutul legal al prostituției, aboliționismul militant apreciază că „sub pretextul protejării legii sau ordinii, reglementarismul permite înflorirea unei industrii lucrative, în condițiile unui dispreț flagrant față de drepturile umane ale lucrătoarelor care activează în industria sexului“. Pe această linie, în sensul liberalizării depline a desfrâului față de orice condamnare morală, care ar corespunde unei „sclavii“ degradante a femeii, se promovează un gen de emancipare așa-zis „democratică“. Ca urmare a acțiunilor aboliționiste, în anul 1949, a fost adoptată de multe state *Convenția pentru Eliminarea Traficului de Persoane și Exploatării Prostituatelor*. Întrebarea este, totuși, dacă statele care au aderat la Convenția respectivă au făcut acest lucru în mod sincer sau numai formal, pentru că promovarea sistemului presupune coroborarea acestuia cu încă multe alte rânduieli, scăpate și ele de sub egida legii morale. Se înțelege, e vorba în primul rând de liberalizarea avortului. Chiar dacă recunoaștem o oarecare aparență de adevăr într-o astfel de gândire, e greu să nu vedem că, fără o ancorare morală obiectivă, nici acest regim al unei libertăți considerate depline nu poate asigura ordinea socială și acordul dintre interese, care de fapt revine legii, cu atât mai mult cu cât această armonie, ce nu se mai măsoară după valorile demnității fiecărui om și ale solidarității dintre toți oamenii, este adesea iluzorie.

Atitudinea Bisericii Ortodoxe față de evaluarea juridică a prostituției

Atitudinea Bisericii Ortodoxe, care își întemeiază morala ei pe o moștenire scripturistică și patristică inalterabilă, măsoară valoarea sistemelor juridice privitoare la prostituție pe coordonatele acestor trei principii de con-știință: 1) gravitatea păcatului de moarte pe care-1 săvârșesc prostituatele și „clienții“ lor; 2) complicitatea la săvârșirea acestui păcat; 3) responsabilitatea ce revine fiilor Bisericii strămoșești în apărarea zestrei spirituale a neamului nostru.

1. Gravitatea păcatului curviei și preacurviei în Tradiția Ortodoxă

A. *Caracterul grav al desfrâului în perspectiva Sfintei Scripturi (în Vechiul Testament: Ieșirea 20, 14; Pilde 6, 32; Naum 3, 4;Ileremia 13, 27; în Noul Testament: Matei 15, 19; 21, 30; Marcu 7, 21; Luca 15, 13; Ioan 8, 41; Fapte 15, 20; Romani 1, 29; I Corinteni 6, 18; Galateni 5, 19; Efeseni 5, 3; I Tesaloniceni 4, 3; I Petru 4, 3; Apocalipsa 22, 15)*

Sfânta Scriptură ne descoperă păcatul desfrâului ca pe o undiță cumplită a iadului aruncată de gâtul bietului om, pentru a-1 trage într-o prăpastie fără ieșire. Dacă în Vechiul Testament cuvintele „Să nu fii desfrânat!“ (*Ieșirea* 20, 14) reprezintă a șaptea poruncă din Decalog, în Noul Testament avertismentele ce privesc gravitatea și urmările acestui păcat sunt mult mai accentuate: „Orice păcat pe care-1 va săvârși omul este în afară de trup. Cine se dedă însă desfrânării păcătuiește în însuși trupul său“ (*I Corinteni* 6, 18) – ne spune Sfântul Apostol Pavel. „Iar desfrânarea și orice necurăție nici să nu se pomenească între voi, după cum se cuvine unor sfinți“ (*Efeseni* 5, 3). „Iar partea celor fricoși și necredincioși și spurcați... și desfrânați... este iezerul care arde, cu foc și cu pucioasă...“ (*Apocalipsa* 21, 8) – ne avertizează Sfântul Apostol și Evanghelist Ioan.

B. *Desfrâul – trădarea castității, destinului și neamului*

Dacă la înmormântare bocim trupul părăsit de suflet, prin căderea în desfrâu se cuvine să plângem sufletul părăsit de Dumnezeu. Căci profanarea unei biserici de lemn sau de zid aproape că nu se poate compara cu pângărirea templului viu care este trupul feciorelnic, tânăr și curat. Trădarea castității mai înseamnă și trădarea haru-lui care se inaugurează prin taina căsătoriei. De asemenea, este un act de trădare a neamului. Toate lucrurile care sprijină valorile morale ale vieții - în tinerețe și în familie - se constituie în fapte patriotice, după cum toate cele ce le stau împotrivă, cum sunt multiplele fețe ale des-frâului, se prefac într-o lucrare a marilor trădări.

C. *Adulterul — căderea din harul căsătoriei*

Fenomen abominabil, adulterul este infidelitatea care atrage voința unui soț spre neant, una dintre faptele cele mai grave care pot murdări conștiința religioasă. Fiind o înfrângere, o dărâmare a unui templu (cel al trupului nostru, destinat să fie sălaș al duhului), păcatul se introduce acolo unde a domnit harul căsătoriei și în locul plinătății dumnezeiești se cască o prăpastie de neființă în însăși zidirea lui Dumnezeu, deschizându-se astfel în viața conjugală porțile iadului. Călcând în picioare drepturile cele mai sacre înscrise în suflet de Dumnezeu însuși, adulterul, pe cale de trădare și sperjur, răpește și prostituează un trup ce este proprietatea altuia, aduce dezolare și ruină în societatea domestică, otrăvește izvoarele vieții, disprețuind legile privitoare la perpetuarea neamului omenesc, corupe bucuriile și satisfacțiile paternității, pervertește natura.

D. *Atitudinea față de adulter și prostituție la Sfinții Părinți, în canoane și în legislația împăraților creștini (la Hippolyt, Ciprian, Origen, Calist, Constantin cel Mare, Clement, Sfântul Vasile cel Mare, Sfântul Grigorie de Nyssa; în canoanele Sfinților Părinți, în alte colecții de canoane și legi)*

Pentru a-și apăra credincioșii de primejdiile adulterului, ca și ale tuturor formelor pe care le poate îmbrățișa păcatul desfrânării, între care de mare gravitate este prostituția, Sfânta noastră Biserică și-a fixat principiile de conduită morală în anumite canoane. Dintre canoanele ce se referă la adulter, amintim canonul 58 al Marelui Vasile, care oprește de la împărtășanie 15 ani pe cel ce a săvârșit acest păcat, precum și canonul 81 al aceluiași Sfânt Părinte, care oprește de la cele sfinte pe preotul căzut în adulter. Din toate canoanele bisericești privitoare la desfrâu, curvie și preacurvie, reiese cu limpezime adevărul că Biserica a ținut din totdeauna în mod strict la curăția dinainte de căsătorie, ca și la cea specifică vieții conjugale.

E. *Argumente privind netemeinicia presupoziției instituționalizării prostituției ca un „rău necesar“*

a. *Argumente medicale*. Sunt de remarcat cuvintele d-lui Dr. Pavel Chirilă, dintr-o *Scrisoare deschisă către medicii participanți la întâlnirea cu Primul Ministru și cu Ministrul Sănătății* (Snagov, decembrie 2001): „Vă rog să studiați statisticile americane (unde prostituția este ilegală) și pe cele vest-europene (unde prostituția este legalizată) și veți putea observa că rata sifilisului primar și secundar nu diferă semnificativ“. în ce privește SIDA, care își găsește în prostituție una dintre căile cele mai favorabile de propagare, ea se alătură în chip înfricoșător bolilor venerice tradiționale, întregind tabloul sumbru al marilor flageluri sociale. S-a stabilit de către specialiștii onești că există posibilitatea infestării cu HIV chiar și prin folosirea impudicului obiect care este prezervativul. Căci acesta, care este atât de răspândit astăzi, prezintă microfisuri de 5-50 microni, pe când virusul HIV este mult mai mic, având 0,1 microni, ceea ce înseamnă că poate penetra învelișul prezervativului. Prin SIDA, moartea transformă viața într-un destin tragic, punând rapid capăt zilelor. Acela care nu ascultă de porunca „Să nu fii desfrânat!“, deși se poate afla la începutul vieții sale, este silit să o părăsească în chinuri fizice și morale.

b. *Argumente psihologice*. Argumentele de ordin sufletesc sunt de luat cu precădere în seamă, mai ales pentru că mijloacele controlului medical nu pătrund până acolo unde păcatul desfrâului atacă ordinea interioară a vieții omului. lată experiența tristă a necurăției: ea îi oferă omului, cu o mână, o plăcere de o clipă, dar îi răpește, cu cealaltă, o comoară neprețuită. Caracterul se pierde, viața interioară se destramă, memoria slăbește, inima se sălbăticește.

c. *Argumente sociologice*. Argumentele furnizate de numeroasele cercetări de sociologia și istoria comportamentului sexual „deviant“ dovedesc categoric faptul că motivele prostituției nu sunt de ordin economic și ca atare nu aparțin unei necesități umane, după cum nu sunt nici de ordin pur biologic, ci își au rădăcinile în suflet și în voință, fiind determinate în mare măsură de ambianța comunitară.

2. *Complicitatea la instituționalizarea prostituției în țara noastră*

A. *Desacralizarea vieții contemporane prin iluminism, materialism, ateism și nihilism*

Desacralizarea vieții contemporane este un fapt de experiență curentă, ceea ce aduce cu sine diminuarea sau chiar pierderea conștiinței păcatului - și în primul rând a păcatului desfrânării. Când dispare simțirea tainică a lui Dumnezeu din lume, atunci dispare și cunoașterea de sine omului, după cum dispare și răspunderea față de sine, față de semeni și față de lucrurile înconjurătoare. Mai întâi este vorba despre întunericul orbilor în care s-a scufundat omul de astăzi din pricina falsului „iluminism“, a materialismului și nihilismului de care este dominat. Sacralitatea vieții — care așează o frână în fața fărădelegii, inclusiv a prostituției, ce are implicații atât grave în ordinea socială - e pusă sub semnul întrebării, ceea ce lasă loc desacralizării, inclusiv complicității iresponsabile la instituționalizarea prostituției.

B. *Colaborarea avortului, a adulterului și a divorțului*

în colaborare cu adulterul se găsesc aceste două practici, avortul și divorțul, la care se pot adăuga pornofilia și contracepția, toate acestea nefiind decât părți conexe ale unui sistem complet și coerent de ruinare a familiei din zilele noastre. Cu multă ușurință omul de astăzi este ispitit să uite ceea ce face esența căsătoriei și a familiei, așa cum a voit-o Dumnezeu, și astfel o consideră o afacere privată. Partenerul devine, așadar, un simplu instrument de plăcere. Dintr-un mijloc se face un scop, căutându-se căsătoria „perfectă“ în metodele cele mai rafinate de satisfacere a pornirilor subnaturale.

C. *Motivele instaurării sterilității voluntare în viața conjugală și consecințele lor*

Dreptul la plăcerea făcută artificial sterilă se descoperă cu inevitabile consecințe. Ar fi și dreptul de a justifica desfrâul, care în cele din urmă se îndreaptă spre prostituție. Despre practicile sterilității voluntare se poate repeta ceea ce s-a zis cu privire la divorț: precum simpla posibilitate de schimbare duce la schimbare, tot la fel simpla posibilitate de instalare a sterilității voluntare duce la sterilitate. De la această practică la adulter nu este decât un pas, iar de la adulter la căderea în mreaja prostituției poate fi iarăși un singur pas. Păcatele se ajută între ele, iar de aici și o anume influență pe care exercită o fărădelege asupra alteia, producându-se de obicei o reacție în lanț.

D. *Participarea la campania de opinie în favoarea legiferării permisive a prostituției*

E vorba despre o participare care aduce cu sine o culpă bine definită din punct de vedere creștin, cunoscută cu denumirea de „însușire a unor păcate străine“. Instituționalizarea prostituției este o acțiune de ordin legislativ și, în calitate de cetățean, se cuvine să-ți spui cuvântul în stabilirea normelor de conviețuire socială, fără să-ți trădezi conștiința morală. în nici un mediu de existență legea civilă nu se poate însă substitui conștiinței și nici nu poate dicta norme care-i depășesc competența. Angajarea, fie și numai la nivel de „opinie“, în favoarea legiferării permisive a prostituției te pune în conflict cu însăși legea morală: adică nu numai cu tradiția omenească și cu majoritatea care o urmează, dar și cu Dumnezeu Însuși.

E. *Indiferența corpului eclezial și a credincioșilor de rând față de legiferarea prostituției*

în condițiile scontatei legiferări la care ne referim, indiferența față de acest act legislativ nu este doar o formă de responsabilitate indirectă, ci și una de complicitate directă. Pentru ca răul să triumfe este destul ca factorii ce sunt în măsură să i se opună să rămână indiferenți. în fața adevărului că prostituția înseamnă un mijloc de surpare a vieții unui neam, clerul, în primul rând, nu poate să rămână nepăsător. El este chemat să trezească și să ghideze conștiințele fiilor ce alcătuiesc

Biserica, departe de a crede că nu mai e nimic de făcut. în redescoperirea vieții curate se află marea noastră nădejde. De fapt, ea se află în viața integră în care este prezent Hristos, biruitorul morții. Căci vrednicia acestei vieți este moartea tuturor plăcerilor vinovate și învierea marilor idealuri ale sfințeniei și ale desăvârșirii existenței noastre, singurele în stare să atragă după ele regenerarea neamului, de care avem nevoie azi mai mult decât oricând.

3. *Responsabilitatea generală și cea specială față de fenomenul instituționalizării prostituției*

A. *Porunca „Să nu fii desfrânat!“ analizată în conținutul ei negativ (drept culpă), dar și în cel pozitiv (ca imperativ al castității)*

Degradarea erotică, desfrânarea, este considerată de Biserică, după cum am arătat pe larg mai sus, ca având o gravitate deosebită. Ea se înfățișează ca un puternic factor de distrugere și tocmai de aceea Sfântul Apostol Pavel ne vorbește despre o „taină a fărădelegii“ (*II Tesa-loniceni* 2, 7). Răspunderea față de acest păcat, prin săvârșirea efectivă sau prin simpla complicitate, este una enormă. Sfântul Apostol ne atrage atenția că răul produs de păcatul desfrânării nu este inevitabil, drept care ne revine datoria de a-1 demasca, de a-i descoperi legăturile „oculte“ cu orice formă de prostituție, mai ales când aceasta devine publică. Desigur, în cuprinsul acestui păcat se pot identifica grade diferite de răspundere, atunci când ne referim direct la persoanele vinovate sau la felul de consumare a actului rușinos. în cazul prostituției, gradul de răspundere atinge cote de complicitate reciprocă și de participare la o lucrare ce se răsfrânge asupra neamului întreg. Depinde de noi să nu ne facem părtași ai fărădelegii și să-L cinstim pe Dumnezeu prin apărarea castității bineplăcute Lui.

B. *Culpa baiaderelor și mijloacele Bisericii de a le salva*

Culpa celor care întrețin viciul desfrânării este indiscutabilă. Ele nu împrumută „clienților“ numai delicii senzuale, ci trece asupra acestora și vina propriilor lor fărădelegi. O ieșire din această situație nu le-o poate aduce decât trezirea conștiinței păcatului. De salvarea sufletului lor se cuvine să se ocupe în mod special Biserica, ea având cult pentru atâtea sfinte ce s-au ridicat din rândurile desfrânatelor, înălțându-se prin pocăință. Înființarea unor oficii speciale pentru *recuperarea* lor, după cea mai bună tradiție ortodoxă, cât și o instituție specială pentru *prevenirea* prostituției - iată donă imperative de căpătâi ale vremii noastre.

C. *Culpa „clienților“ și descoperirea responsabilității lor*

A măsura culpa „clientului“ nu este un lucru mai puțin important pentru îngrădirea fenomenului. Degradarea unei femei, abuzând de ea, este tot atât de gravă în condițiile de stabiliment ca și în cele ale altor situații obișnuite. Dacă nu chiar mai gravă. Prostituata este expusă cu predilecție înjosirii sociale, ceea ce îi creează și nebănuite prejudicii de ordin spiritual. Faptul are loc nu numai față de femeie, ci și în sufletul celui care abuzează de ea. El face ca prostituția însăși să se perpetueze, deoarece se împacă, în gândirea și simțirea lui, cu ea. Aceasta are apoi o răsfrângere asupra întregii sale vieți, căci s-a făcut părtaș la cea mai mare necinste ce se poate închipui, a trupului și a sufletului deopotrivă. Deși femeia și bărbatul au responsabilități morale specifice, acesta din urmă se încarcă, adesea, și cu o responsabilitate ce-i revine din calitatea sa de „cap al femeii“ (*I Corinteni* 11,3).

D. *Scara răspunderilor, urmând o paralelă a factorilor de răspundere față de fenomenul pro-avorționist și prostituționist*

Pe lângă fiecare prostituată, ca și pentru cea care a săvârșit un avort sau mai multe, există numeroase alte persoane care au contribuit la păcatul, la suferința și mai ales la înrobirea ei. Lista este mare și ne rezumăm aici doar la indicarea unor repere:

a. politicienii care au votat legiferarea prostituției;

b. judecătorii și avocații care folosesc sistemul judiciar în apărarea prostituției;

c. membrii *mass-media* care ascund gravitatea păcatului și consecințele lui sociale;

d. susținătorii propagandei pro-avorționiste și prostituționiste, care au de câștigat în urma practicării acestei fărădelegi;

e. cei care lucrează în stabilimentele respective și/sau le susțin într-un fel sau altul;

f. toți cei ce susțin o organizație aparent fără legătură cu prostituția, dar care o sprijină.

E. *Marea răspundere a Bisericii și a fiilor ei față de imperativul salvării neamului românesc*

Datoria Bisericii de a se opune ferm legalizării prostituției, în numele apărării zestrei spirituale a neamului, sau de a lupta pentru abrogarea unei asemenea legi, în cazul în care ea există, este un fapt de la sine înțeles, consfințit prin înseși temeiurile dumnezeiești ale credinței și vieții creștine. Nu mai puțin, însă, Biserica este chemată, prin însăși pilda lui Hristos, să se apropie de aceste biete ființe omenești, care sunt prostituatele, și să le aducă pe calea cea dreaptă. Preocuparea ei majoră ar trebui să fie aceea de a le aduce pe acestea la pace cu ele însele și cu Dumnezeu, înlăturându-le amăgirea că ar fi nevrednice de iertare și de mântuire, căci mare este mila lui Dumnezeu și puterea pocăinței. Rolul Bisericii este de a căuta autenticele cauze ale depravării, care nu privesc doar pe baiadere, ci și pe „clienții“ acestora, în vederea salvării lor și a asanării morale a întregii societăți. ■

Extinderea NATO, un eveniment cu o încărcătură simbolică extraordinară în destinul meandric al României, a fost întîmpinată, dacă nu cu un entuziasm generalizat, măcar cu un consens tacit al românilor. Cinismul fatalității internaționale a făcut nu doar să fim învinși de alianța care ne-a fost ostilă 40 de ani, dar și să implorăm absorbția în NATO, văzând în aceasta soluția universală pentru problemele României.
Cum arătau însă raporturile între români și Alianța Nord-Atlantică în 1949, în momentul semnării Tratatului de la Washington?

România între anti și pro-NATO (2)

Paul NISTOR

Cititorilor români, asupra cărora se exercitau presiuni constante prin promovarea imaginii războinice a Apusului, li se oferea o minimă satisfacție, prin înglobarea lor în marea mișcare pentru pace și prin participarea la salvarea omenirii. Impresia unui uriaș val pacifist care se revărsa peste lume era generalizată în ziarele bucureștene. Românii ar fi trebuit să se simtă solidari cu muncitorii italieni care demonstrau contra NATO la Roma, Milano și Torino, cu olandezii care nu doreau să lupte într-un nou război mondial și cu francezii care nu acceptau să cedeze către Statele Unite bazele militare. Titlurile articolelor reflectau într-un tempo crescător opoziția față de „pactul morții“: „Lupta popoarelor împotriva pactului agresiv al Atlanticului se întețește“, „Prin meetinguri și manifestări de mase popoarele își arată împotrivirea față de Pact“, „Imperialiștii nu pot înfrânge voința de pace a popoarelor“, „Mari manifestații de protest în toate țările în urma semnării Pactului Atlantic“, „Un enorm val de indignare întâmpină Pactul Atlantic“ etc.

O discuție asupra moralității internaționale, văzute din perspectiva presei române, se poate încadra în cele două tipuri studiate de Morgenthau: supraevaluarea idealistă a eticii în politica mondială și ignorarea moralității,prin promovarea de către diplomați și șefi de state a unei politici de putere structurate doar pe considerente materiale și ideologice. Cele două tipuri erau însă inversate și golite de conținut, în condițiile în care ziariștii români aveau pretenția că statele estice se ghidau după înalte repere etice în plan internațional, iar politicienii occidentali ignorau propria opinie publică din țările atlantice.

Mai mult, problema era pusă de așa natură încât comentariile aminteau de lipsa de realism a analizelor interbelice, făcute de pe pozițiile utopicului curent idealist, născut în relațiile internaționale după primul război mondial. Deși acest curent fusese pe deplin infirmat de ineficiența Ligii Națiunilor și de lansarea celui de-al doilea război mondial, se păstra interpretarea greșită conform căreia politicile de putere sau ghidate de obiectivul obținerii de mai multă securitate puteau fi condamnate moral și echivalate cu intenții demonice în relațiile interstatale.

Criticele aduse tratatului, din această perspectivă, indicau temerile transformării disputelor ideologice în dispute armate, din momentul constituirii blocurilor politico-militare. Principiile de funcționare ale NATO, expuse în textul documentului, erau din start etichetate drept paravan pacific pentru intenții războinice, deși statele occidentale optaseră, cu grijă, pentru formulări lipsite de echivoc.

Explicațiile presei române pentru înființarea NATO se mulau pe punctele forte ale teoriilor sovietice în domeniul relațiilor internaționale. Adevăratele cauze ale coagulării comunității Nord-Atlantice ar fi fost: „dorința de stopare a mișcării muncitorești, de stopare a eliberării coloniilor, de agresiune contra Estului și de extindere a influenței economice la nivel mondial“. Astfel, pactul avea valențele unui instrument al represiunii interne, care trebuia să înăbușe cerințele legitime ale comuniștilor și muncitorimii, grupa toate metropolele într-o conspirație mondială războinică, în momentul în care coloniile alegeau calea independenței, era cu certitudine îndreptat contra Estului, deoarece modelul socialist, model al păcii și prosperității, tindea să elimine capitalismul în multe regiuni ale globului. Cea mai gravă acuzație era însă aceea de subminare a Organizației Națiunilor Unite. Încrederea în capacitățile ONU de gestionare a situației internaționale se afla într-un punct culminant la sfârșitul anilor ’40 ai secolului trecut, iar constituirea unei alianțe în afara Națiunilor Unite era un semn de frondă politică și lăsa impresia formării unui nou Consiliu de Securitate, ale cărui obiective se abăteau de la cele general acceptate de umanitate. Făcându-se vinovată de atâtea interese ascunse, pentru NATO se găseau analogii nu numai în recenta Germanie nazistă, care intenționase să domine lumea, ci și în construcțiile moderne, Pactul Atlanticului fiind rebotezat de către ziariștii de la „Scânteia“ drept „Sfânta Alianță a celor mai întunecate forțe ale reacțiunii“.

Dezlănțuirea de furie a presei române avea însă o țintă precisă: Statele Unite ale Americii. Arareori, și numai atunci când se vorbea de capitalul internațional, Anglia era făcută și ea responsabilă de noua situație mondială încordată. În rest, toți membrii NATO fuseseră plasați în postură de captivi ai Americii. Articolele subliniau rolul de „dirijor al războinicului concert atlantic“ pe care îl deținea SUA și „poziția de suzeran a Statelor Unite față de partenerii lor“. Statele europene, dintre care Franța și Italia erau cele mai menajate de presa bucureșteană, apăreau doar ca victime ale superputerii americane, vasali trimiși să se războiască pentru interese străine lor, sateliți transformați în piață de desfacere pentru armamentul american.

Pentru creșterea repulsiei cititorului român față de America, superputerea atlantică era permanent așezată în tandem cu o Germanie militarizată și dominatoare. Românului de rând, obișnuit să se raporteze la un inamic impozant, i se prezenta un nou pol al urii, printr-un transfer de ostilitate dinspre vechiul inamic către noul rival ideologic. Statele Unite preluau, așadar, imaginea hegemonului despotic, imagine consolidată prin sublinierea complicității ascunse dintre conducerea de la Washington și foștii guvernanți naziști. Astfel, americanii erau protectori ai criminalilor de război, mențineau elemente pro-hitleriste și militariste în

sectoarele administrativ și economic ale Germaniei de Vest și duceau o „politică generală de sprijinire și încurajare a elementelor fasciste, de reînviere a unui stat reacționar și agresiv al Germaniei de Vest, pion principal în planurile războinice ale imperialismului american“. Argumentul pueril adus în sprijinul acestei teze și utilizat obositor în primăvara anului 1949 era ignorarea repetării unei agresiuni germane în Apus. În timp ce toate tratatele URSS cu statele estice aveau fațada unei alianțe care se preîntâmpine un posibil atac german, într-un viitor apropiat, textul NATO nu ridica această problemă, semn că occidentalii ar fi fost preocupați mai mult de o acțiune ofensivă decât de una defensivă. Așa cum Germania păstrase, între 1940-1944, doar prin teroare ordinea în domeniul ei european, și Statele Unite, înainte de cucerirea lumii, inițiau represalii în perimetrul intern al vasalilor, deoarece „Pactul Atlantic reglementează intervenția imperialistă americană pentru înăbușirea mișcărilor de eliberare națională și socială în țările marshalizate“.

Aceste atacuri furibunde împotriva imaginii Statelor Unite ne apar ridicole în condițiile în care un stat mic și epuizat, precum România, încerca să aducă prejudicii intereselor unei superputeri, de pe pozițiile apărării echității internaționale și în numele suportului oferit statelor slabe și claselor defavorizate. Servind în primul rând intereselor Uniunii Sovietice, aceste articole din presa română conturau însă și o strategie a comuniștilor români, care doreau să cultive amenințări externe inexistente, ca posibilitate de a demonstra eficiența regimului în protejarea cetățenilor față de un eventual atac inamic.

Comentariile agenției române de știri RADOR se plasau pe poziții absolut diletante, apelând mai mult la explicații emoționale decât la analize profesioniste, și se înscriau, în general, în spiritul curentului idealist, proaspăt sucombat. Mult timp, presa română nu a avut o poziție proprie, fapt ce reflecta o anume confuzie existentă la nivelul conducerii politice. Reacția la prezentarea proiectului de tratat NATO se limita, la început, la preluarea argumentelor din presa sovietică și la comentarea „Memorandumului guvernului sovietic cu privire la Tratatul Atlanticului de Nord“. Chiar și analizele ulterioare s-au dovedit lipsite de originalitate, deoarece repetau la infinit poziția sovietică din Memorandum. Multiplele reacții „populare“ au suplinit lipsa unei reacții politice oficiale a guvernului României. Diverse organizații și asociații înfierau cu mânie proletară agresivitatea imperialismului american. Deturnat prin *vox populi*, răspunsul conducerii comuniste încerca să dobândească legitimitatea care provenea de la națiune și să obțină credibilitatea pe care guvernul nu o avea.

Exemplul cel mai elocvent îl aflăm în numeroasele comentarii de politică externă care se făceau la „Congresul intelectualilor din RPR pentru pace și cultură“. Secretarul Comitetului Centru al PMR, Iosif Chișinevschi, încrezător în viitorul comunist al omenirii, atenționa că „… imperialiștii nord americani, englezi și lacheii lor, cuprinși de spaimă și spumegând de furie, încearcă, dacă nu să oprească cursul dezvoltării istorice dar cel puțin să o întârzie“. Zaharia Stancu, președintele Uniunii Scriitorilor din RPR, considera că „Pactul Atlanticului este un program de acțiune politică, militară, strategică, al cărui obiectiv este statornicirea dominației în lume a imperialismului anglo-american“. Lucrările Congresului intelectualilor ocupau spații largi în publicațiile românești și încercau să ofere un semn de respectabilitate luptei contra înființării NATO. Rezoluția votată în plenul congresului concluziona: „Ajutat de tot ce este mai reacționar în lume, imperialismul american pune la cale încheierea Pactului Atlanticului de Nord, cu scopul vădit de a dezlănțui împotriva omenirii însetate de pace urgia unui al treilea război mondial“.

Momentul 1949 reactualiza, în viziunea de politică externă românească, o dublă frustrare: plasarea în poziția de învins (nerecunoașterea cobeligeranței) și interzicerea accesului în ONU. Această dublă frustrare, combinată cu sentimentul permanentei insecurități pe care îl avea nomenclatura comunistă, a transferat angoasele unei minorități la nivelul manifestărilor oficiale de politică externă. În condițiile date, Statele Unite fiind vinovate de umilințele internaționale la care fusesem supuși, România și conducerea țării nu au ezitat să inițieze o strategie absurdă, de tensionare a relațiilor cu superputerea occidentală. Articolele presei bucureștene lasă impresia unei dispute pe picior de egalitate cu Washingtonul, în care românii inițiau o rivalitate ideologică mondială, vorbind în numele Estului și a valorilor umane, în general. Ridicolul situației transpare din asimetria actorilor, deoarece Bucureștiul a nu sesiza că reprezintă un stat mic și ignorat în plan internațional, iar obiectivele afișate erau prea mari pentru o țară epuizată de război. Guvernul Petru Groza lupta contra Statelor Unite, a Pactului Nord-Atlantic, contra imperialiștilor și monopoliștilor din întreaga lume. Lipsa de realism a discursului de politică externă arunca o nuanță cel puțin hilară asupra liderilor români.

Este foarte probabil că Bucureștiul își permitea asemenea barbarisme diplomatice și datorită proaspetei semnări, la 4 februarie 1948, a „Tratatului de prietenie, colaborare și asistență mutuală între URSS și RPR“. Acest tratat rezolva chestiunile de insecuritate resimțite de comuniștii români și, în schimbul garantării sprijinului militar sovietic, Bucureștiul se transforma doar în ecoul vocilor autorizate de la Moscova, participând la susținerea mondială a cauzei sovietice și la iritarea oficialităților americane.

Pentru a replica într-un mod oficial formării Pactului Atlantic, guvernul Groza trimitea guvernului SUA, la 31 martie 1949, o notă de protest referitoare la împiedicarea restituirii bunurilor românești jefuite de naziști și aflate în zona americană a Germaniei. În acest context, americanii erau acuzați de încălcarea tratatului de pace și de accederea la un statut de jefuitori internaționali. Iritate de răspunsul legației americane, care reproșa României lipsa de respect arătată drepturilor omului și libertăților fundamentale, oficialitățile române înaintau o a doua notă, care nu reflecta în nici un fel eleganța și înțelepciunea conceptului de diplomație. Statele Unite erau acuzate de sprijin pentru inamicii regimului, legionari și țărăniști, de spionaj contra intereselor României, de „ațâțarea la război și politică de pacte agresive, întreținerea focarelor de război și susținerea bandelor fasciste care ucid în masă femei și copii, care ele constituie cu adevărat o violare brutală a drepturilor și libertăților fundamentale ale omu-

lui". Descoperind activitățile de spionaj desfășurate la legațiile americană și britanică, autoritățile române concluzionau că centrul de greutate al luptei împotriva intereselor naționale se mutase acum în exterior, americanii sabotând primirea României în ONU, inspirând abuzuri ale guvernelor francez și elvețian contra cetățenilor români și intenționând să impună o blocadă economică.

Mai mult decât atât, solidaritatea socialistă conducea deja la un corespondent estic al celebrului articol 5 din Tratatul NATO, România simțindu-se datoare să intervină în apărarea Moscovei. Interesele noastre se identificau, dintr-o dată, cu interesele generale ale Estului și Bucureștiul avea tendința să acționeze ca o mare putere. Pentru susținerea teoriilor marxiste asupra relațiilor internaționale (ideea dominației în scopul transmiterii profitului de la periferie către centrul lumii capitaliste) erau rememorate vremurile în care firmele „Standard Oil", „Royal Dutch-Shell", „Westminster Bank", „Hambros Bank" sau „Wickers Ltd." aveau poziții solide în România. Lupta contra unei ipotetice exploatări economice devenise motor al politicii de ură pe care regimul comunist român o ducea contra Vestului și posibilitate de justificare a strângerii relațiilor cu Estul.

Însușindu-și teoria marxistă a relațiilor internaționale, românii căpătau obsesia confruntării cu imperialismul occidental și totalitatea relațiilor internaționale devenea subordonată economicului. Monopolurile americane, concurând pentru obținerea supremației pe piața mondială, creau teorii și structuri politico-militare, care să joace rol de paravan și exercitau presiuni asupra propriilor state, în direcția expansiunii și a războiului.

Interpretarea dată de autoritățile române evenimentelor internaționale, din 1949, poate fi ușor decodificată, dacă aplicăm o paradigmă de securitate. Aceasta ne dezvăluie un stat român slab, aflat în plină criză internă, cu obsesii de permanentă insecuritate, frustrat datorită statutului internațional modest și care folosea false amenințări externe pentru introducerea unei ordini interne despotice. și, ceea ce era mai grav, interesul nomenclaturii comuniste era propulsat la rang de interes național, în detrimentul cetățenilor de rând. În aceste condiții, politica externă era utilizată ca instrument de consolidare a regimului comunist și de discreditare a unei posibile opoziții interne. ■

Părintele Calciu despre sistemul represiv comunist (5)

în dialog cu Nicolae Stroescu-Stînișoară

În octombrie 1994, dl Nicolae Stroescu-Stînișoară a purtat un lung dialog cu Părintele Gheorghe Calciu despre „reeducarea" de la Pitești, dar și despre alte mijloace de represiune folosite de regimul comunist împotriva opozanților săi. Considerăm că această mărturie a Părintelui Calciu are valoare de document pentru un, sperăm, cît mai apropiat proces al comunismului.

Nicolae Stroescu-Stînișoară: ***Intrăm într-o altă fază a vieții dumitale, în care, așa cum mărturiseai, te așteptai că o să înceapă represiunea directă și închisoarea, pe care o cunoști așa de bine.***

Știu că în perioada respectivă s-a înființat un *Comitet internațional de apărare a libertății religioase și de conștiință,* ***în care ai fost cooptat și dumneata. Mai știu că s-a înființat în 1979 SLOMR-ul,*** *Sindicatul Liber al Oamenilor Muncii din România.* ***Aș vrea să avem de la dumneata ceva despre acest sindicat, făcând precizarea că, din perspectiva noastră, de aici din Occident și de la*** *Europa Liberă*, ***și a mea, care mă ocupam de programul Lumea creștină, se ridicase demult problema, nu numai pe plan intelectual, dar și în conștiința noastră, a necesității unei doctrine sociale a Bisericii. Și aceasta nu dintr-un spirit de imitație, pentru că se știe că Biserica Romano-Catolică are o doctrină socială oficială, care, în mare, se poate spune că a fost critică și față de colectivism și socialism, dar și față de un capitalism nestrunit. Noi ne gândeam că Bisericii noastre i s-au retezat posibilitățile în acești zeci de ani de tăcere de a-și elabora o proprie doctrină cu privire la atitudinea pe care urmează să o ia Biserica față de problemele sociale, muncitorești etc. și a apărut acest sindicat. Aș vrea să știu care a fost întâlnirea dintre dumneata și acest sindicat.***

Părintele Gheorghe Calciu: În perioada de persecuție, *Europa Liberă* m-a susținut foarte mult. Făcea cunoscut cazul meu în țară. Și am început să fiu contactat de tot felul de persoane, sute de persoane, care îmi dădeau telefon sau îmi scriau. Probabil că au fost mult mai mulți cei care ar fi vrut, dar nu puteau să ajungă la mine. Unele scrisori veneau chiar oficial. Sigur că erau controlate de Securitate. Erau diverse moduri: oameni care veneau pe la vecini, despre care știau că erau oameni buni și le dădeau scrisorile; mă contactau la telefon – până la urmă telefonul mi-a fost tăiat.

Și în jurul meu s-a creat atunci această șansă ca oamenii să se poată cunoaște sau să poată să aibă sentimentul unei solidarități, prin faptul că se adresau aceleiași per-

soane. În perioada aceasta am fost contactat de dr. Ionel Cană și de domnul Gheorghe Brașoveanu. S-a născut în noi ideea constituirii unui sindicat, a unei asociații, care să apere drepturile omului, dar în special ale celor mai mărunți: intelectuali bineînțeles, dar în primul rând muncitori.

Dr. Cană lucrase la o întreprindere și cunoștea toate abuzurile care se făceau cu muncitorii. Și am început să discutăm. Ei veneau la mine. Erau urmăriți, dar nu se temeau. Sigur, în același timp, noi eram supravegheați prin telefon și prin diverse aparate care erau montate undeva în casă, nu știu unde. Și Securitatea era la curent cu tot ce discutam noi, până când am hotărât să înființăm acest sindicat. Dr. Cană a primit misiunea să redacteze corpul articolelor de constituire a Sindicatului Liber.

Nicolae Stroescu-Stînișoară: ***Deci un statut.***

Părintele Gheorghe Calciu: Un statut, da, pe care trebuia să-l lansăm brusc prin Radio *Europa Liberă*, înainte ca Securitatea să aibă cunoștință de el. Această redactare a articolelor a făcut-o doctorul Cană, sfătuit de mine și de domnul Brașoveanu. Însă acest lucru îl făceam în scris, fiindcă Securitatea n-a avut cunoștință de constituirea acestui statut. Statutul mi l-a dat mie dr. Cană și eu m-am întâlnit cu John Crossley, într-o împrejurare, și John Crossley ne-a scos statutul din țară și l-a dus la *Europa Liberă.* Lansarea declarației de constituire și a statutului a fost într-adevăr un fel de trăsnet. Asta se întâmpla înaintea înființării Sindicatului Liber din Polonia!

Nicolae Stroescu-Stînișoară: ***Tocmai. Vreau să precizez că, în acest itinerar al represiunii dumitale, dl Crossley a apărut ca o figură foarte luminoasă. Nu numai în împrejurarea aceasta. El făcea parte dintr-o organizație din Statele Unite care se ocupa cu supravegherea respectării sau nerespectării libertății religioase în răsăritul Europei și despre el va mai veni vorba în narația noastră. Iar, în ceea ce privește sindicatul și cronologia acestor mișcări, într-adevăr trebuie să reținem că inițiativa unui sindicat liber a fost mai întâi în România și pe urmă în Polonia.***

Părintele Gheorghe Calciu: Sigur că da. Numai că la noi în țară vestea a fost uluitoare. În clipa în care s-a transmis la *Europa Liberă* această declarație de constituire a sindicatului, au început să curgă telefoanele și scrisorile și veneau cetățeni care se înscriau în sindicatul nostru. Sute și sute de oameni! Nu mai țin minte, s-au transmis la *Europa Liberă.* Prin mine se transmiteau toate aceste lucruri. Și, după ce am fost noi arestați, s-a declanșat și valul mare de arestări a celor care se înscriseseră sau anunțaseră că se înscriu sau trimiseseră adeziunea lor prin poștă. Se invoca pretextul parazitismului. Și am cunoscut în închisoare, am văzut atunci, mi-a ajuns la ureche: o serie întreagă de oameni, sute de inși, care fuseseră arestați și condamnați fără nici un fel de judecată. Erau chemați în fața instanței și li se spunea: *„Popescu, un an și jumătate!“,* fără nici un fel de instrucție făcută de către acuzare. Simplu, erau chemați în fața instanței și li se dădea sentința de condamnare.

Și astfel a fost nimicit acest sindicat, prin arestarea noastră și arestarea altor sute de oameni.

Nicolae Stroescu-Stînișoară: ***S-ar putea spune că era un sindicalism cu etică de esență creștină. A fost un sindicat creștin.***

Părintele Gheorghe Calciu: Absolut.

Nicolae Stroescu-Stînișoară: ***Ce a urmat?***

Părintele Gheorghe Calciu: Arestarea.

Nicolae Stroescu-Stînișoară: ***Cum s-a procedat?***

Părintele Gheorghe Calciu: Într-o dimineață a venit Securitatea – așa cum se făcea și înainte, nu era nici o deosebire –; au blocat intrările, n-au mai dat voie la nimeni să iasă sau să intre din și în blocuri și apartamente. M-au luat pe mine și au rămas după aceea și au tras jaluzelele, ca să nu se vadă de afară, pentru a face o percheziție amănunțită, în care mi-au luat tot ceea ce se putea lua. Lucruri care nu erau grave, de fapt, pentru că nu țineam în casă nimic grav. Și, cu ocazia aceasta, au luat-o pe soția mea, au ținut-o ore întregi la Securitate, sub anchetă, sub amenințări, încercând să smulgă de la dânsa declarații împotriva mea. Au luat vecini, au luat oameni despre care știau că au venit pe la mine. Încât încercau atunci să construiască un fel de complot în jurul meu, scopul fiind ca oamenii aceia să facă declarații denigratoare sau să mă acuze de orice. Era permis orice, să se inventeze orice. De altfel, unii dintre cei care mă vizitaseră și care au fost aduși martori la noi la proces m-au acuzat de tot felul de lucruri, minciuni, pur și simplu, din care se vedea că oamenii erau îngroziți. O singură persoană a fost de un curaj nemaipomenit, o doamnă, Elena Ștefănescu, care fusese pe la mine și care a intrat acolo în instanță fără să se teamă, cu un curaj nemaipomenit. Ea și fetele ei fuseseră terorizate, ca să smulgă de la dânsa acuzații nedrepte împotriva mea, pe care acum le contesta și spunea că adevărul este cu totul altul, acuzând mai departe în fața instanței regimul de teroare al lui Ceaușescu ș.a.m.d. Bineînțeles că declarația nu i-a fost luată în seamă și procesul și-a urmat cursul lui.

Nicolae Stroescu-Stînișoară: ***Cât a durat procesul?***

Părintele Gheorghe Calciu: A fost o singură ședință de câteva ore. Nu era propriu-zis un proces, era numai o înscenare. Prima instanță mă încadrase la pedeapsa cu moartea, fiind considerat instigator și agent al unei puteri străine. Nu precizau care era puterea străină. Ei se refereau la America, bineînțeles. Ca spion. Nu trebuia să aducă nici un fel de dovadă pentru acuzația asta: ei te încadrau pur și simplu. Trebuia condamnare! Dar, datorită faptului că mai multe organizații din străinătate au început să lupte pentru mine, mi-au schimbat încadrarea și mi-au dat o pedeapsă mai mică, la 15 ani.

Nicolae Stroescu-Stînișoară: ***Acuzația finală fiind care?***

Părintele Gheorghe Calciu: *„Acțiune dușmănoasă împotriva ordinii de stat în serviciul unei puteri străine“.*

Nicolae Stroescu-Stînișoară: ***Ți s-a asigurat un avocat din oficiu?***

Părintele Gheorghe Calciu: Da, mi s-a acordat un avocat din oficiu, care, îmi pare rău s-o spun, a fost mai acuzator decât procurorul. Om fără caracter (și după aceea am auzit că a murit). Îmi pare rău că în instanță am fost dur cu el, dar... atunci era o tensiune prea mare, ca să poți să te stăpânești. *(va urma)*

Sfințenie și infailibilitate (2)

Am cunoscut și am văzut cu ochii mei oameni sfinți, oameni de a căror simplă prezență te înfiorai – fără să fi rostit vreun cuvînt, fără să fi făcut nici cel mai mic gest –, oameni la a căror apropiere simțeai cu duhul o lume mai presus de fire, mai presus de minte. Sînt dator să vorbesc despre ei, deoarece chiar și atunci cînd ajungem să cunoaștem asemenea purtători de Duh rătăcim în neputința noastră încurcînd Duhul lui Dumnezeu cu duhul acestei lumi. Am arătat pînă aici care sînt roadele Adevărului, ale Sfîntului Duh, și roadele celui rău, pentru a ști să-i deosebim pe cei ai lui Hristos de vrăjmașii Săi.

Monahul FILOTEU

Împărțind un pic lucrurile, recunoaștem pe cel sfînt după viața sa și după învățătura sa. Viețile Sfinților ne sînt cea mai bună pildă de împlinire a Evangheliei, de urmare a lui Hristos. În ele vom găsi chipul în care sfinții au înțeles să-i urmeze Domnului, să pună în lucrare poruncile Sale. Pe lîngă Viețile Sfinților, sfinții ne-au lăsat de multe ori și scrieri, un ocean de scrieri. Pînă aproape de vremile noastre creștinii ortodocși au numit *Sfintele Scripturi* nu numai Noul și Vechiul Testament, ci și toate scrierile/scripturile sfinților. De ce? Pentru că din toate izvorăște sfințenia, din toate acestea izvorăște Duhul Domnului, Duhul Celui Sfînt.

Pentru aceea, ca să înțelegem cum se cuvine sfințenia, se cuvine să înțelegem că omul se face o icoană a înțelepciunii atunci cînd mărturisește pe Dumnezeu atît cu viața, cît și cu învățătura sa. Ce este al omului și ce este al Domnului în săvîrșirea sfințeniei? „Puterea Mea se desăvîrșește întru neputință“, i-a vestit Domnul Apostolului neamurilor (2 Corinteni 12:9). Și neputința omenească se găsește la fiecare dintre sfinții care au petrecut pe pămînt pînă azi. Mai presus de sfinți s-a ridicat Maica Domnului, pe care Cel întrupat dintru ea, Hristos Mîntuitorul lumii, a învrednicit-o a se ridica mai presus decît firea îngerilor și decît tot neamul omenesc, căci Maica Domnului nu a greșit și nu a păcătuit nici măcar cu gîndul. Neputința omenească se regăsește însă la fiecare din sfinți, atît în viața, cît și în învățătura sa. „Desăvîrșirea pămîntească este o desăvîrșire nedesăvîrșită“. Dacă s-ar fi scris toate cîte au făcut sfinții pe pămînt și toate cele pe care le-au rostit, cu adevărat, încurcată ar fi fost înțelegerea sfințeniei. De ce? Pentru că am fi văzut neputințe pretutindeni și însăși neputința minții noastre nu ne-ar mai fi lăsat să vedem lucrarea dumnezeiască a lui Hristos cu fiecare din ei, ci ar fi lăsat loc diavolului să ne arate mai vîrtos neputințele și scăderile lor.

Și tocmai pentru a înțelege că numai Hristos a fost fără de greșeală, că numai Dumnezeu nu poate greși, vom aduce aici cîteva pilde de alunecări și scăderi.

Și sfinții greșesc

Astfel, îl avem pe Sfîntul Apostol Petru, pe care Sfîntul Pavel l-a mustrat înaintea tuturor pentru fățărnicia de a se osebi de cei care din netăierea împrejur au primit Botezul. Îl avem pe Sfîntul Grigorie de Nissa (numit de Sfinții Părinți ai celui de-al patrulea Sinod Ecumenic „Părintele Părinților“), care a scris că muncile celor păcătoși vor avea sfîrșit. Îl avem pe Sîntul Ioan Gură de Aur, care a spus despre Maica Domnului că bolea de slavă deșartă cînd ea și frații Lui L-au chemat afară, fiind mulțime multă. Îl avem pe Avva Serapion, care s-a întristat tare aflînd că Dumnezeirea nu are mîini, picioare, nas și urechi, ci doar enipostasul Fiului a luat acest chip, și a început să plîngă: „Vai mie, nenorocitul! Mi L-au luat pe Domnul meu, iar pe Cel pe care-L am acum nu-L văd, și nu știu nici pe cine rog, nici pe cine chem“ . Îl avem pe Sfîntul Simeon Stîlpnicul, care a primit cu aceeași deschidere atît pe ortodocșii, cît și pe monofiziții din vremea sa. Îl avem pe Sfîntul Ioanichie cel Mare, care după o viață petrecută în aspre nevoințe, venind prigoana împotriva icoanelor, nu doar că nu a mărturisit învățătura ortodoxă, dar a și propovăduit împotriva ei pînă în ziua în care un alt om cu viață sfîntă i-a luminat ochii minții. Îl avem în zilele noastre și pe Părintele Cleopa, care în tinerețe s-a alăturat cu știința sa măsurilor de forță ale statului ateu care îi prigonea pe „stiliști“ (simpli mireni, preoți și călugări care apărau Predania Bisericii împotriva modei), iar mai apoi, la bătrînețe, cunoscînd greutatea și păgînătatea rătăcirii ecumeniste, nu a mustrat-o cu toată tăria în fața celor ce și-au lăsat mințile robite de ea, ci doar rareori, cînd era întrebat de cei apropiați o făcea. De asemenea, și Părintele Dumitru Stăniloae a avut cîteva abateri de la adevărul Ortodoxiei (cum ar fi împărtășirea de harul sfințitor și de lumina Dumnezeirii nu numai a ortodocșilor, dar și a ereticilor; sau vorbirea despre Hristos ca Învățător, Arhiereu și Împărat, preluată nu de la Sfinții Părinți, ci din învățăturile ereticului Luther). Mulți învățători și dascăli ai Bisericii lui Hristos nu și-au cîștigat locul între sfinți nu atît pentru viața pe care au dus-o, ci mai ales pentru aceste depărtări de la adevăr; astfel, Fericiții Augustin, episcopul Ipponiei, Theodorit, episcopul Kirului, Theofilact, arhiepiscopul Ohridei și alți mulți, pentru abaterile de la Ortodoxie nu au fost proslăviți de Biserică, chiar dacă scrierile lor rămîn pentru veșnicie, în cea mai mare parte a lor, un dreptar al Bisericii. Cugetul Bisericii a osîndit chiar prin blestemul veșnic, prin anatema, pe cei care, deși și-au petrecut viața în mari nevoințe, s-au rătăcit de la adevăr crezîndu-și minții lor și amestecînd învățătura Bisericii cu minciunile păgîne (precum au pățit nevoitorii egipteni Evagrie din Pont și Didim cel Orb).

Toate aceste pilde nu știrbesc cîtuși de puțin din măreția Sfinților Bisericii, ci vin să dea mărturie pentru cuvîntul Sfîntului Isaac: „Desăvîrșirea pămîntească este o desăvîrșire nedesăvîrșită“, mai ales că de multe ori greșelile făcute au fost greșeli ce au venit din neputința minții de a strînge neîncetat cu chingile fricii de Dumnezeu cuvintele pe care le rostim ori le scriem. Pentru aceea se și întreba Sfîntul Vasilie cel Mare: „Cine este omul care să grăiască multe și să nu greșească?“ O altă pricină a

scăderilor sfinților a fost dorința de a îndrepta pe alții; ea i-a făcut pe mulți să rătăcească, depărtîndu-se de lumina Adevărului. Neștiința și uitarea, doi uriași vrăjmași ai mîntuirii noastre, au fost iarăși pricină a rătăcirii. De multe ori, după cuvîntul Sfîntului Varsanufie cel Mare, mulți din învățătorii Bisericii s-au avîntat pe un ocean pe care nu aveau puterea de a-l străbate fără vătămare. Și totuși, mila lui Dumnezeu este împreună cu omul care Îl caută pe El și îl îndeamnă pururea să însetează după Adevăr. Dar iconomia dumnezeiască nu rînduiește a se da daruri ale Duhului Sfînt celor care nu au fost botezați ortodox și care nu mărturisesc drept credința în Hristos. Și chiar atunci cînd din neștiință ortodocșii se rătăcesc, nici atunci nu-i lasă singuri, ci le trimite pe cineva să le lumineze ochii minții.

O erezie: infailibilitatea

Minunată este pilda bătrînului care Liturghisea întotdeauna împreună cu Sfinții Îngeri pe care îi vedea și cu care putea chiar să vorbească, dar care din neștiință luase rînduiala Proscomidiei de la eretici. Acestuia un diacon i-a spus că Biserica nu primește slujba eretică. Atunci, bătrînul, tulburîndu-se, i-a întrebat pe Îngeri: „Diaconul îmi grăiește mie în acest chip. E adevărat ce spune?“ „Ascultă de el, căci are dreptate“, i-au răspuns Îngerii. „Dar pentru ce nu mi-ați spus voi mie aceasta?“, a întrebat bătrînul. „Așa a rînduit Dumnezeu“, au spus ei, „ca om pe om să se îndrepte“.

Ferestrele omului către lumea văzută și către cea gîndită sînt simțurile sufletești (mintea, cugetarea, părerea, închipuirea și simțirea) și simțurile trupești (văzul, auzul, gustul, mirosul, pipăitul). Prin toate acestea pătrunde în suflet înșelarea. Prin dumnezeiasca Iconomie, Predania Bisericii a învistierit în învățăturile sale dogmele cele mîntuitoare, așa încît cei ce vor să se mîntuiască să primească prin credință din vistieria Predaniei învățătura descoperită nevoitorilor ce au dobîndit de sus cunoștința. Numai această cunoștință a Adevărului (harul) împreunată Sfintelor Taine ale lui Hristos Adevărul dăruiește omului Viața cea adevărată, Viața cea neînșelată.

Omul de azi, ajungînd la vîrful rătăcirii și înșelării întregii istorii a omenirii, a început să fie părtaș, în nesimțirea lui, uneia din cele mai mari înșelări și rătăciri a neamului omenesc, erezia infailibilității. Ce susține ea? Că un om (la început papa de la Roma, iar mai apoi din ce în ce mai mult fiecare din noi) nu poate greși. Ce este această erezie? Vîrful trufiei neamului omenesc, vîrful îndrăcirii minții noastre. Și întrucît pe verhovnicul lumii eretice contemporane, papa, lumea îl numește „Sfîntul Părinte“, hrănindu-i neîncetat trufia minții, de aici începem și noi să ne raportăm la Sfinții Părinți ai Bisericii lui Hristos precum ereticii apuseni la actualul papă. Și adăugînd la rătăcirea minții noastre un cuvînt al Sfintei Predanii, că orice cuvînt al Sfinților Părinți are putere canonică, sîntem gata să ascultăm fără dreaptă măsură orice ni s-ar zice de către vreun cleric. Și de aici repede cădem în rătăcirea de a ne lăsa, noi, orbii, călăuziți de orbi.

Foto: Bogdan Onofrei

Dar nu despre aceasta să vorbim, ci despre părinții cei îmbunătățiți ai vremii noastre, față de care facem greșeala de a-i socoti infailibili. Acest cuget satanic ne depărtează de Hristos cu toată dragostea ce ne-ar purta-o ei înaintea lui Dumnezeu. Suntem datori să le urmăm cuvintele și sfaturile cu toată ființa atîta vreme cît ele nu se depărtează de Predania Bisericii; dar pentru asta suntem și noi datori să cunoaștem această Predanie. Neștiința nu este o faptă bună, ci un păcat. Cu adevărat, pentru ascultarea noastră plină de dragoste, de multe ori Dumnezeu îndreptează greșelile celor ce ne povățuiesc, dar nu se mai întîmplă aceeași atunci cînd ei se îndepărtează de la învățătura Bisericii. Căci atunci ne lăsăm și pe noi rătăciți și suntem de două ori vinovați: întîi pentru că ne-am călcat conștiința în picioare cînd ne striga să cugetăm cu cugetul Bisericii, nu cu al nostru, nici cu al povățuitorului nostru, și al doilea pentru că nu i-am spus adevărul, în frica Domnului, celui ce ne abătea de la Adevăr. Este greu să găsești într-un om și bătrînețea înțelepciunii pe care Sfinții au dobîndit-o în zeci de ani de nevoințe, și tinerețea duhului, care să-L plieze pe Hristos (așa cum El Însuși vrea!) vremii în care trăim, prin Care să dobîndim răspunsuri adevărate, care să ne apere curățenia duhului și a trupului de răutatea care veșnic se umflă și se întărește; tinerețea duhului ni-L dăruiește pe Doctorul sufletelor și al trupurilor, Care niciodată nu dă vreunei boli alt medicament decît cel ce i se cuvine. Erezia infailibilității ne îndeamnă să nu-I mai urmăm Domnului Iisus Hristos Mîntuitorul lumii, ci celui pe care mintea noastră îl proclamă „Sfîntul Părinte“. Amar, amar, și iarăși vai!, celor ce și-au proclamat astfel de „Sfinți Părinți“ mai ales din cei ce confundă astăzi Biserica lui Hristos cu partidul unic la putere, căci s-au făcut de bună voie vase ale pierzaniei. „Mi-e prieten Platon“, spunea un înțelept din vechime, „dar mai prieten adevărul“.

Ce spune „omul infailibil“ despre omul sfînt? „Întotdeauna eu am fost așa ca el, și chiar mai mult decît atît“. Ce spune sfîntul despre „omul infailibil“? „Dintre păcătoși, cel dintîi sunt eu“.

■

Mucenici la Muntele Athos*

Arhim. Ghervasie PARASCHEVOPOULOS

Ne aflăm în epoca în care Bizanțul urmărea unirea Bisericii Ortodoxe Răsăritene cu ereticul papă de la Roma. Și aceasta pentru că împăratul de atunci al Constantinopolului – Mihail al VIII-lea Paleologul (1259-1282), aștepta de la papa Urban al IV-lea (1261-1264) să ajute politic Imperiul Bizantin. Cu toate acestea, această încercare a împăratului a întâmpinat o statornică împotrivire din partea patriarhului Iosif I (1267-1275). Dacă în alte situații patriarhul era foarte credincios împăratului, în momentul în care împăratul a pus problema unirii, s-a împotrivit *„și a declarat cu jurământ că în nici un caz nu va semna unirea cu ereticul papă*“. Niciodată nu va recunoaște autoritatea papei care este potrivnică Evangheliei, Sfintei Tradiții și canoanelor bisericești.

Pretențiile papei în legătură cu unirea erau următoarele:

I. Jurământ de credință din partea tuturor clericilor față de papă;

II. Catehizarea poporului să se facă în acord cu credința papei de la Roma;

III. Cu precădere adaosul „Filioque“ în Simbolul Credinței, adică învățătura că Sfântul Duh purcede „și de la Fiul“, iar nu numai de la Tatăl;

IV. Papa să fie socotit ca așezat de Dumnezeu să judece și să hotărască irevocabil și fără drept de apel în orice chestiune dogmatică. Fără drept de apel, adică să nu se poată anula sau contramandata (dejuca) orice hotărâre a sa! „Să fie, cu alte cuvinte, autoritate bisericească supremă“. Și cum rămâne cu Sinoadele bisericești, locale sau ecumenice?! Ei, acestea trebuie aerisite, deoarece papa a fost – după cum zic catolicii – mai presus și superior Sinoadelor locale și ecumenice. Dumnezeul meu, ce înălțare luciferică!!!

Aceleași convingeri le nutrea și succesorul papei Urban al IV-lea, papa Clement al IV-lea (1265-1268). Dar și urmașul lui Clement, papa Grigorie al X-lea (1271-1276). Statornic crez al tuturor papilor! Aceleași pretenții! Aproape aceleași condiții pentru unire pe care le ceruse stăruitor și împăratul.

Împotrivirii față de unire a patriarhului Iosif I s-au alăturat și mulți teologi. Biserica toată. Dar această împotrivire l-a mâniat din cale afară pe împărat. și într-o așa măsură, încât a început prigoana. Pe unii i-a chinuit, pe alții i-a surghiunit, iar altora le-a confiscat averile. și un alt lucru: cel mai ieșit din minte dintre toate. Deși tot poporul Constantinopolului era împotriva unirii cu ereticul papă, împăratul orbit de pizmă, a cerut de la locuitorii orașului imperial impozitele pe 10 ani în urmă!

De ce aceasta? Pentru că împăratul redobândise Constantinopolul de la franci înainte cu 10 ani și pentru aceasta se considera pe sine ca proprietar al orașului!

După aceea, delegații săi s-au dus la Lyon, în Franța, unde papa convocase un sinod „unionist“ și de unde aceștia s-au întors cu propunerile de unire ale papei gata semnate.

Care erau propunerile pe care le-au semnat? Aceleași pe care le-a cerut întotdeauna fiecare papă: adaosul „Filioque“ în Simbolul Credinței, recunoașterea supremației papei și dreptul papei de a fi pomenit de către patriarh la Dumnezeiasca Liturghie!

Urmarea? Semnarea acestor pretenții ale papei a stârnit în poporul ortodox al „Împărătesei cetăților“ un val de indignare și revoltă. Aproape toți s-au împotrivit. Desigur, patriarhul Iosif I pentru că s-a opus pe față, a fost izgonit din scaunul patriarhal.

Și atunci?! O, atunci a fost ales patriarh latinocugetătorul Ioan al XI-lea Vekkos (1275-1282)! Imediat s-au ridicat împotriviri din rândurile clerului și ale poporului. Împotriviri din partea tuturor ortodocșilor! S-au împotrivit și s-au remarcat diferite persoane: Evloghia, sora împăratului, Andronic Paleologul, Ioan Paleologul, Manuil Paleologul, toți trei rude ale împăratului și viitori împărați și Isaac Raul. Împăratul și patriarhul au început să-i silească pe toți spre acceptarea unirii prin cele mai tiranice mijloace. Înfricoșătoare mucenicii: închisori, schingiuiri, orbiri, tăierea limbii, ucideri… Un autor fizic și moral al acestor mucenicii fără de omenie era și patriarhul Vekkos!!!

Dar ne-am îndepărtat de subiect! Trebuia totuși. Nu se putea altfel. Numai așa putem acum să înțelegem și prigoana părinților de la Sfântul Munte Athos. Când împăratul și patriarhul au aflat de împotrivirea acestui castru al Ortodoxiei, a Sfântului Munte, și-au ieșit din fire de mânie. Puse stăpânire pe ei patima oarbă a răzbunării. Auzi colo! Să îndrăznească să se opună rasa călugărească porfirei împărătești! Și alta! Fesul călugăresc al simplilor și smeriților monahi de pe Athos să desconsidere mitra patriarhală! Prigoana așadar. Prigoană și împotriva monahilor de la Athos, care dacă s-au dovedit aroganți și au considerat trădare unirea cu antihristul papă, n-aveau decât să plătească această împotrivire a lor cu sânge. Astfel trimișii

* traducere din grecește din revista „*Palami*“

latinocugetători ai împăratului și fanaticii latini, înarmați cu dispoziții stricte și cu o puternică garnizoană, au ajuns la Sfântul Munte și au început crudele mucenicii și executări ale stareților și părinților „reacționari".

Sfânta Mănăstire Vatopedi. Oprire a sângelui și a muceniciei. Când, la propunerea lor de a se alătura unirii toți monahii, latinocugetătorii au întâmpinat hotărâta lor împotrivire, au început schingiuirile părinților. Detașamentul mulțimii de soldați s-a dedat fără nici o ezitare la cele mai neauzite torturi conform cu dispozițiile pe care le aveau.

Dar viteji părinți!

Pentru credința ortodoxă au considerat ca pe o favoare făcută lor a fi supuși acelei mucenicii fără de omenie. și cea mai mare cinste pentru ei era să-și verse sângele pentru Sfânta Ortodoxie.

Doisprezece monahi, viteji mărturisitori, eroi și apărători ai Ortodoxiei, care s-au împotrivit cu mare impetuozitate trădării curatei și nefalsificatei predanii a Domnului nostru Iisus Hristos, au fost conduși pe o colină din vecinătatea mănăstirii. Acolo, latinocugetătorii au înălțat o spânzurătoare. Unul câte unul vitejii monahi au fost spânzurați după cum o arată icoana zugrăvită în amintirea muceniciei lor. Luându-și rămas bun unul de la altul, s-au suit pe eșafod și de acolo la cer, în dulceața și desfătarea raiului, unde se și odihnesc sfintele lor suflete.

Starețului i-au rezervat alt chip de mucenicie. Alt fel de moarte. Nu spânzurarea. Cu cât îl vedeau pe bătrânul Eftimie, care deși fusese martor al atâtor de multe și de crunte schingiuiri la care fuseseră supuși monahii săi, continuând să se împotrivească și să protesteze cu toată tăria sa sufletească împotriva unirii cu ereticul papă, cu atât delegații împăratului și ai papei se umpleau mai mult de mânie. Turbau și scânteiau de furie. Cum să se răzbune pe el? Ce moarte să-i aleagă? Inaintea mănăstirii era marea. Călăii l-au ridicat,au mânat corabia în larg și acolo – legat fiind cu lanțuri – l-au înnecat în mare.

Misiunea lor (!) se sfârșise aici. Urmau acum alte mănăstiri.

Plutonul soldaților latini și latin-cugetători – reprezentanți ai împăratului – a poruncit adunarea în Kareia a tuturor monahilor care locuiau în chiliile din împrejurimile Kareii. Scopul adunării era de a-i obliga pe monahii athoniți și pe întâistătătorul lor – pe Sfântul Protos Cosma (n.tr.) – să accepte unirea cu „biserica" papei. Să „cugete latinește" și să primească dogmele latine.

Totuși, propunerii unei astfel de trădări s-au împotrivit toți. Și Protosul și monahii. Cu un singur cuvânt și cu o singură inimă au răspuns că sunt pregătiți să și moară mucenicește pentru credința ortodoxă,unica și adevărata credință. În zadar reprezentanții latinocugetători ai împăratului i-au amenințat pe monahi cu muncile și chiar cu moartea, iar pe Protos cu spânzurătoarea.

Cu îndrăzneală și cu hotărârea de a muri mucenicește au vorbit împotriva unirii cu reprezentanții papei. Nu se pot împăca – spuneau – lucrurile de neîmpăcat. Poate să se împace Hristos cu Veliar, Hristos cu diavolul? „Ce înțelegere este între Hristos și Veliar?" (II Cor. 6,15). Nici o împărtășire nu poate exista între Răsărit și Apus. De la Răsărit ne-a venit luminarea, iar de la Apus întunericul.

Dialogul a fost considerat de prisos de către latinocugetători. Și aici, în Kareia, călugării aghioriți s-au dovedit de neînduplecat. Stânci neclintite. De aceea și vrăjmașii Ortodoxiei începuseră muncile. Dar cu cât mai mult monahii erau chinuiți, cu atât mai mult mărturiseau credința ortodoxă cu toată puteea lor. Pentru aceasta li s-a și hotărât moartea. O moarte cruntă: spânzurarea și junghierea. ștreangul pentru Protosul Sfântului Munte, ieromonahul Cosma, iar decapitarea pentru monahi. S-a înroșit de sânge pământul sfânt al Kareii.

În Sfânta Mănăstire a iviriților, una din cele mai mari mănăstiri din Sfântul Munte și cu un număr la fel de mare de monahi, latinii și latinocugetătorii au întrebuințat la început toate mijloacele pașnice. Păreau buni și amabili. Întrebuințaseră toate posibilitățile lor în vederea unirii cu „biserica" papală: *„Asta o vrea Dumnezeu. Astfel este voia Lui: „ca toți să fie una*" (Ioan 17,21). Dar nici amabilitățile lingușitoare ale latin-cugetătorilor, nici argumentele lor n-au putut să-i ispitească pe părinții iviriți. Iviriții știau foarte bine ce înseamnă papa. Cunoșteau istoria. Cunoșteau câte răutăți făptuise în anii ce se scurseseră. știau că primirea „unirii" înseamnă cea mai mare trădare. O, nu! În nici un caz nu vor primi o astfel de trădare, ce va fi o pată neagră asupra întregii lor vieți… pe pământ și în cer.

Rezultatul a fost același ca și la celelalte mănăstiri athonite. A fost sângele, mucenicia, moartea. și las' că doar și ei sunt creștini!…

Ce-au făcut așadar? Au poruncit garnizoanei de soldați ridicarea tuturor călugărilor. Porunca a fost executată imediat și, desigur, într-un chip neomenos, barbar, sălbatic. Așa a vrut-o „Sfântul Părinte" de la Roma. „Scopul sfințește mijloacele". Iar acest mijloc de arestare era permis doar cu scopul unirii. Și doar ridicarea monahilor?! Nu, ci și toate celelalte ce aveau să urmeze în continuare.

Pe toți câți își aveau obârșia în Georgia (Iviria) i-au luat ca sclavi în Italia sau, după alții, i-au surghiunit în Italia. Ceilalți monahi – părinți și frați – au fost duși de garda militară, după cum primise poruncă, la arsanaua mănăstirii Iviron. Acolo, i-au urcat într-o barcă având porunca explicită de a mâna în larg și acolo să deschidă niște orificii în vasul în care se aflau părinții iviriți pentru

Marmora din Protaton

În afara bisericii Protaton, spre nord, se află o oarecare marmoră, deasupra căreia se spune că latin-cugetătorii patriarhului „unionist" Ioan Vekkos I-au decapitat pe Cuvioșii Mucenici din Kareia, care s-au dovedit „antiunioniști" și au rămas ortodocși.

Se spune că în timpul iernii, atunci când cade zăpada și acoperă întreaga regiune, pe această marmoră zăpada nu se așterne deloc, ci se preface în apă și astfel rămâne întotdeauna curată.

(Din *Limonariu athonit* al monahului Vlasie, Editura Frăției creștin-ortodoxe „Lydia", Tesalonic, 1998, p. 151)

Peștera celor afurisiți

În părțile de răsărit ale ținutului pustnicesc Vigla și în hotarele Marii Lavre există o oarecare peșteră pe o latură prăpăstioasă de deasupra mării, care astăzi este și ea închisă și zidită cu pietre. Acolo – mai demult – conform tradiției ce s-a păstrat, au existat trei cadavre înfiorătoare la arătare și umflate ca toba ale călugărilor ce au slujit împreună cu latinocugetătorii.

Într-o oarecare carte se relatează că monahul Lazăr Dionisiatul, trecând cu barca pe dedesupt, i-a arătat peștera celor afurisiți vestitul duhovnic și fericitul părinte Malakis (probabil ieromonahul Malahia) în anul 1922.

Cadavrele celor afurisiți se aflau mai înainte în cimitirul Mănăstirii Marea Lavră, dar din pricina întâmplărilor neplăcute au fost aduse în peștera Viglei. Acolo, deoarece leșinase un oarecare închinător bolnav cu inima când a văzut stârvurile celor afurisiți, Marea Lavră a fost obligată să închidă peștera. (*Limonariu athonit*, pp. 137-138)

ca aceștia să fie înnecați. Astfel s-a și întâmplat. Toți Sfinții Cuvioși Mucenici – Părinți și frați mărturisitori – din Mănăstirea Iviron au fost înnecați în mare și și-au dat sufletele lor sfinte Aceluia care a zis prin gura Apostolului și Evanghelistului Ioan: „*Fii credincios până la moarte și îți voi da cununa vieții*“ (Apoc. 2,10).

În acea zi și în acea oră îngerii lui Dumnezeu, țineau cununi după numărul mucenicilor și mărturisitorilor Bisericii Domnului nostru Iisus Hristos, Bisericii celei Una, Sfinte, Sobornicești și Apostolești, Bisericii Ortodoxe. Pomenirea lor se săvârșește pe 13 mai.

În Sfânta Mănăstire Zografu, papistașii întrebuințează prima lor armă ca să „ardă“ crezul ortodox al părinților. Care armă? Arta retorică. Părinții sunt chemați să-l recunoască pe papă cap al Bisericii universale în schimbul a mult aur și a milei papale.

Dar ce replică au dat părinții la această propunere a latinilor? Replica dată a fost mărturisirea credinței ortodoxe.

Iată răspunsul lor: „*Și cine v-a spus că papa al vostru este capul Bisericii? De unde aveți voi o astfel de învățătură? La noi Capul Bisericii este Hristos! Mai ușor ne hotărâm să murim decât să cedăm și să se spurce acest loc sfânt de silnicia și tirania voastră! Nu deschidem porțile mănăstirii! Plecați de aici!*“

Atunci catolicii papistași, ieșindu-și din fire, întrebuințară cea de-a doua armă de care au dispus dintotdeauna. Care armă? Rugul, focul. Întotdeauna rugul a fost o armă a papei. Câți nu au murit pe rug? Reprezentantul lui Hristos – după cum se numește papa – această armă o întrebuințează împotriva tuturor acelora care nu-și pleacă capul înaintea lui și nu i se închină. Focul! În foc să se piardă așadar și cei douăzeci și șase de părinți zografiți! În foc, ca să ardă! Astfel la curajoasa mărturisire a părinților mănăstirii, catolicii papistașii răspund: „și prin urmare, dacă tot o vreți, atunci muriți!“.

Fără să mai piardă timpul, latinii catolici aleargă care mai de care ici și colo, adună vreascuri și lemne, alcătuiesc un morman uriaș, dau foc și îi ard pe părinții mărturisitori ai Ortodoxiei! Părinții au preferat să mărturisească credința ortodoxă și să moară, decât să trăiască și să se papistășească. Biserica noastră I-a așezat în ceata Cuvioșilor Mucenici și cinstește pomenirea lor în fiecare an la 22 septembrie.

Foto: Bogdan Onofrei

Fraților,

Nimeni și niciodată nu va izbuti unirea cu ereticul papă, pentru că unirea înseamnă supunerea față de papă cu dezastruoase urmări pentru Ortodoxie și neamul nostru ortodox. O garanție sigură pentru integritatea Ortodoxiei de azi și de mâine constituie cei ce în zilele noastre sunt apărători ai Ortodoxiei „în putere“ și „în lucrare“: poporul nostru ortodox, dar și castrul Ortodoxiei – acest Sfânt Munte către care întotdeauna cler și popor au privit ca și către un scut al Ortodoxiei. Întotdeauna, dar și astăzi. Nu, în nici un caz nu vor deveni trădători ai Ortodoxiei părinții de la Sfântul Munte Athos, chiar dacă s-ar și găsi unul, doi care poate întâmplător vor accepta o astfel de dezastruoasă unire. ■

Suntem tentați adeseori să apreciem pe cei de lângă noi după capriciile în care am fost crescuți, după măsura duhovnicească la care ne aflăm. Astfel, cei ce trăiesc lumește, neavând ca îndreptar al minții și faptelor lor pe Hristos, Evanghelia și Biserica, rareori te înțeleg și mai rar sunt de acord cu faptele tale, simțindu-se incomod când le stai în preajmă. Și nu sunt puțini. Alții mai „rigoriști“, știutori de citate și definiții, posedați și răpuși de neînduplecatul duh al normelor și formulelor, dând sentințe ce te aruncă în deznădejde, sugerează că cine nu e instruit, învățat, cult cu greu se va mântui. Nici aceștia nu sunt puțini!

Complexele unora dintre preoții de mir

Ieroschimonah HRISTOSTOM

Împlinind ori cunoscând teoretic pravile și rânduieli, purtând grijă de anumite nevoi bisericești, socotiți, așadar, „oameni ai Bisericii“, mulți dintre aceștia rămân totuși lumești, neschimbați în fire și gânduri, neînnoiți duhovnicește, robiți vechilor deprinderi, deși „zilnic“ în biserică. Dintre aceștia fac parte și unii slujitori ai Sfântului Altar, clerici ce nu se sfiesc să-și arate disprețul față confrați, dispreț ce vizează îndeobște aspecte ale ortodoxiei tradiționale, mai precis unele detalii ce țin de „pravoslavnicia“ sănătoasă dar anacronică a unui preot: păr mare, barbă netunsă, totdeauna cu reverendă (dacă e monah cu dulamă și rasă), simplitate în ținută, naturalețe în gesturi și priviri, vorbire hotărâtă și fără ocolișuri, slujbe „lungi“, „necenzurate“, săvârșite cu cuvenita evlavie, lipsiți de malițioasă grandoare ori de știuta indiferență. Dacă acest preot face parte din cinul monahal, frate în Hristos, preotul de mir se va simți cu atât mai îndreptățit să-l disprețuiască.

Când repudiatele virtuți (cândva firești, astăzi rar întâlnite) ale respectivului preot sunt însoțite de trăirea în sărăcie, înfrânare, asprime, adăugând și neabsolvirea studiilor superioare („păcat capital“), atunci omul lui Dumnezeu e „depășit“, iremediabil „ratat“ în ochii „doctoranzilor“. Astfel de sentințe nutresc îndeobște unii preoți de mir (și nu numai) față de monahi și de preoții monahi socotiți paraziți ai societății, analfabeți și inculți, arborând față de aceștia o mină sobră și distantă, eventual „înțelegându-i“ cu superioară îngăduință. În opinia acestor confrați mănăstirile sunt asociate cu oarece cătune preistorice, iar călugării confundați cu vreo specie de inguși trăitori în rezervații.

Faptul că mulți dintre monahi duc un trai auster, se poartă modest îmbrăcați, lipsiți de rafinamente „cultural-artistice“, vorbesc nepretențios, adoptând uneori atitudini naive trădează mai degrabă dreaptă socoteală, delicatețe și mărime de suflet, nicidecum blazare, ignoranță, mitocănie, cum vor să se înțeleagă „subțirii“ înnoitori.

Mândria lumească și mireneasca deșteptăciune este înaintea Mântuitorului Hristos – disprețuit de emancipații gnostici, cândva numiți „cărturari“, acum „teologi“ –, orgolioasa venerare a deducțiilor, silogismelor și ideilor tributare cunoașterii intelectuale, simptome ale gnozei „încreștinate“ de clerici deopotrivă cu scolastica atât de fecundă în facultățile teologice, al fel ca și în biserici.

Iscodirea umanistă, omeneasca mintoșenie antihristică numită capacitate, știință, cunoaștere, cultură etc. într-un cuvânt, emancipare, luând în Biserică locul smereniei și pocăinței statornicite de sfinți atât turmei, cât și păstorilor (deci inclusiv clericilor și teologilor), a devenit astăzi piatră de poticnire pentru „inteligheнția“ ortodoxă (?!) prinsă în capcana părerii de sine cu ajutorul „marilor idei“ slobozite în mințile tuturor de duhul trufiei și al slavei deșarte.

Dobândirea pe cale intelectuală a cunoștințelor teoretice despre cele ce, fiind lucrări duhovnicești, cer a fi cunoscute pe cale duhovnicească, adică prin făptuire, naște între clericii „emancipați“ înșelarea potrivit căreia viețuirea duhovnicească (în duh, asemenea „duhurilor“, îngerilor) ar fi un privilegiu al celor preocupați de studiu și intelectuala cunoaștere, a titraților, licențiaților și împătimiților de cultură. Dacă ar fi fost cu putință mântuirea și înduhovnicirea prin cultură, mintea omenească ar fi fost proclamată infailibilă încă din rai, Adam s-ar fi împotrivit cu puterea propriei capacități cerebrale ispitirii șarpelui, iar întruparea Mântuitorului Hristos pentru neamul omenesc n-ar mai fi fost necesară. Dacă, încă din primele veacuri creștine, cultura ar fi fost calea către cer, pustnicii s-ar fi nevoit în universități, pustiurile ar fi fost transformate în academii, iar mucenicii s-ar fi jertfit „intelectual“, murind teoretic, iar nu prin mucenicească chinuire a simțurilor trupului.

Datorită înșelătoarei „culturi duhovnicești“, proestoșii, deveniți sclavi ai trândăviei duhovnicești pricinuitoare de nepricepere duhovnicească, se refugiază în ortodoxia universitară a duhovniciei teoretice prin intermediul facultăților teologice.

„Compensând“ lipsa ortodoxiei lăuntrice a viitorului preot, ortodoxia instituțional-administrativă oferă tânărului student nu doar iluzia de a se

fi izbăvit de trauma sterpiciunii duhovnicești înrădăcinată în suflet, ci chiar șansa de a se „angaja“ și „munci“ în ortodoxie ca funcționar, respectiv „salariat“ al viețuirii duhovnicești (îngerești). Așadar slujitorul altarului cel întocmai cu îngerii slujește lui Hristos Cel Prigonit pentru că e plătit, înduhovnicind sufletele cu cunoștințe teoretice pe care le știe fiindcă le-a învățat.

Un astfel de cleric, complexat de sindromul instruirii, va iubi tot ce ține de învățare, de prolifica învățătură a minții căzute a umanității. Se va simți atras de multele științe, descoperiri, cercetări, studii, reguli de politețe, maniere, fast, eleganță, rafinament, diplomație, galanterie etc; mode, tradiții, obiceiuri, datini, ceremonii, marile înfăptuiri ale omenirii din toate timpurile înmănuncheate în ceea ce numim „cultură“.

Impresionat de felurimea titlurilor și premiilor (printre care se numără și licența în teologie), adevărate dovezi de recunoștință oferite truditorilor minții hipnotizați de marile idei, tânărul preot-mercenar al ortodoxiei publice nu se va lăsa ispitit de viețuirea proscrisului Hristos, nici nu va ezita să-și disprețuiască confratele, care, conștient și voluntar ori din obișnuința firii, nu iubește nimic din „frumusețile“ culturii și odihna traiului înstărit – fapte pentru care va fi socotit nătărău, învechit, om de nimic.

Biruit de ceea ce într-un cuvânt numim complexele deșteptăciunii, cărturarul preot, nutrind „firești“ rețineri față de tagma monahală, este prezent totdeauna acolo unde este lăudată „mintea“: la festivaluri, cenacluri, simpozioane, întâlniri literare, expoziții de artă etc., însă rar ori deloc la ușile marilor duhovnici trăitori în mănăstiri.

Optând pentru titlul pretențios de „personalitate culturală“ și om al „cetății“ neștiutele virtuți monahale ale pribegilor de prin munți și păduri nu-i răscolesc firea spre a rupe cât de puțin din tihna de popă chivernisit dator să-și agonisească ceva din sfânta neliniște a celui neîmpăcat cu cele lumești – virtute atât de rară între cucernicii preoți ucenici și urmași ai Celui ce nu avea «unde să-și plece capul».

Este bine să se știe că mulți monahi, deși la prima vedere par „depășiți“ de evenimente, „întârziați“ ori „săraci cu duhul“ având o înfățișare deseori „ștearsă“, „comună“ în „simplitatea“ lor ascund virtuți ce scapă trufiei „cărturarilor“, virtuți care dacă ar fi etalate spre cinstire ar complexa cu siguranță pe „înalții cugetători“. Monahul se silește să fie neîncetat și fără a-și pretinde pentru aceasta merite deosebite, gazdă generoasă tuturor pelerinilor (inclusiv celor care îi privesc infatuat, cam „de sus“ pe monahi adresându-li-se deseori ca unor slugi de casă prea-îndatorate înalților oaspeți) în orice oră de zi și de noapte, neplângându-se și nereproșând acestora „îndrăznelile necreștinești și de departe antimonahale de care mulți dintre ei adesea sunt vinovați (ținută, gălăgie, pretenții de confort, strigăte, alergări, muzică în incinta mănăstirii, alarme, claxonări declanșate în vremea când monahii se roagă ori se odihnesc în „liniștea“ schitului, îndrăciți și bolnavi mintal ce tulbură liniștea obștii, fumători și bețivi ce nu-și întrerup nici în aceste locuri urâtele patimi etc.). Monahul își ia asupră-și crucea răbdării unor astfel de „oameni“, deși la fel ca „domnii intelectuali“ și preoții cu obraji catifelați posedă la rându-i dovada absolvirii unor studii superioare, „slăvita“ diplomă atât de des și penibil invocată orișiunde, lăsând în urmă poate o carieră profesională și o situație prosperă nu chiar de lepădat și acceptându-și împăcat umila și neînsemnata treaptă de „rândaș„ nebăgat în seamă. Iată dar suficiente motive pentru ca monahului să i se dea cinstea ce i se cuvine, chiar dacă el nu-și revendică acest drept, încredințat fiind de deșertăciunea aprecierilor omenești (atât de „zgârcite“ față de el și iluzorii totodată) și de dobândirea bărbăției sufletești totodată pricinuită de atitudinea unora dintre frații lor liturghisitori cu suflete mici și cugete înalte.

■

Romfest XXI

organizația românilor de pretutindeni

PREȘEDINTE DE ONOARE
Pr. Gheorghe Calciu-Dumitreasa

PREȘEDINTE
Prof. Marcel Petrișor

VICEPREȘEDINȚI
Mihail Albișteanu
Claudiu Târziu

SECRETAR GENERAL
Nicu Butnaru
e-mail: romfest@romfest.org
tel: 0723.504.807

Filiale

BACĂU
Mihai Moisă
e-mail: bacau@romfest.org
tel: 0234. 511.609

BRAȘOV
jr. Dragoș Gladcă
e-mail: brasov@romfest.org
tel: 0744.153.388

GALAȚI
prof. drd. Cătălin Maghiar
e-mail: galati@romfest.org
tel: 0721.412.360

IAȘI
prof. drd. Mihail Albișteanu
e-mail: iasi@romfest.org
tel: 0740 132 215

PRAHOVA
jr. Dan Nicodim
e-mail: prahova@romfest.org
tel: 0244.514.337

TIMIȘ
dr. Nicolae Colțoiu
e-mail: timis@romfest.org
tel: 0744.526.671

Reprezentanți teritoriali

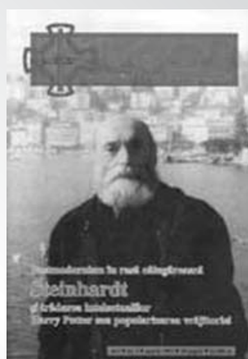
BIHOR
dr. Virgil Colțoiu
e-mail: bihor@romfest.org
tel: 0740.853.702

CONSTANȚA
Marcel Bouroș
e-mail: constanta@romfest.org
tel: 0744.664.431

COVASNA
Dan Tănasă
e-mail: covasna@romfest.org
tel: 0744.822.581

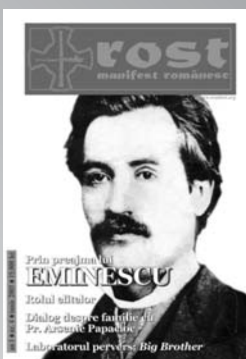
SATU MARE
Marius Baloș
e-mail: satumare@romfest.org
tel: 0742.279.277

SIBIU
Marius Săraru
e-mail: sibiu@romfest.org
tel: 0269.237.387

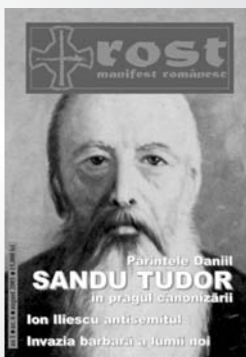

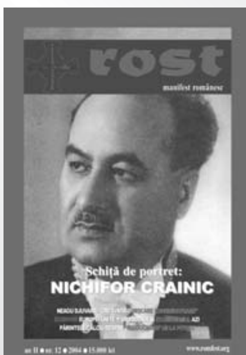

Cei care doresc să-și completeze colecția publicației rost pot trimite contravaloarea revistei (15.000 lei/exemplar – pentru numerele 1-9, 12 și 13, 22.500 lei/exemplar – pentru numerele duble 10-11 și 14-15, 20.000 lei/exemplar – pentru numărul 16), prin mandat poștal, pe numele: Târziu Claudiu Richard, CP 62, OP 66, București. Precizați pe mandatul poștal ce număr al revistei doriți, în câte exemplare și adresa dvs. Pentru informații suplimentare sunați la tel.: 0740.103.621

Abonamente

rost
manifest românesc

Abonamentele se fac trimițând un mandat poștal (în care specificați citeț numele, adresa completă și perioada de abonament) pe numele Târziu Claudiu Richard, CP 62, OP 66, București.
Prețul unui abonament: ● 6 luni: 120.000 lei ● 12 luni: 240.000 lei.
Pentru abonații din Europa abonamentul este de 25 Euro, iar pentru cei de pe celelalte continente, 35 USD pe an. Taxele poștale sunt incluse în preț.

BINECREDINCIOSUL VOIEVOD
ȘTEFAN CEL MARE ȘI SFÂNT

ΜΡ ΘΥ

IC XC

